

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

στη

ΝΑΥΤΙΛΙΑ

**ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΖΩΝΩΝ -
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΒΙΩΣΙΜΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ) - ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ**

Μπισκανάκη Αλκμήνη

Διπλωματική Εργασία

**που υποβλήθηκε στο Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως
μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Ναυτιλία**

Πειραιάς

Σεπτέμβριος 2017

Δήλωση Αυθεντικότητας / Ζητήματα Copyright

«Το άτομο το οποίο εκπονεί την Διπλωματική Εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στην βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (εμπορικός, μη κερδοσκοπικός ή εκπαιδευτικός), της φύσης του υλικού, που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες ή χάρτες), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος, που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή στη γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

Η Δηλούσα,

Μπισκανάκη Αλκμήνη

MN 10063

10^{ος} Κύκλος Σπουδών

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

«Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή που ορίστηκε από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Ναυτιλία.

Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- Τσελεπίδης Αναστάσιος (Επιβλέπων)
- Τσελέντης Βασίλειος
- Σαμιώτης Γεώργιος

«Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα».

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον **κο Τσελεπίδη Αναστάσιο**

για την πολύτιμη βοήθεια

και την συμπαράστασή του

στην εκπόνηση και ολοκλήρωση της εργασίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ		7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	ΠΑΡΑΚΤΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	10
2.1	Ορισμός της παράκτιας ζώνης	10
2.2	Κριτήρια καθορισμού παράκτιας ζώνης	13
2.3	Περιβαλλοντικά προβλήματα στις παράκτιες περιοχές	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ	22
3.1	Ορισμός της αειφορίας	22
3.2	Ορισμός της Βιώσιμης Ανάπτυξης	23
3.3	Ατζέντα 21	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	32
4.1	Βασικές αρχές και κανόνες περιβαλλοντικής πολιτικής	32
4.2	Περιβαλλοντικοί στόχοι και τομεακές προτεραιότητες	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΖΩΝΩΝ.....	37
5.1	Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων ζωνών	37
5.2	Στρατηγική που διέπει τις παρεμβάσεις σε παράκτιες περιοχές ή περιοχές της ενδοχώρας	47
5.3	Η αναγκαιότητα μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών	50
5.4	Το Ελληνικό Δίκτυο Συνεργασίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη Παράκτιων και Νησιωτικών Περιοχών	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	68
6.1	Αναγκαιότητα ΟΔΠΖ στον ελλαδικό χώρο	68

6.2	Τεκμηρίωση.....	70
6.2.1	Αποσπασματικός σχεδιασμός	70
6.2.2	Διαπεριφερειακά και διεθνή σύνορα	71
6.2.3	Προσαρμοστικότητα ΟΔΠΖ	72
6.2.4	Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων όλων των ενδιαφερόμενων	72
6.3	Εκπόνηση σχεδίων ΟΔΠΖ για μελλοντικές παρεμβάσεις	73
6.3.1	Περιβάλλον	73
6.3.2	Χωρική οργάνωση	75
6.3.3	Οικονομική ανάπτυξη	76
6.3.4	Κοινωνική συνοχή	78
6.4	Εφαρμογή σχεδίου ΟΔΠΖ	78
6.4.1	Έναρξη ΟΔΠΖ	79
6.4.2	Σχεδιασμός ΟΔΠΖ	81
6.4.3	Εφαρμογή ΟΔΠΖ	83
6.4.4	Παρακολούθηση και αξιολόγηση ΟΔΠΖ	84
6.4.4.1	Παρακολούθηση	84
2.4	Αξιολόγηση	85
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	87
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89

ΠΕΡΙΛΗΨΗ (στα ελληνικά)

Η εκμετάλλευση των φυσικών μας πόρων σε ότι αφορά την παράκτια ζώνη θα πρέπει πάντοτε να γίνεται υπό την προστασία των οικολογικών διαδικασιών και των οικοσυστημάτων.

Αυτό θα πρέπει να αποτελεί και το θεμέλιο λίθο της βιώσιμης ανάπτυξης της παράκτιας ζώνης. Κάτι τέτοιο μπορούμε να επιτύχουμε υιοθετώντας την οικοσυστηματική προσέγγιση σε θέματα διαχείρισης και προστασίας. Η ολοκληρωμένη διαχείριση προϋποθέτει ότι όλοι εκείνοι που διαχειρίζονται ή επηρεάζουν το παράκτιο περιβάλλον συνεργάζονται σε όλα τα επίπεδα για μια κοινή αντιμετώπιση και κατανόηση των προβλημάτων.

Λέξεις κλειδιά: Παράκτια ζώνη, βιώσιμη ανάπτυξη, Ολοκληρωμένη διαχείριση

ABSTRACT (στα αγγλικά)

The exploitation of natural resources in the coastal zone should always interact with the protection of ecological processes and ecosystems.

Because the well-being of populations and the economic viability of many businesses in coastal zones depend on the environmental status of these areas, it is essential to make use of long term management tools, such as integrated coastal management, to enhance the protection of coastal resources whilst increasing the efficiency of their uses. Integrated management requires that all those who manage or influence the coastal environment work together at all levels for a common understanding and understanding of the problems.

Key words: natural resources, coastal zone, integrated coastal management

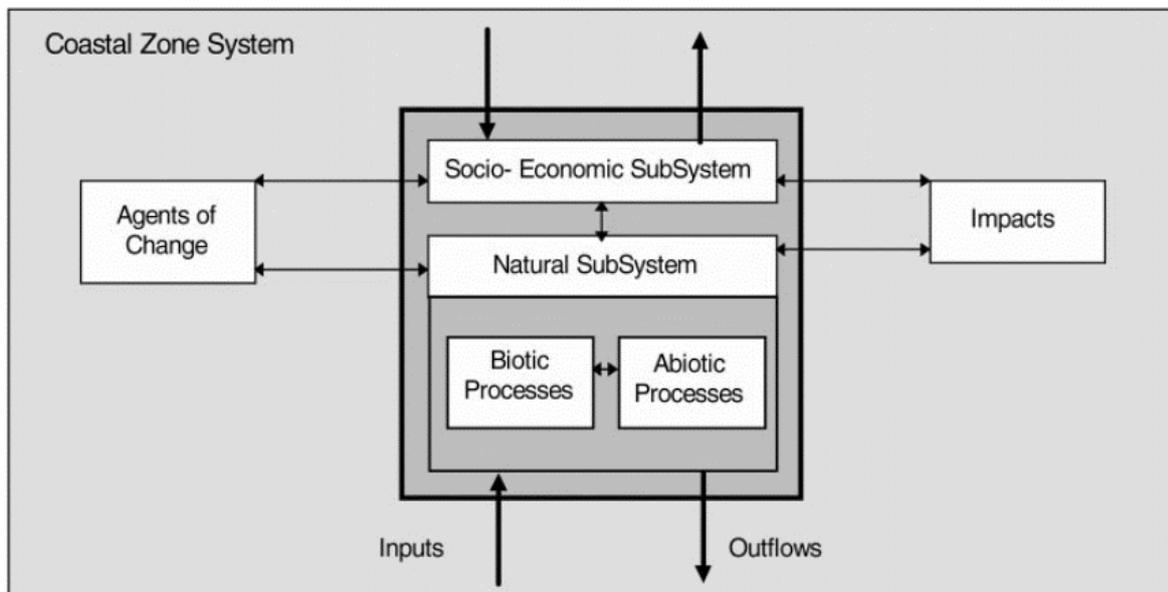
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι παράκτιες περιοχές με τους μοναδικούς πόρους τους, αποτελούσαν ανέκαθεν πόλο έλξης για τους ανθρώπους. Η διαχρονική αξία των περιοχών αυτών οφείλεται στο γεγονός ότι παρέχουν εύφορα εδάφη μέσα σε παράκτιες πεδιάδες αλλά και άφθονους θαλάσσιους πόρους προς εκμετάλλευση και εύκολη διοχέτευση στις διεθνείς αγορές. Η παράκτια ζώνη αποτελεί εστιακό σημείο για πολλές εθνικές οικονομίες, διότι εκεί συγκεντρώνεται ένας μεγάλος αριθμός κοινωνικο-οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά και οι επιπτώσεις τους. Η σημασία της παράκτιας περιοχής θα αυξάνεται περισσότερο στο μέλλον, καθώς αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των ανθρώπων που αναζητά ένα μέρος σε αυτήν.

Η παράκτια ζώνη αποτελεί κατά βάση ένα σύστημα παραγωγής πολλαπλών πόρων. Παρέχει χώρο, ζώντες, και μη, πόρους για την άσκηση ανθρώπινων δραστηριοτήτων, και επιτελεί ρυθμιστική λειτουργία ανάμεσα στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Παράλληλα, η παράκτια ζώνη αποτελεί ένα σύστημα πολλαπλών χρήσεων. Ιδιωτικοί και δημόσιοι φορείς χρησιμοποιούν τους φυσικούς πόρους για επιβίωση (προμήθεια νερού και τροφής), για οικονομικές δραστηριότητες (εκτάσεις προς εκμετάλλευση, ζώντες και μη πόροι, ενέργεια) και για αναψυχή (παραλίες και θάλασσα).

Η Παράκτια Ζώνη εν κατακλείδι αποτελείται από ένα φυσικό και ένα κοινωνικο-οικονομικό υποσύστημα που αλληλεπιδρούν σε μεγάλο βαθμό (Σχήμα 1). Η Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης (ΟΔΠΖ) πρέπει να βασίζεται σε μια οικοσυστημική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τις φυσικές, χημικές και βιολογικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων συνιστωσών του συστήματος σε σχέση με τις φυσικές και ανθρωπογενείς εισροές και εκροές (Fabbrì 1998). Να χρησιμοποιεί κοινωνικο-οικονομικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες για την αξιολόγηση των πιέσεων και των επιπτώσεων που δέχονται τα παράκτια οικοσυστήματα και προέρχονται από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες στην ακτογραμμή (Gonzalez-Riancho et al. 2009) και δείκτες για την αξιολόγηση της κατάστασης του οικοσυστήματος.

Σχήμα 1. Αλληλεπίδραση υποσυστημάτων στην παράκτια ζώνη. Πηγή: Fabbri 1998

Η ΟΔΠΖ επιδιώκει, σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, να σταθμίσει τα οφέλη από την οικονομική ανάπτυξη και τις ανθρώπινες χρήσεις της παράκτιας ζώνης, τα οφέλη από την προστασία, τη διατήρηση, την αποκατάσταση της παράκτιας ζώνης, τα οφέλη από την ελαχιστοποίηση της απώλειας των ανθρώπινων ζώνων και περιουσιών, καθώς και τα οφέλη από την πρόσβαση του κοινού και την απόλαυση της παράκτιας ζώνης, εντός των ορίων που θέτει η φυσική δυναμική και φέρουσα ικανότητα (Gonzalez-Riancho et al. 2009). Θεωρείται σήμερα το πιο κατάλληλο μέσο για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης των παράκτιων περιοχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. ΠΑΡΑΚΤΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

2.1 Ορισμός της παράκτιας ζώνης

Βασική προϋπόθεση για επίτευξη της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης παράκτιων ζωνών την οποία θα μελετήσουμε στην παρούσα εργασία είναι η νομοθετική κατοχύρωση της περιβαλλοντικής σημασίας των παράκτιων ζωνών και στη συνέχεια ο καθορισμός της ζώνης εκείνης που συμπεριλαμβάνει τμήμα ξηράς και θάλασσας το οποίο επηρεάζεται, άμεσα ή έμμεσα, από τις φυσικές διεργασίες ή τις ανθρώπινες δραστηριότητες, εντός της ζώνης αυτής.

Επειδή, οι ανθρώπινες δραστηριότητες ανά τον κόσμο μπορεί να διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους, ενώ οι φυσικές διεργασίες, στις περισσότερες των περιπτώσεων, δεν γνωρίζουν διοικητικά ή γεωγραφικά όρια, η ζώνη αυτή δεν μπορεί να είναι ενιαία για όλες τις δραστηριότητες ή διεργασίες. Κατά συνέπεια, ο ορισμός της παράκτιας ζώνης, όπως και των άλλων ειδικότερων ζωνών-περιοχών, πρέπει να είναι γενικός, ενώ παράλληλα πρέπει να τίθενται τα κριτήρια για να καθορίζεται ανάλογα με το κάθε φορά εξεταζόμενο ζήτημα. Για την περιγραφή των παράκτιων ζωνών πρέπει να αποφεύγεται, όσο αυτή η αποφυγή καθίσταται δυνατή, ο καθορισμός ανωτάτων ορίων αριθμητικά ή σύμφωνα με τα διοικητικά όρια. Αν και αυτό βοηθά σύμφωνα με τα νομικά πλαίσια, στην οριοθέτηση μια ζώνης με σαφήνεια, παρόλα αυτά, τα κριτήρια με τα οποία προσδιορίζονται αυτές οι περιοχές θα πρέπει να δίνουν την ευχέρεια να αντιμετωπίζεται η ουσία του συγκεκριμένου προβλήματος και θα πρέπει να αποτελούν συνδυασμό φυσικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων.

Οι ακτές είναι ενδιάμεσες περιοχές μεταξύ ξηράς και θάλασσας που δέχονται έντονες επιδράσεις από φυσικούς παράγοντες όπως για παράδειγμα το κλίμα, αλλά και επιδράσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, οι οποίες κατά τη διάρκεια των χρόνων έχουν ενταθεί, και αποτελούν σημαντικό παράγοντα δυναμικής ισορροπίας ανάμεσα στο υγρό στοιχείο και το στερεό (Κοκκώσης, 2006). Ως παράκτια ζώνη ορίζεται το τμήμα ξηράς και θάλασσας που βρίσκεται σε άμεση επαφή με την ακτή και στο οποίο αναπτύσσονται διάφορες χερσαίες και θαλάσσιες δραστηριότητες. Αποτελεί το μεταβατικό περιβάλλον από τη θάλασσα στη ξηρά, γεγονός που της προσδίδει ιδιαίτερα φυσικά, περιβαλλοντικά αλλά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Σε μια πρώτη προσέγγιση, οι επιστήμονες οριοθετούν την παράκτια ζώνη μεταξύ της υψομετρικής καμπύλης των 200

μ. και της ισοβαθούς καμπύλης των 200 μ., έκταση που αντιστοιχεί περίπου στο 18% της συνολικής επιφάνειας της γης (Μαστροδήμου, 2010).

Ωστόσο, ο ορισμός αυτός θα μπορούσαμε να πούμε δεν είναι επίσημος καθώς η έκταση της παράκτιας ζώνης μιας περιοχής ή χώρας επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες με αποτελέσματα να παρατηρείται σημαντική διακύμανση στο εύρος της. Οι παράγοντες που δύνανται να επηρεάσουν το πλάτος της παράκτιας ζώνης είναι η παράκτια γεωμορφολογία και τοπογραφία, το κλίμα, οι άνεμοι, η κυματική δράση, καθώς και το μέγεθος και ένταση των παράκτιων δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με το υπό έγκριση Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο για τον παράκτιο χώρο και τα νησιά της Ελλάδας, «ως παράκτιος χώρος ορίζεται ο γεωμορφολογικός χώρος εκατέρωθεν της ακτογραμμής, όπου εκδηλώνεται διαδραστικά η σχέση μεταξύ του θαλάσσιου και του χερσαίου τμήματος, μέσω των σύνθετων οικολογικών συστημάτων που περιλαμβάνουν βιοτικές και αβιοτικές συνιστώσες. Πρόκειται για μεταβατική ζώνη μεταβλητού πλάτους που αποτελεί, ταυτόχρονα, ζωτικό χώρο ανθρώπινων κοινωνιών και κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων». Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό μπορούν να οριστούν αντίστοιχα και οι έννοιες των παράκτιων νερών, παράκτιων οικοσυστημάτων και παράκτιων ΟΤΑ. Ως παράκτια νερά ορίζονται οι υδάτινες μάζες που επηρεάζονται από τα όρια των ακτών, ως παράκτια οικοσυστήματα αναφέρονται εκείνοι οι βιότοποι και οργανισμοί που αναπτύσσονται στην παράκτια ζώνη και παρουσιάζουν ιδιόμορφα χαρακτηριστικά και ως παράκτιοι ΟΤΑ ορίζονται οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης που έχουν παράκτιο μέτωπο. Στο ν. 2791/2001 ο οποίος αφορά στον αιγιαλό και την παραλία, ορίζονται σαφώς τα τμήματα της παράκτιας ζώνης καθώς και οι επιτρεπόμενες χρήσεις σε αυτά με σκοπό την προστασία και τη συνετή διαχείριση. Έτσι, ως αιγιαλός ορίζεται η ζώνη της ξηράς που βρέχεται από τη θάλασσα από τις μεγαλύτερες και συνήθεις αναβάσεις των κυμάτων της, ενώ ως παραλία ορίζεται το τμήμα ξηράς που προστίθεται στον αιγιαλό, το οποίο καθορίζεται σε πλάτος μέχρι και 50 μέτρα από την οριογραμμή του αιγιαλού, προς εξυπηρέτηση της επικοινωνίας της ξηράς με τη θάλασσα και αντίστροφα. Επιπλέον, δίνεται ένας ιδιαίτερα σημαντικός ορισμός, αυτός του παλαιού αιγιαλού, καθώς η δυναμική των κυματισμών απαιτεί αναπροσαρμογές ως προς την οριογραμμή. Ως παλαιός αιγιαλός ορίζεται η ζώνη ξηράς που προέκυψε από μετακίνηση της ακτογραμμής προς τη θάλασσα, οφείλεται σε προσχώσεις ή τεχνικά έργα και προσδιορίζεται από την οριογραμμή του νέου αιγιαλού και το όριο του παλαιότερου υφιστάμενου.

Στο ειδικό χωροταξικό πλαίσιο, επιπρόσθετα, ο παράκτιος χώρος διακρίνεται σε επιμέρους ζώνες διαχείρισης οι οποίες είναι απαραίτητες τόσο για τη διαχείριση όσο και για την προστασία του. Συγκεκριμένα, ο παράκτιος χώρος διακρίνεται στην κρίσιμη ζώνη, τη δυναμική και ένα υπόλοιπο τμήμα το οποίο συμπληρώνει το διαχειριστικό επίπεδο.

Το φυσικό περιβάλλον των παράκτιων ζωνών χαρακτηρίζεται από πλούσια βιοποικιλότητα και μοναδικές γεωμορφολογικές δομές. Το μοναδικό αυτό φυσικό αλλά και πολιτιστικό περιβάλλον αποτελεί πηγή έλξης διαφόρων δραστηριοτήτων με επικρατέστερη εκείνη του τουρισμού. Η αύξηση των δραστηριοτήτων του παράκτιου χώρου οδηγεί σε αρκετές περιπτώσεις σε μερική υποβάθμιση του περιβάλλοντος και των παράκτιων οικοσυστημάτων. Η διαχείριση της παράκτιας ζώνης επιτρέπει τον έλεγχο και καθορισμό των παραπάνω δραστηριοτήτων και την προστασία και ισόρροπη ανάπτυξη του παράκτιου χώρου. Αυτή η σχέση καθιστά καθοριστικής σημασίας τη σύντομη αναφορά των πολιτικών για τον παράκτιο χώρο που έχουν υιοθετηθεί τα τελευταία έτη. Σε διεθνές επίπεδο έχουν υιοθετηθεί και αναληφθεί κατά καιρούς διάφορες πολιτικές και δράσεις για την προστασία της παράκτιας ζώνης. Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον αποτελεί ίσως το σημαντικότερο πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσονται οι παγκόσμιες δράσεις για την προστασία του παράκτιου χώρου. Διάφορες μελέτες έχουν εκπονηθεί από το προαναφερθέν πρόγραμμα οι οποίες έχουν ως αντικείμενο το περιβάλλον της παράκτιας ζώνης και την ολοκληρωμένη διαχείριση αυτής. Πολλές από αυτές τις μελέτες και δράσεις έχουν συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής ώστε να επιτυγχάνονται αποτελεσματικότερα η οργάνωση και προστασία της παράκτιας ζώνης ομοιογενών περιοχών. Μία τέτοια δράση είναι και εκείνη που έχει αναπτυχθεί για το μεσογειακό χώρο, με το Μεσογειακό Πρόγραμμα Δράσης να εγκρίνεται το 1975 για την ενιαία προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος και κοινή αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων που αντιμετωπίζει το περιβάλλον της Μεσογείου (www.unepmap.org). Η αυξανόμενη ανάγκη για την προστασία του παράκτιου χώρου οδήγησε στην έγκριση του πρόσφατου μεσογειακού πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση του παράκτιου χώρου το οποίο η Ελλάδα συνυπέγραψε τον Ιανουάριο του 2008. Το Πρωτόκολλο αυτό θα αποτελέσει σημαντικό εργαλείο για τη βιώσιμη ανάπτυξη στη Μεσόγειο και ειδικότερα για την προστασία και ορθολογική διαχείριση των πιο ευαίσθητων περιοχών της, που είναι οι παράκτιες ζώνες. Το Μεσογειακό Πρωτόκολλο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών είναι το πρώτο νομικό δεσμευτικό – ρυθμιστικό κείμενο διεθνούς συνεργασίας για τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών (www.rodopinews.gr).

Επιπρόσθετα, η προστασία των παράκτιων πόρων και η ορθολογική διαχείριση της παράκτιας ζώνης με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη αποτέλεσαν έναν από τους στόχους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με επακόλουθο την υιοθέτηση εξειδικευμένης στρατηγικής. Η στρατηγική αυτή εκφράζεται ολοκληρωμένα για πρώτη φορά μέσα από το κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Towards a European Integrated Coastal Zone Management Strategy. General Principles and Policy Options» που εκδόθηκε το 1999, ενώ αργότερα συγκροτήθηκε ο οργανισμός Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών. Η στρατηγική του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ενισχύθηκε από την οδηγία πλαίσιο 2000/60 για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, τμήμα των στόχων της οποίας αποτελεί και η προστασία των παράκτιων υδάτων της κοινότητας (Σκούρτος και Κοντογιάννη, 2005). Επιπρόσθετα στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG IIC δραστηριοποιείται το Δίκτυο Παράκτιας Πρακτικής το οποίο είναι ένα τριετές πρόγραμμα με σκοπό την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα προστασίας των ακτών και την ενοποίηση των πολιτικών με την ερευνητική δραστηριότητα. Επιπλέον, εξετάζεται η σημασία του τουρισμού για τη βιωσιμότητα των παράκτιων περιοχών και διερευνώνται μοντέλα για την ήπια ανάπτυξη αυτού με ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος (www.coastalpractice.net).

2.2 Κριτήρια καθορισμού παράκτιας ζώνης

Με την ευρύτερη έννοια, η ακτή είναι το μέρος όπου τα νερά των θαλασσών συναντούν τη γη. Η ακτή αποτελεί ένα μωσαϊκό από πλούσια και ποικίλα οικοσυστήματα και είναι σημαντική για την οικονομική - κοινωνική ευημερία καθώς και την ανάπτυξη των χωρών της περιοχής. Ο συνδυασμός γλυκού και θαλασσινού νερού στις παράκτιες εκβολές δημιουργεί μερικούς από τους πιο παραγωγικούς και πλουσιότερους οικοτόπους. Η προκύπτουσα απόδοση σε ψάρια και άλλων ειδών θαλάσσιας ζωής έχει μεγάλη αξία για τα παράκτια κράτη. Οι ακτές είναι επίσης πολύ ελκυστικές ως θέρετρα και προορισμοί διακοπών. Σε πολλές περιοχές, η παράκτια τοπογραφία η οποία έχει διαμορφωθεί μέσα στη διάρκεια των χιλιετιών, παρέχει σημαντική προστασία από τυφώνες, τροπικές καταιγίδες, καθώς και από τις διαταραχές του ωκεανού που σχετίζονται με όλα τα παραπάνω φαινόμενα. Ως εκ τούτου, για τα περισσότερα παράκτια κράτη, οι ακτές αποτελούν περιουσιακό στοιχείο ανυπολόγιστης αξίας και ένα σημαντικό μέρος της εθνικής κληρονομιάς (Cicin-Sain και Knecht, 1998).

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθούμε στη σπουδαιότητα των παράκτιων ζωνών καθώς αποτελούν περιοχές μεγάλων δυνατοτήτων για τη σύγχρονη κοινωνία μας. Οι υφιστάμενες απειλές είναι τεράστιες κυρίως εξαιτίας των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα σε αυτές.

Πίνακας 1: Coastline Lengths and Maritime Zone Areas for European Union Member States, and for Other European Nations

Country	Length of Coastline	Maritime Zone	Population	GNP 1998
	Km	Shelf - 200M KKM2	1998M	US\$B
Belgium	64	3	10	259.0
Denmark	3379	69	5	176.4
Finland	1126	98	5	124.3
France	3427	148	59	1466.2
Germany	2389	41	82	2122.7
Greece	13676	25	11	122.9
Ireland	1448	126	4	67.5
Italy	4996	144	58	1166.2
Netherlands	451	85	16	388.7
Portugal	1693	39	10	106.4
Spain	4964	170	39	553.7
Sweden	3218	155	9	226.9
United Kingdom	12429	492	59	1263.8
European Union Member States	53260	1595	375	8261.9
Albania	418	5	3	2.7
Bosnia & Hertzogovina	20	na	na	na
Bulgaria	354	12	8	10.1
Croatia	5790	na	5	20.7

Estonia	1393	na	1	4.9
Iceland	4988	134	0.5	na
Latvia	531	na	2	5.9
Lithuania	108	na	4	9.0
Norway	5830	103	4	152.1
Poland	491	28	39	150.8
Romania	225	24	22	31.3
Russian Federation	37653	na	147	337.9
Slovenia	32	na	2	19.4
Ukraine	2782	na	50	42.7
Yugoslavia	199	na	na	na
Other European Nations	60816	-	287.5*	785.5*
Europe (EU + Other)	114076	-	662.5	9049.4
Europe : Excluding Russian Federation	76423	-	515.5	874.5

Sources: World Resources Institute et al. World Resources: A Guide to the Global Environment 1996-97 (New York, Oxford University Press, 1996), data table 11.4; World Bank, Entering the 21st Century: World Development Report 1999-2000. (Washington, Oxford University Press, 1999), table 1, p230. * Excluding the 'not available' nations

Στην αρχή του κεφαλαίου δόθηκε ένας γενικός ορισμός του παράκτιου χώρου. Ωστόσο, ο τύπος, η έκταση και τα όρια του παράκτιου χώρου διαφέρουν ανά την επικράτεια λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που αναπτύσσονται σε κάθε περιοχή. Σε αυτές τις περιπτώσεις η παράκτια ζώνη ορίζεται σύμφωνα με μια σειρά παραγόντων και ανάλογα το επίπεδο στο οποίο εξετάζεται. Τα κριτήρια καθορισμού των ορίων της παράκτιας ζώνης μπορεί να είναι είτε γεωγραφικά – μορφολογικά, είτε περιβαλλοντικά ή ακόμα και διοικητικά (Κρεστενίτης, 2010).

Τα περιβαλλοντικά κριτήρια αφορούν στην ύπαρξη ζωνών προστασίας και προστατευόμενων περιοχών που είναι σε επαφή με τις ακτές και οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται σαν μια ενότητα. Τα διοικητικά κριτήρια αφορούν στα όρια των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης οι οποίοι έχουν μέτωπο σε ακτή ή σε περιοχές που εμπίπτουν στη διοίκηση θεσμοθετημένων φορέων διαχείρισης.

Στη διαδικασία εύρεσης των κριτηρίων καθορισμού της παράκτιας ζώνης, σημαντικό ρόλο κατέχει ο τύπος της παράκτιας ζώνης που εξετάζεται. Οι τύποι παράκτιων ζωνών που μπορεί να συναντήσει κανείς είναι εκείνοι που αναφέρονται σε νησιωτική περιοχή, δέλτα ποταμών ή αμιγή ηπειρωτική παράκτια περιοχή. Για παράδειγμα, η παράκτια ζώνη στα νησιά αναφέρεται σε ολόκληρη την έκταση του νησιού, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων ενός νησιού συγκεντρώνεται κοντά στις ακτές (Μαντόγλου, 2001).

Για τον καθορισμό του αιγιαλού και της παραλίας, τμήμα δηλαδή της παράκτιας ζώνης έχει προβλέψει ο αντίστοιχος νόμος 2971/2001 στον οποίο ορίζονται ως βασικά κριτήρια, που εξετάζει η ορισμένη επιτροπή, για τη χάραξη του αιγιαλού:

- α) η γεωμορφολογία του εδάφους, αναφορικά με κατηγορίες υψηλών και χαμηλών ακτών, τη σύστασή του, καθώς και το φυσικό όριο βλάστησης,
- β) η ύπαρξη, τα όρια και το είδος των παράκτιων φυσικών πόρων,
- γ) τα πορίσματα από την εκτίμηση των μετεωρολογικών στοιχείων της περιοχής,
- δ) η μορφολογία του πυθμένα,
- ε) ο βαθμός ανάπτυξης του κυματισμού σε σχέση με το μέτωπο της ακτής,
- στ) η ύπαρξη τεχνικών έργων στην περιοχή,
- ζ) οι τυχόν εγκεκριμένες χωροταξικές κατευθύνσεις και χρήσεις γης που επηρεάζουν την παράκτια ζώνη,
- η) η ύπαρξη δημόσιων κτημάτων κάθε κατηγορίας που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με την παράκτια ζώνη,
- θ) τυχόν υφιστάμενο Κτηματολόγιο και
- ι) η ύπαρξη ευπαθών οικοσυστημάτων και προστατευόμενων περιοχών.

Ωστόσο, ως ειδικότεροι και κυριότεροι παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται το πλάτος της ζώνης του αιγιαλού ορίζονται η σφοδρότητα και η διεύθυνση των επικρατούντων ανέμων, το μήκος της προ του αιγιαλού ανοικτής θάλασσας, η παλίρροια και η τοπογραφία της ακτής (Δουκάκης, 2005).

2.3 Περιβαλλοντικά προβλήματα στις παράκτιες περιοχές

Η κλιματική αλλαγή είναι ήδη ορατή και αισθητή παγκόσμια αλλά και στην Ελλάδα. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις για αύξηση της θερμοκρασίας στη χώρα μας, οι οποίες σταδιακά ενισχύονται, ενώ το ρεκόρ υψηλής θερμοκρασίας το καλοκαίρι είναι ολοένα και συχνότερο. Επιπλέον, συνολικά η τάση των βροχοπτώσεων στην Ελλάδα είναι αρνητική, τόσο σε ετήσια όσο και σε εποχιακή βάση. Αυτού του είδους οι αλλαγές σε συνδυασμό με όλα τα υπόλοιπα περιβαλλοντικά ζητήματα μπορούν επίσης να συσχετιστούν με αρνητικές συνέπειες στο μέλλον ιδίως όσον αφορά στη διαχείριση υδατικών πόρων. Απαιτείται διεπιστημονική έρευνα για την αξιολόγηση των προβλημάτων που ενδέχεται να προκληθούν από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής

Διάβρωση

Φυσικό χαρακτηριστικό των ακτών αποτελεί η συνεχής αλλαγή της μορφής τους, η οποία εκφράζεται είτε με προχώρηση προς τη θάλασσα, είτε με υποχώρηση προς τη στεριά. Οι παράγοντες που επιδρούν στη σταθερότητα των ακτών δια μέσου μιας ευρείας σειράς χωρικών και χρονικών κλιμάκων και περιλαμβάνουν ένα σύνθετο συνδυασμό αλληλεπιδράσεων μεταξύ γεωλογικών, ωκεανογραφικών και σε μικρότερη έκταση βιολογικών διαδικασιών (Δουκάκης 2005).

Γενικά η διάβρωση δημιουργείται από την άενη επίδραση του υδάτινου στοιχείου στα χερσαία τμήματα. Η θάλασσα, οι επιφανειακές απορροές, τα υπόγεια νερά και σε μικρότερο βαθμό ο άνεμος και η θερμοκρασία, διαβρώνουν συνεχώς και ακατάπαυστα το έδαφος, τείνοντας να εξαλείψουν το ανάγλυφο της γης. Από την άλλη η ιζηματοπαροχή των εκβολών σε υλικά από την ενδοχώρα και η κίνηση των θαλάσσιων μαζών βοηθούν στην απόθεση υλικών στην παράκτια ζώνη ενισχύοντας την.

Οι αιτίες για τη διάβρωση της ακτής είναι φυσικές και ανθρωπογενείς. Τα κυριότερα φυσικά αίτια της διάβρωσης των παράκτιων περιοχών είναι η άνοδος της στάθμης της θάλασσας και οι κυματικές καταιγίδες. Βέβαια ο βαθμός διάβρωσης των ακτών δεν είναι παντού ο ίδιος αλλά εξαρτάται από πολλούς τοπικούς παράγοντες (Δουκάκης, 2005) :

- Η τοπογραφία της ακτής (ακτή σε κόλπο ή στην ανοιχτή θάλασσα).
- Η γεωλογία της ακτής (αμμώδης ή βραχώδης, τεκτονικές κινήσεις ακτών).
- Η μορφολογία της ακτής (ήπια ή απότομη κλίση).

- Οι επικρατούσες κλιματικές και κυματικές συνθήκες (επιμήκη ρεύματα, άνεμοι, σύνηθες ύψος κυμάτων).
- Η συχνότητα και η ένταση ακραίων καιρικών και κυματικών φαινομένων.
- Αστρονομική παλίρροια
- Τα αποθέματα ιζημάτων στην περιοχή

Τα κυριότερα ανθρωπογενή αίτια που σχετίζονται με την παράκτια διάβρωση είναι (Καραμπάς 2011):

- Οικιστική δόμηση: επηρεάζει την επιφανειακή απορροή και την δράση των ανέμων στην μορφολογία της παραλίας
- Κατασκευή φραγμάτων: μειώνει δραματικά την ιζηματοπαροχή καθώς αυτή κατακρατείται στην ανάντη περιοχή του φράγματος.
- Οι ποτάμιες και παραλιακές αμμοληψίες: αφαίρεση μεγάλων όγκων υλικών που υπό άλλες συνθήκες θα διαμόρφωναν το εγγύς παράκτιο σύστημα.
- Άστοχα παράκτια έργα: ενώ κατασκευάστηκαν για να προστατεύσουν την ακτή τελικά επιδεινώνουν το φαινόμενο.

Η διάβρωση των ακτών προκαλεί ζημιές στα φυσικά ενδιαίτηματα και τους ανθρώπινους οικισμούς και καταστρέφει τις οικονομικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στις παράκτιες περιοχές.

Αστικοποίηση

Η αστικοποίηση των παράκτιων περιοχών ουσιαστικά προϋποθέτει κατασκευές (όπως κατοικίες, δημόσιες υπηρεσίες, λιμενικά έργα, κοινωφελείς χώρους), τις αντίστοιχες υποδομές και δίκτυα (οδικό δίκτυο, σιδηρόδρομοι, χώροι στάθμευσης, δίκτυα ύδρευσης – αποχέτευσης, δίκτυο μεταφοράς ενέργειας, χώρους απόθεσης απορριμμάτων, τηλεπικοινωνίες), καθώς και την προσφορά αγαθών και προϊόντων στην τοπική αγορά.

Εύκολα μπορούμε να συμπεράνουμε τις τεράστιες αλλαγές και επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει μια τέτοιου είδους διαμόρφωση στις υπάρχουσες χρήσεις γης, και στην ισορροπία της ενδημικής χλωρίδας – πανίδας.

Σε περιπτώσεις που στον αστικό ιστό που δημιουργείται έχουμε έλλειψη των κατάλληλων υποδομών τότε οι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι σημαντικές. Μόλυνση των υδάτων μπορεί να προκληθεί εάν δεν υπάρχει βιολογικός καθαρισμός. Προβλήματα υδροδότησης λόγω μειωμένων υδατικών πόρων και υψηλής ζήτησης. Ανεξέλεγκτες χωματερές μπορούν να ρυπάνουν τις επιφανειακές απορροές και τους υπόγειους υδροφορείς. Άστοχα λιμενικά έργα που επιδεινώνουν την διάβρωση. Άναρχη, αυθαίρετη δόμηση και καταπάτηση προστατευμένων περιοχών. Αλλοίωση της γεωμορφολογίας, απαλλοτρίωση δασικών εκτάσεων και αισθητική υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Όλα αυτά είναι επιπτώσεις που δυστυχώς παρουσιάζονται σε αρκετές παράκτιες περιοχές της Ελλάδας.

Τουρισμός και αναψυχή

Ο τουρισμός και η αναψυχή στις παράκτιες περιοχές της χώρας αποτελούν την βαρεία βιομηχανία της χώρας προσφέροντας οικονομική ανάπτυξη και αναζωογονούν τις τοπικές κοινωνίες κυρίως των νησιωτικών περιοχών. Όμως η άναρχη, αυθαίρετη, ανοργάνωτη, ασυντόνιστη και παράλληλα με την ακτή τουριστική ανάπτυξη έχει επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον των περιοχών που αναπτύχθηκε. Οι μεγαλύτερες επιπτώσεις εντοπίζονται στις περιοχές με έντονο μαζικό τουρισμό όπως είναι η Μεσόγειος.

Από τα μεγαλύτερα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσει ο τουρισμός είναι η αλλοίωση του τοπικού γραφικού χαρακτήρα, της ιδιόμορφης αρχιτεκτονικής και της παράδοσης επιβάλλοντας τυποποιημένα οικοδομήματα τα οποία σε καμία των περιπτώσεων δεν εντάσσονται στην τοπική κοινότητα. Επίσης σημαντικά προβλήματα σχετίζονται με την έλλειψη κατάλληλων τουριστικών υποδομών. Τα φαινόμενα περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι πολύ εντονότερα καθώς στις τουριστικές περιοχές φιλοξενείται εποχιακά τεράστιος αριθμός επισκεπτών και σε πολλές περιπτώσεις ξεπερνιέται η φέρουσα ικανότητα. Οι πιέσεις στην παράκτια ζώνη θα συνεχίσουν ολοένα να αυξάνονται καθώς παρατηρείται διπλασιασμός της τουριστικής ανάπτυξης.

Μεταφορές

Ο παράκτιος χώρος χρησιμοποιείται για επιβατικές και εμπορικές συναλλαγές μέσω του οδικού δικτύου, σιδηροδρόμων, αεροδρομίων και λιμανιών, καθώς επίσης και για την εξυπηρέτηση σκαφών αναψυχής και αλιευτικών καταφυγίων. Αυτά τα δίκτυα μεταφοράς προκαλούν περιβαλλοντικά και κυκλοφοριακά προβλήματα. Μόνο μερικές από τις

επιπτώσεις που μπορούν να επιφέρουν είναι αλλοίωση των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών, ηχορύπανση, αέρια ρύπανση, κυκλοφοριακή συμφόρηση, θαλάσσια ρύπανση, διατάραξη οικολογικών ισορροπιών τόσο στα χερσαία όσο και στα θαλάσσια οικοσυστήματα.

Γεωργία

Η πρωτογενής παραγωγή αγαθών είναι πολύ σημαντική για την τόνωση της οικονομίας. Όμως, με τις λανθασμένες γεωργικές πρακτικές που ακολουθούνται, οι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι τεράστιες.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της υποβάθμισης του περιβάλλοντος είναι αυτή της προσφοράς ρυπαντικών φορτίων από την αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Εκτός από την άμεση έκθεση που έχουν οι οργανισμοί σε αυτές τις τοξικές ουσίες, υπάρχει και η έμμεση επίδραση καθώς αυτές οι ενώσεις αποστραγγίζονται και μεταφέρονται στους υπόγειους υδροφορείς ή μεταφέρονται στη θάλασσα μέσω των επιφανειακών απορροών. Στις εκβολές ποταμών συχνά παρουσιάζονται φαινόμενα ευτροφισμού από την υπέρμετρη προσφορά θρεπτικών στο θαλάσσιο σύστημα.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό πρόβλημα είναι η αλόγιστη χρήση υδατικών πόρων και αυτό οφείλεται στην χαμηλή τιμολόγηση, στις λανθασμένες αρδευτικές τεχνικές και στα προβληματικά δίκτυα μεταφοράς. Επίσης σε πολλές περιπτώσεις έχουμε την υπεράντληση υπόγειων υδροφορέων που βρίσκονται πολύ κοντά στην παράκτια ζώνη με συνέπεια την υφαλμύρωσή τους.

Αλιεία και υδατοκαλλιέργειες

Η αλιεία παραμένει μια από τις κύριες δραστηριότητες των παράκτιων περιοχών και ιδιαίτερα στις νησιωτικές περιοχές. Οι επιπτώσεις που σχετίζονται με την αλιεία αφορούν την υπερεκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων και την άσκοπη θνησιμότητα των αλιευμάτων. Σε αυτήν οφείλεται η μεγάλη συμμετοχή ερασιτεχνών που παράνομα αλιεύουν μεγάλες ποσότητες ιχθύων και οστρακόδερμων. Επίσης καθοριστικό ρόλο παίζει η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η βελτίωση των αλιευτικών εργαλείων και ο εκσυγχρονισμός των αλιευτικών σκαφών. Σύμφωνα με το Report of Greece (2006) ο συνολικός αριθμός των αλιευμάτων εκτιμάται στους 96.000 τόνους, ενώ ο συνολικός αλιευτικός στόλος αγγίζει τις 19.000 σκάφη.

Εκτός από την υπεραλίευση, ο αλιευτικός στόλος συνεισφέρει στην ρύπανση των θαλασσών με πετρελαιοειδή και άλλες χημικές ενώσεις από την λειτουργία των μηχανών, τοξικές ενώσεις από τα υφαλοχρώματα και με ένα σημαντικό αριθμό απορριμμάτων που διοχετεύονται απευθείας στο θαλάσσιο σύστημα.

Με την σειρά τους οι υδατοκαλλιέργειες αποτελούν μια ραγδαίως αναπτυσσόμενη δραστηριότητα. Αυτή η αύξηση οφείλεται στο γεγονός ότι η ζήτηση αυξάνεται καθώς συνεχώς μειώνονται οι θαλάσσιοι βιολογικοί πόροι. Σύμφωνα με την έκθεση της Ελλάδας (2006) τα ετήσια κέρδη από τα προϊόντα των υδατοκαλλιεργειών φτάνουν τα 258.000,00 €, ποσό που θεωρείται πολύ υψηλό για τον υφιστάμενο αριθμό των καλλιεργειών.

Οι επιπτώσεις των υδατοκαλλιεργειών αφορούν την μείωση του διαθέσιμου οξυγόνου, αύξηση των νιτρικών και υποβάθμιση των υλικών του πυθμένα που οφείλονται στις απεκκρίσεις των οργανισμών και στην κακή χωροθέτηση των καλλιεργειών.

Βιομηχανία

Μια από τις κυριότερες δραστηριότητες που ανταγωνίζονται για εγκατάσταση στην παράκτια ζώνη είναι αυτή της βιομηχανίας. Τα προηγούμενα χρόνια παρατηρήθηκε μια μεγάλη κίνηση για εγκατάσταση των βιομηχανιών προς τις ακτές μέσα στα πλαίσια του γενικότερου φαινομένου προσανατολισμού των οικονομικών δραστηριοτήτων προς τη θάλασσα. Οι πιέσεις που προέρχονται από τη βιομηχανία στη λεκάνη της Μεσογείου περιλαμβάνουν κυρίως τον χημικό/πετροχημικό και τον μεταλλουργικό τομέα. Άλλοι κύριοι βιομηχανικοί τομείς στην παράκτια ζώνη είναι η επεξεργασία αποβλήτων, η επιφανειακή επεξεργασία μετάλλων, η βυρδοδεψεία κτλ.

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκαλούν τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι η αέρια και θαλάσσια ρύπανση από την διοχέτευση ακατέργαστων αέριων, υγρών και στερεών αποβλήτων, η θερμική ρύπανση, η ηχορύπανση καθώς και ο περιορισμός σημαντικών δραστηριοτήτων λόγω, ασύμβατων χρήσεων γης.

Η επίδραση της βιομηχανίας στις παράκτιες περιοχές μπορεί να είναι άμεση και έμμεση. Οι άμεσες επιπτώσεις από τα λύματα της βιομηχανίας αποτελούν προβλήματα ρύπανσης που συμβάλλουν στη δημιουργία μεγάλων προβλημάτων και οι έμμεσες επιπτώσεις αφορούν στις τοποθεσίες εγκατάστασης των βιομηχανιών που οδηγούν σε σημαντική ατμοσφαιρική ρύπανση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

3.1 Ορισμός της αειφορίας

Τα τελευταία χρόνια τα περιβαλλοντικά προβλήματα αποκτούν όλο και μεγαλύτερη βαρύτητα σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού και η υπερκατανάλωση οδήγησαν στην ενεργειακή κρίση την οποία ακολούθησαν η οικονομική και η οικολογική κρίση, η υποβάθμιση δηλαδή του περιβάλλοντος. Η εμφάνιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και των επιπτώσεών τους, που θέτουν σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα των οικοσυστημάτων του πλανήτη, επιβάλλει την υιοθέτηση ενός άλλου τρόπου ζωής και ανάπτυξης, με βασικό δομικό στοιχείο την «αειφορία». Η αειφορία είναι μια σύνθετη λέξη, η οποία προέρχεται από τις λέξεις αεί (=πάντοτε) και φέρω (=αποδίδω). Η αειφορία είναι μια ουδέτερη έννοια και δείχνει ότι κάτι οφείλει να έχει συνέχεια, διάρκεια και μονιμότητα. Για να έχει πρακτική αξία θα πρέπει να συνδυαστεί με το κατηγορούμενό της, δηλαδή το που θα εφαρμοστεί η αειφορία, αλλιώς παραμένει μια ουδέτερη χρονική έννοια. Στην προκειμένη περίπτωση, η αειφορία συνδυάστηκε με την οικονομική ανάπτυξη και σχημάτισε την έκφραση «αειφόρος ανάπτυξη». Στο εννοιολογικό περιεχόμενο της αειφόρου ανάπτυξης, η οικονομική ανάπτυξη και η προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος είναι έννοιες συμβατές. Αν και ως όρος είναι πρόσφατος, η αειφόρος ανάπτυξη δεν είναι μία έννοια που έκανε την εμφάνισή της στην εποχή μας. Ο όρος αειφορία (που προέρχεται από την δασοπονία) είναι καθιερωμένος από τις αρχές του 19ου αιώνα και σημαίνει την ρύθμιση της εκμετάλλευσης του δάσους για να επιφέρει σε κάποιο χρονικό διάστημα συνεχή και σταθερή ποσότητα προϊόντων. Με τον καιρό, όμως, η αειφορία έχασε την συνάφεια της με τα δασικά οικοσυστήματα και μετατράπηκε σε μοντέλο διαχείρισης όλων των φυσικών οικοσυστημάτων και των ανανεώσιμων φυσικών πόρων (Αθανασάκης, Α. Κουσούρης, Θ. 1999). Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης και η σημασία που της αποδίδεται σήμερα, Προέκυψε από μία στροφή στην αντίληψη των πραγμάτων για την οικονομική ανάπτυξη και τις συνέπειες της. Έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για την αειφόρο ανάπτυξη. Ένας από αυτούς δίνεται από τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) και είναι (www.iucn.org): «Η ανάπτυξη είναι αειφόρος όταν βελτιώνει την ποιότητα ζωής στο πλαίσιο των ορίων που θέτει η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων που υποστηρίζουν τη ζωή». Ενώ, από μια γενικότερη σκοπιά η UNESCO θεωρεί ως στόχο της αειφορίας (<http://www.unesco.org>):

«να δημιουργήσει άτομα ηθικά, ενδυναμωμένα και προσωπικά ικανοποιημένα, κοινότητες που στηρίζονται στην αλληλεγγύη, την ανεκτικότητα και τη δικαιοσύνη, κοινωνίες που διέπονται από θεσμούς διαφανείς και δίκαιους και περιβαλλοντικές πρακτικές που σέβονται και υποστηρίζουν τη ζωή».

Οι προϋποθέσεις για την αειφόρο ανάπτυξη, θα πρέπει να εμπεριέχουν την ισότητα μεταξύ των γενεών αλλά και ανάμεσα σε μια δεδομένη γενεά. Θα πρέπει δηλαδή οι δραστηριότητες των παρόντων γενεών να μην επηρεάζουν την ευημερία των μελλοντικών γενεών αλλά και μέσα σε μια δεδομένη γενεά να προωθηθεί μια πιο ισότιμη πρόσβαση στους φυσικούς πόρους (Peirce, M. 1998). Επίσης, στις προϋποθέσεις πρέπει να εμπεριέχεται η διατήρηση του αποθέματος του φυσικού κεφαλαίου είτε ως συνολικού αποθέματος, είτε ως κρίσιμου αποθέματος, είτε ως ενός συνόλου περιοριστικών παραγόντων που προκύπτουν από το περιβάλλον. Με βάση τα παραπάνω, μπορούν να τεθούν ορισμένες προϋποθέσεις – κανόνες για την αειφόρο ανάπτυξη (Turner, K., et al 1994): Η συνολική κλίμακα των οικονομικών δραστηριοτήτων πρέπει να περιορισθεί έτσι ώστε να παραμείνει εντός των ορίων της φέρουσας ικανότητας του φυσικού κεφαλαίου. Οι ανανεώσιμοι πόροι πρέπει να εκμεταλλεύονται, αλλά να υπάρχει μέριμνα για την υποκατάστασή τους από άλλες μορφές κεφαλαίου. Πρέπει να διασφαλισθεί η ικανότητα αναδημιουργίας του ανανεώσιμου φυσικού κεφαλαίου. Πρέπει να διορθωθούν οι αδυναμίες στο σύστημα της αγοράς όσον αφορά την οικονομική αποτίμηση των φυσικών πόρων. Οι τεχνολογικές αλλαγές πρέπει να δίνουν περισσότερο έμφαση στους ανανεώσιμους φυσικούς πόρους, ενώ η τεχνολογία πρέπει να στοχεύει στην αύξηση της αποτελεσματικότητας και όχι των εισροών. Η βάση λοιπόν για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης θα πρέπει να συνδυάζει τα κριτήρια της ενδογενεακής και διαγενεακής ισότητας ταυτόχρονα με την μη αρνητική μεταβολή του φυσικού κεφαλαίου.

3.2 Ορισμός της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να περιγραφεί σαν μία οικονομική θεωρία που πρεσβεύει την “επιστροφή του ανθρώπου στη φύση” και ακολουθεί έναν αιώνα όπου κυριάρχησε η θεωρία ότι η εθνική πρόοδος επιτυγχάνεται μόνο μέσα από έντονη βιομηχανοποίηση, το εμπόριο και την αστικοποίηση. Η θεωρία αυτή αντιλαμβάνεται τις φυσικές πρώτες ύλες (συμπεριλαμβανομένου και του συστήματος διατήρησης ζωής του Πλανήτη) σαν σημαντικά κεφάλαια, των οποίων η ποσότητα και παραγωγικότητα πρέπει

να διατηρηθούν σαν θεμελιώδη συνθήκη για την ανθρώπινη πρόοδο κι ανάπτυξη. Με δεδομένα τα προβλήματα που έχουμε ήδη δημιουργήσει στο πλανήτη μας, η τεχνολογία και η επιστήμη καλούνται καλείται πλέον όχι να οδηγήσουν στην εντατική αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών, αλλά στη περιβαλλοντική βελτίωση μέσα από “καθαρότερες” παραγωγικές διαδικασίες, καθώς και “καθαρότερη” κατανάλωση από τον τελικό χρήστη των παραγόμενων από αυτές προϊόντων. Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια δυναμική διαδικασία που η κοινότητα προσδοκά και προσαρμόζει τις ανάγκες στην τρέχουσα και μελλοντική παραγωγή και στον τρόπο που αναπαράγει και ισορροπεί τα τοπικά, κοινωνικά, οικονομικά και οικολογικά συστήματα και συνδέει τις τοπικές ενέργειες με τις παγκόσμιες ανησυχίες (Berke, P. R. & Conroy M. M.2000).

Βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει να βασίζονται οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές πολιτικές σε μία ανάλυση κόστους-οφέλους και σε μία προσεκτική οικονομική ανάλυση που θα ενδυναμώνει την περιβαλλοντική προστασία και θα οδηγεί σε αυξανόμενα και διατηρήσιμα επίπεδα ευημερίας (World Bank, 1992). Το 1972 το συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών (HE) για το Ανθρώπινο Περιβάλλον αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα στην ανάπτυξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης. Αν και η σύνδεση ανάμεσα στα περιβαλλοντικά και στα αναπτυξιακά θέματα δεν ήταν έντονη, υπήρξαν ενδείξεις ότι η μορφή της οικονομικής ανάπτυξης θα έπρεπε να μεταβληθεί ή να αλλάξει. Στα χρόνια που ακολούθησαν, η ορολογία εξελίχθηκε σε έννοιες όπως περιβάλλον και ανάπτυξη, ανάπτυξη χωρίς καταστροφή, και περιβαλλοντικά υγιής ανάπτυξη. Τελικά, ο όρος οίκο-ανάπτυξη εμφανίστηκε στην επιθεώρηση του Περιβαλλοντικού Προγράμματος των ΗΕ το 1978. Μέχρι τότε, είχε αναγνωριστεί παγκόσμια ότι οι περιβαλλοντικές και οι αναπτυξιακές ιδέες έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη παράλληλα (Mebratu, 1998).

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης πρωτοεμφανίστηκε το 1980 στην πρώτη Παγκόσμια Στρατηγική για την Διατήρηση η οποία δημοσιεύτηκε από την Παγκόσμια Ένωση Διατήρησης (World Conservation Union) και η οποία αναγνώριζε ως στόχους τη διατήρηση των βασικών οικολογικών διαδικασιών, τη διαφύλαξη της γενετικής ποικιλότητας και βιώσιμη χρήση των πόρων (Adams, 1996). Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό, βιώσιμη ανάπτυξη είναι η διατήρηση των απαραίτητων οικολογικών διαδικασιών και συστημάτων υποστήριξης της ζωής, η διατήρηση της γενετικής ποικιλότητας και η βιώσιμη εκμετάλλευση των ειδών και των οικοσυστημάτων (European Commission Secretariat General, 2004). Όπως είναι προφανές ο ορισμός αυτός έδινε έμφαση στην ανάγκη διατήρησης ενός κρίσιμου φυσικού κεφαλαίου και στην διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Αργότερα, η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη όρισε πως βιώσιμη ανάπτυξη είναι αυτή που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να κάνει συμβιβασμούς ως προς την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους (World Commission on Environment and Development, 1987). Ο ορισμός αυτός είναι πιο ανθρωποκεντρικός καθώς αναφέρεται στην ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών, χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην προστασία του περιβάλλοντος και προσπαθεί να ξεπεράσει την παλαιά διχογνωμία ανάμεσα στους υποστηρικτές της ανάπτυξης και στους υποστηρικτές της περιβαλλοντικής διατήρησης. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό η βιώσιμη ανάπτυξη παρέχει ένα πλαίσιο για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πολιτικών στις αναπτυξιακές στρατηγικές ξεπερνώντας με αυτό τον τρόπο την αντίληψη πως η περιβαλλοντική διατήρηση μπορεί να επιτευχθεί μόνο σε βάρος της οικονομικής ανάπτυξης.

Στην πορεία αυτή για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης η ΕΕ αναγνωρίζει 6 κύριες πηγές απειλής, οι οποίες είναι:

1. Οι κλιματικές αλλαγές οι οποίες επιδρούν στην άνοδο της θερμοκρασίας του πλανήτη και στην παρουσία ακραίων καιρικών φαινομένων,
2. Οι κίνδυνοι για την δημόσια υγεία από ασθένειες ανθεκτικές στα αντιβιοτικά αλλά και από τη χρήση χημικών ουσιών στην καθημερινή ζωή,
3. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός,
4. Η γήρανση του πληθυσμού,
5. Η αυξανόμενη πίεση στους ζωτικούς φυσικούς πόρους και η μείωση της βιοποικιλότητας,
6. Το πρόβλημα των μεταφορών (κυκλοφοριακά προβλήματα στις αστικές περιοχές) και η ρύπανση που προκαλούν τα μέσα μεταφοράς (Commission of the European Communities, 2001; European Commission, 2002).

Η βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει τις ακόλουθες αρχές:

1. Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
Οι ανθρώπινες δραστηριότητες θα πρέπει να σέβονται και να διατηρούν τη βιοποικιλότητα, να διασφαλίζουν την περιβαλλοντική προστασία και να αναπτύσσονται αρμονικά με το πλαίσιο των τοπίων.
2. Ελάχιστη χρήση μη ανανεώσιμων πόρων και μείωση των συνεπειών από την απόθεση των αποβλήτων

Οι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη πρέπει να επωμίζονται τα κόστη της ρύπανσης και άλλων ζημιών. Επιπρόσθετα πρέπει να χρησιμοποιούμε από τους φυσικούς πόρους μόνο το ποσοστό που μπορούμε να παράγουμε

3. Θέση βασισμένη στην οικονομική ζωτικότητα και την ποικιλομορφία

Οι οικονομικές δραστηριότητες πρέπει να λαμβάνουν χώρα με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μη βλάπτουν τα οικοσυστήματα.

4. Ικανοποίηση βασικών ανθρώπινων αναγκών

Η ανάπτυξη για να είναι βιώσιμη θα πρέπει να ικανοποιεί τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες και να μην οδηγούμαστε σε αλόγιστη σπατάλη φυσικών πόρων για να ικανοποιήσουμε τις φιλοδοξίες μας.

5. Κοινωνική δικαιοσύνη και μεταξύ γενεών δικαιοσύνη

Θα πρέπει πάντοτε να εξετάζονται τα δικαιώματα του πληθυσμού χαμηλών εισοδημάτων καθώς και τα δικαιώματα των μελλοντικών γενεών.

3.3 Ατζέντα 21

Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 1992 για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που διοργανώθηκε στο Ρίο της Βραζιλίας, ήταν η πρώτη σύνοδος των ηγετών του κόσμου που εξέτασε σε βάθος τα αλληλένδετα παγκόσμια προβλήματα της περιβαλλοντικής καταστροφής και της κοινωνικο-οικονομικής υπανάπτυξης. Οι συμμετέχοντες στη Σύνοδο Κορυφής υιοθέτησαν τη Διακήρυξη του Ρίο και την Ατζέντα 21, ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης που στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην άμεση ενημέρωση σχετικά με την κρισιμότητα της κατάστασης και την ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη στον κόσμο τον 21ο αιώνα.

Η Ατζέντα 21 ασχολείται με τα πιεστικά προβλήματα του περιβάλλοντος και περιλαμβάνει πάνω από 2.500 συστάσεις για δράση. Περιλαμβάνει προτάσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας, την αλλαγή των προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, για την προστασία και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, για την προστασία της ατμόσφαιρας, των ωκεανών, της βιοποικιλότητας, για την αποτροπή της αποψίλωσης των δασών και την προώθηση της βιώσιμης γεωργίας. Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την εφαρμογή της Ατζέντα 21, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη σταδιακή ενσωμάτωση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης στη χάραξη, το σχεδιασμό και την υλοποίηση κυβερνητικών πολιτικών σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Η συνέχεια που δόθηκε στην

Ατζέντα 21 συνέβαλε στην ευρεία αποδοχή και υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης, διατομεακής και συμμετοχικής προσέγγισης για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Γρηγορίου κ.α,1993).

Η ιδέα για την Τοπική Ατζέντα 21 βρίσκεται στο κεφάλαιο 28 της Ατζέντα 21 και οι επεξεργασίες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα για την αποσαφήνιση και τον εμπλουτισμό της είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσες, τόσο σε διεθνές όσο και σε τοπικό επίπεδο. Η Ατζέντα 21 προτείνει τρόπους ενδυνάμωσης σημαντικών ομάδων (γυναίκες, συνδικάτα, αγρότες, παιδιά και νέους, αυτόχθονες λαούς, επιστημονική κοινότητα, τοπικές αρχές, επιχειρηματίες, βιομηχανία και μη κυβερνητικές οργανώσεις (Μ.Κ.Ο)) με στόχο την ανάληψη δράσεων που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στο κεφάλαιο 17 της Ατζέντα 21 προβλέπεται ότι τα παράκτια κράτη πρέπει να αναπτύξουν πολιτικές, οι οποίες θα αφορούν στην ολοκληρωμένη διαχείριση του παράκτιου χώρου, δημιουργώντας και ενισχύοντας τους μηχανισμούς συντονισμού για την ολοκληρωμένη διαχείριση και την αειφόρο ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων που εμπεριέχονται σ' αυτούς. Η βιβλιογραφία (Bell, 2004, Fraser et al, 2005), που αναφέρεται στην περιβαλλοντική διαχείριση, υπογραμμίζει την ανάγκη αλλά και τα πλεονεκτήματα της εμπλοκής της τοπικής κοινότητας, όσον αφορά στη διαδικασία επιλογής δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο Τοπικών Ατζέντα 21, οι οποίες συνδέουν οργανικά την πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη με την χρηστή διακυβέρνηση (Allen A., 2002). Μέσω αυτής της εμπλοκής, οι καθημερινοί άνθρωποι, οι οποίοι αποκλείονταν παραδοσιακά από τη λήψη αποφάσεων, συμμετέχουν σε αποφάσεις που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινότητά τους, ενώ παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα ενδυνάμωσης και εκπαίδευσης της τοπικής κοινότητας (Parker, 1999, 21).

Στην Agenda 21 στο κεφάλαιο 40 “The information on the decision – making” (Οι πληροφορίες για την λήψη αποφάσεων), περιγράφεται η ανάγκη για δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης με αυτή την δήλωση: “οι δείκτες για την βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να αναπτυχθούν για να παρέχουν τις στέρεες βάσεις για την λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα και για να συμβάλλουν σε μια αυτορυθμιστική φέρουσα ικανότητα/χωρητικότητα των ολοκληρωμένων συστημάτων περιβάλλοντος και ανάπτυξης.....” και τις κλήσεις για την ανάπτυξη των δεικτών για την βιώσιμη ανάπτυξη (CSD, 1997). Ειδικότερα, ζητά από τις χώρες σε εθνικό επίπεδο, και τους διεθνείς κυβερνητικούς και μη οργανισμούς, να αναπτύξουν την έννοια των κριτηρίων και των δεικτών της βιώσιμης ανάπτυξης προκειμένου να προσδιοριστούν τέτοιοι δείκτες.

Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών σημείωσε ότι ένας μεγάλος αριθμός χωρών υπογράμμισε την επείγουσα ανάγκη για τους δείκτες της βιωσιμότητας. Τα κριτήρια και οι δείκτες της βιώσιμης ανάπτυξης είναι απαραίτητα για την ενημερωμένη λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα, πληροφορίες που στοχεύουν στην βιώσιμη ανάπτυξη και μετρούν την πρόοδο προς την βιώσιμη ανάπτυξη. Η αξία των κριτηρίων και των δεικτών ως εργαλεία πολιτικής ενισχύεται όταν χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με τους στόχους που έχουν τεθεί ως τμήμα των διαφόρων εθνικών πολιτικών σχετικών με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ακόμα και αν οι χώρες μέλη των Ηνωμένων Εθνών δέχθηκαν γενικά την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, αντιμετωπίζουν τους διοικητικούς περιορισμούς στον ορισμό του όρου για ένα λειτουργικό καθορισμό. Υπήρξαν πολλές προσπάθειες που κατεβλήθησαν από τους επιστήμονες και τους επαγγελματίες στην πρόταση για τον καθορισμό της βιωσιμότητας και τον ορισμό των κριτηρίων και των δεικτών της βιώσιμης ανάπτυξης από την συνάντηση κορυφής για την προστασία της γης στη Βραζιλία (Mitchell et al 1995). Συνολικά υπάρχει γενική συμφωνία ότι ο προσδιορισμός των κατάλληλων κριτηρίων και των δεικτών πρέπει να συνδέσει το περιβάλλον με την βιολογική ποικιλομορφία, το οικοσύστημα, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη δεδομένου ότι αυτοί είναι σημαντικοί παράγοντες μέσα στην σφαίρα της βιώσιμης ανάπτυξης.

Το περιβάλλον δεν είναι απλώς ένα θέμα με το οποίο πρέπει να ασχολούνται μόνο οι ειδικοί. Όσο πολύπλοκος, πολύμορφος και πολυδιάστατος και εάν είναι ο τομέας του περιβάλλοντος, είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι απαιτεί την πολυεπίπεδη συμμετοχή όλων των φορέων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα που συμμετέχουν στην αναπτυξιακή διαδικασία, αλλά κυρίως την ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση, την κινητοποίηση και ενεργό συμμετοχή των ίδιων των πολιτών (Δαούση, 2000). Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση αποτελεί τη βασική συνιστώσα της επίτευξης της αειφορίας και για το λόγο αυτό έχουν ενταθεί οι προσπάθειες, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο για την εφαρμογή των αρχών της Σύμβασης Άρχους (πρόσβαση στην πληροφορία, συμμετοχή του κοινού και πρόσβαση στη δικαιοσύνη). Ιδιαίτερα θα πρέπει να αναληφθεί μια σοβαρή προσπάθεια ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, καθότι η περιβαλλοντική πληροφόρηση αποτελεί το κλειδί της συμμετοχής στη λήψη σχετικών αποφάσεων, για τις οποίες προαπαιτείται κοινωνική αποδοχή και συναίνεση (Χονδρού – Καραβασίλη 2002).

Η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος είναι μια διαδικασία πολλών σταδίων, που ξεκινά από τη γνώση και καταλήγει στην ενεργό συμμετοχή των πολιτών και φορέων (Scoullos, 2002; Filho, 1999). Η ευαισθητοποίηση περιλαμβάνει τις

δράσεις επικοινωνίας και κινητοποίησης, που αποσκοπούν στο να δίνει το κοινό σημασία στην ποιότητα και στην αειφόρο διαχείριση τόσο του εγγύς όσο και του μακρινού γεωγραφικά περιβάλλοντος, να έχει επίγνωση του ευάλωτου χαρακτήρα του περιβάλλοντος και των επιπτώσεων των υποβαθμίσεων αυτού, επίγνωση των πολύπλοκων περιβαλλοντικών φαινομένων και των μεταξύ τους διασυνδέσεων. Η ευαισθητοποίηση είναι η πρώτη βαθμίδα αφύπνισης προς την περιβαλλοντική συνειδητοποίηση και υπευθυνότητα. Η ευκολία πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία, η δυνατότητα ελέγχου, η γρήγορη και επίκαιρη ενημέρωση για αποτελέσματα ελέγχου είναι ορισμένες από τις προϋποθέσεις που πρέπει να εξασφαλίζονται για την επίτευξη των στόχων του ευρωπαϊκού και εθνικού θεσμικού πλαισίου. Η συμμετοχή είναι η - υπό διάφορες μορφές - ανάληψη δράσης από τους κατοίκους, είτε σημειακά, είτε μακροπρόθεσμα. Όπως και η πληροφόρηση/ ευαισθητοποίηση, έτσι και η συμμετοχή των πολιτών οφείλουν να είναι νομικά κατοχυρωμένες και να αποτελούν μέρος του επίσημου πολιτειακού θεσμικού πλαισίου: μέσω θεσμικά κατοχυρωμένων διαδικασιών διαβούλευσης του δημόσιου τομέα με το κοινό ή μέσω της συμμετοχής του πολίτη σε όργανα μελέτης ή λήψης αποφάσεων. Η συμμετοχή των κατοίκων στην προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων ενέχει επίσης και μια άτυπη πτυχή, όπως είναι παραδείγματος χάριν η υιοθέτηση προσωπικής και καθημερινής στάσης ευνοϊκής προς την αειφόρο διαχείριση του περιβάλλοντος.

Η συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις που αφορούν την κοινότητά τους, στο πλαίσιο εφαρμογής Τοπικών Ατζέντα 21, αποτελεί εχέγγυο δημοκρατικότητας. Διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις οι οποίες λαμβάνονται αποτελούν προϊόν συναίνεσης και άρα είναι υλοποιήσιμες. Η συμμετοχική διαδικασία δεν έχει στόχο μόνο να πληροφορήσει τους πολίτες, αλλά και να τους καταστήσει κοινωνούς της λύσης (Buchingham, 2003). Όλες οι νέες ευρωπαϊκές οδηγίες (όπως π.χ η τροποποίηση της οδηγίας για τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων) ενσωματώνουν την υποχρέωση για τη διενέργεια διαδικασιών διαβούλευσης και συμμετοχής και αναφέρονται σε θεσμοθετημένες διαδικασίες διαβούλευσης, σε ενεργό συμμετοχή των πολιτών και στην υποχρέωση των αρχών να εξηγούν πώς ενσωμάτωσαν τα αποτελέσματα από αυτές τις διαδικασίες στις τελικές αποφάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο εξωτερικό έχουν αναπτυχθεί εργαλεία και μεθοδολογίες, οι οποίες υποστηρίζουν τις συμμετοχικές αποφάσεις και το συμμετοχικό σχεδιασμό, όπως τα εργαστήρια σεναρίων (scenario workshops), οι συναινετικές συνελεύσεις (consensual conferences), τα δικαστήρια πολιτών (citizens' juries), και οι

συμμετοχικές προσομοιώσεις (participatory modelling) με κοινό στόχο την υποστήριξη του δημιουργικού διαλόγου (Χρυσόγελος, 2005).

Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην πληροφόρηση και στη διαβούλευση με τους πολίτες, στην ενθάρρυνση των πολιτών να αναλάβουν ρόλο στη διαχείριση του περιβάλλοντος σε τοπικό επίπεδο. Ειδικότερα η τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού έχει να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στην οικοδόμηση ενός καλύτερου κόσμου, που είναι εφικτός μέσα από την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Τομείς όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, η διαχείριση των φυσικών πόρων, η διαχείριση αποβλήτων, η ατμοσφαιρική ρύπανση, ο αστικός σχεδιασμός, η αειφόρος κατανάλωση, η ενδυνάμωση των συμμετοχικών δημοκρατικών διαδικασιών σε τοπική κλίμακα περιλαμβάνονται στην Τοπική Ατζέντα 21 και αποτελούν τομείς όπου η δράση της τοπικής αυτοδιοίκησης μπορεί να έχει σημαντικά αποτελέσματα (Τσάλτας, 2004; Ακαδημία Αθηνών, 2004). Παράλληλα, με στόχο την προώθηση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης στο χώρο των επιχειρήσεων, οι επαγγελματικές οργανώσεις, καταβάλλοντας προσπάθειες στο γεωργικό τομέα, στη βιομηχανία, στη βιοτεχνία και στον τουρισμό, πρέπει να αποτελέσουν τα κύρια κέντρα ευαισθητοποίησης για την προστασία των φυσικών πόρων. Εδώ αποκτά ιδιαίτερη σημασία ο εγκάρσιος χαρακτήρας της πληροφόρησης, ευαισθητοποίησης και συμμετοχής του κοινού, σε σχέση με θέματα, όπως παραδείγματος χάριν, ο οικότουρισμός, η βιομηχανία, οι υδάτινοι πόροι, κλπ. Τέλος, ο ρόλος των ΜΚΟ είναι αναντικατάστατος και αναγνωρισμένος: είναι όργανα επαγρύπνησης, συγκέντρωσης και διάχυσης πληροφοριών και αποτελούν ενδιάμεσους φορείς για την ενημέρωση και την εκπαίδευση του κοινού (Χρυσόγελος, 2005).

Μετά από μακρόχρονες συζητήσεις με εκπροσώπους τοπικών φορέων, το αρχικό έγγραφο ορισμού της Τοπικής Ατζέντα 21 περιελάμβανε τους εξής στόχους:

- Προστασία του θαλάσσιου και του χερσαίου περιβάλλοντος
- Υιοθέτηση μιας τοπικής ανάπτυξης βασισμένης στους υφιστάμενους πόρους και στην αποκατάσταση της τοπικής πολιτισμικής κληρονομιάς
- Εκμοντερνισμός, αναστήλωση και περιβαλλοντική βελτίωση της αστικής περιοχής
- Καλύτερευση των όρων διαβίωσης των ντόπιων, μέσω της αναβάθμισης των συνθηκών της καθημερινής ζωής, της ενεργού συμμετοχής στα κοινά και της ομαλής κοινωνικής ενσωμάτωσης

- Εκσυγχρονισμός του τουριστικού κλάδου, μέσω της αποδυνάμωσης του μαζικού τουρισμού και της αναζήτησης νέων εναλλακτικών μορφών
- Δημιουργία ενός δημοτικού φορέα στον οποίο θα συμμετέχουν ιδιωτικοί τοπικοί παράγοντες, κυβερνητικοί και διοικητικοί υπάλληλοι, κύριο μέλημα του οποίου θα ήταν η υλοποίηση των παραπάνω στόχων

Τα μέτρα που θεωρήθηκε ότι πρέπει να ληφθούν, συμπεριλαμβανομένων δεκαπέντε άμεσων δράσεων και σαράντα πρωτοβουλιών ικανών να επιτύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, ήταν τα εξής:

- Περιορισμός της εκτεταμένης ανάπτυξης και αποκατάσταση της χερσαίας και της παράκτιας ζώνης
- Αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων
- Διατήρηση της φυσικής και ναυτικής κληρονομιάς
- Αναβίωση της πολιτισμικής και ιστορικής κληρονομιάς
- Βελτίωση των μέσων μαζικής μεταφοράς και προώθηση εναλλακτικών μορφών μετακίνησης
- Ανάπτυξη αειφορικού τύπου διαχείρισης των κύριων περιβαλλοντικών θεμάτων
- Επένδυση σε γνώσεις και μέσα ικανά να οδηγήσουν στην ενδυνάμωση και την τόνωση της οικονομίας
- Προώθηση καινοτομιών εκ μέρους της διοίκησης του δήμου και διεύρυνση της συνεργασίας μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας επενδυτικής δραστηριότητας από ένα σχετικό σύνολο καθηκόντων, τα οποία θα πρέπει να πραγματοποιηθούν έτσι ώστε να επιτευχθεί το επιθυμητό σύνολο των σκοπών και των στόχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

4.1 Βασικές αρχές και κανόνες περιβαλλοντικής πολιτικής

Με δεδομένη την ισότιμη θέση της περιβαλλοντικής συνιστώσας της Αειφόρου Ανάπτυξης, δίπλα στην οικονομική και κοινωνική συνιστώσα, οι αρχές μιας Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη θα πρέπει να συμπεριλάβουν και να αναδείξουν τις βασικές αρχές της περιβαλλοντικής πολιτικής. Οι αρχές αυτές είναι:

- Αρχή της πρόληψης: Η περιπλοκότητα των περιβαλλοντικών προβλημάτων και η ενίοτε αβεβαιότητα ως προς την ένταση και τις ακριβείς συνέπειες των επιπτώσεών τους στο μέλλον, δεν δικαιολογεί την αδράνεια και πολύ περισσότερο την απουσία δράσης για την πρόληψη τους. Αντίθετα, επιβάλλεται η έγκαιρη και αποτελεσματική τους αντιμετώπιση, ιδιαίτερα αν οι ενδεχόμενες επιπτώσεις είναι μη-αντιστρεπτές και απειλούν τη δημόσια υγεία και την ισορροπία των οικοσυστημάτων. Πάνω την αρχή της πρόληψης (precautionary principle) οικοδομήθηκαν άλλωστε και οι πολιτικές αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και προστασίας της βιοποικιλότητας σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»: Η αδυναμία των μηχανισμών της αγοράς να εσωτερικεύσουν το κόστος των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, έχει ως συνέπεια το κόστος αυτό να διαχέεται στην κοινωνία επιβαρύνοντας τα θύματα και όχι τους υπεύθυνους για την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Στο βαθμό που δεν γίνεται εφικτή η αποτίμηση και εσωτερίκευση του εξωτερικού περιβαλλοντικού κόστους, οι τιμές δεν στέλνουν το σωστό σήμα στην αγορά, ενθαρρύνοντας έτσι συμπεριφορές εχθρικές για το περιβάλλον. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ήδη από το 4ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης έχει υπογραμμίσει τη σημασία εφαρμογής της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», ενώ τόσο η Συνθήκη του Άμστερνταμ, όσο και η Στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης που υιοθέτησε στο Γκέτεμποργκ τονίζουν την ανάγκη για «εξασφάλιση της ορθότητας των τιμών της αγοράς», η οποία θα πρέπει αντικατοπτρίζει καλύτερα το πραγματικό κόστος από τις διάφορες δραστηριότητες και να παρέχει ισχυρότερα κίνητρα στους καταναλωτές και τους παραγωγούς σε κάθε τους απόφαση σχετικά με προϊόντα και υπηρεσίες.
- Αρχή της ισότητας και συνευθύνης: Η κατανομή βαρών για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων θα πρέπει να λάβει υπόψη της τόσο το μερίδιο

ευθύνης όσο και τις δυνατότητες κάθε πλευράς να συμμετάσχει στην επίλυσή τους. Η αρχή αυτή, που σε διεθνές επίπεδο έχει βρει εφαρμογή παρά τις επιμέρους αδυναμίες στον τρόπο ερμηνείας της ισότητας- στην αντιμετώπιση της κλιματικής μεταβολής είναι αναγκαίο να εξειδικευθεί και σε εθνικό επίπεδο έτσι ώστε να διασφαλισθεί η μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση, και παράλληλα να αποτραπεί η δημιουργία δευτερογενών προβλημάτων (κλείσιμο ή μετανάστευση επιχειρήσεων, ανεργία κλπ) με σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνική ευημερία. Στο πλαίσιο άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής, οι αρχές αυτές έχουν εξειδικευθεί και συμπληρωθεί από ένα σύνολο κανόνων που συνοπτικά έχουν ως εξής:

- Αποσύνδεση της οικονομικής μεγέθυνσης από την περιβαλλοντική υποβάθμιση: Η βασική πρόκληση που θέτει η έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης είναι η ανατροπή της παραδοσιακής θεώρησης που βλέπει την προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική μεγέθυνση ως δύο σαφώς αντιτιθέμενους στόχους. Η αναγκαία συμβατότητα επιβάλλει τον περιορισμό των εγγενών ανεπιθύμητων παρενεργειών της παραγωγικής διαδικασίας και κατά κύριο λόγο στηρίζεται στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Υπ' αυτήν την έννοια, η υποστήριξη της επιστημονικής έρευνας και των εφαρμογών της οφείλει να αποτελεί προτεραιότητα. Σε κάθε περίπτωση, η οικονομική ανάπτυξη οφείλει να πραγματοποιείται χωρίς αντίστοιχη άνοδο του επιπέδου της ανάλωσης φυσικών πόρων και της ρύπανσης του περιβάλλοντος.
- Τομεακή ενσωμάτωση: Η νέα αυτή αρχή απορρέει από τον ίδιο τον ορισμό της Αειφόρου Ανάπτυξης, ως συνισταμένης τριών διαστάσεων χωρίς σαφή όρια και στεγανά, ενώ αποτελεί και τον τρόπο επίτευξης της επιθυμητής αποσύνδεσης μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Μεταφραζόμενη σε επίπεδο πολιτικής, η τομεακή ενσωμάτωση βλέπει την περιβαλλοντική πολιτική να διαχέεται και να επηρεάζει τους στόχους και τις προτεραιότητες των τομεακών πολιτικών και όχι ως ένα ξεχωριστό και εν πολλοίς αντιτιθέμενο πεδίο άσκησης πολιτικής.
- Προτεραιότητα στην αποφυγή και όχι στη διαχείριση των περιβαλλοντικών πιέσεων: Συνδυαζόμενη και με την αρχή της πρόληψης, η ανάγκη αποφυγής της ρύπανσης δεν ελαχιστοποιεί μόνο τους κινδύνους από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, αλλά και το κόστος που συνεπάγεται η εκ των υστέρων αντιμετώπισή της (end-of-ripe solutions). Με γνωστότερο παράδειγμα τη διαχείριση της ζήτησης στην ενέργεια, όπου η φτηνότερη κιλοβατώρα είναι εκείνη που δεν χρειάζεται να παραχθεί, η αρχή της αποφυγής είναι γενικότερα εφαρμόσιμη

σε ένα μεγάλο εύρος παραγωγικών και καταναλωτικών δραστηριοτήτων και μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην εξοικονόμηση φυσικών και οικονομικών πόρων.

- Επίλυση προβλημάτων στην πηγή ή κατά το δυνατόν πλησιέστερα σε αυτήν: έχοντας εφαρμογή ιδιαίτερα στην επεξεργασία και τη διάθεση αποβλήτων, αλλά και σε πολλούς άλλους τομείς -όπως η διαχείριση υδατικών πόρων- η προσέγγιση αυτή αναγνωρίζει ότι η απόσταση τείνει να περιπλέκει τα προβλήματα, ενώ οι τοπικές λύσεις έχουν αυξημένη αποτελεσματικότητα και, συγκριτικά, μικρότερο κόστος. Οι σημαντικές εθνικές επενδύσεις που έχουν γίνει στον α' και β' βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης δείχνουν ότι αυτή η αρχή της εγγύτητας είναι ευρύτερα αποδεκτή πολιτικά, παρότι δεν έχει αξιοποιηθεί -στο βαθμό που θα μπορούσε- στη διατήρηση των φυσικών πόρων.
- Αναγνώριση και διαχείριση στο πλαίσιο της φέρουσας ικανότητας: η βιώσιμη διαχείριση προϋποθέτει την αναγνώριση των ορίων εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων. Η προσέγγιση αυτή αφορά τόσο τους εξαντλήσιμους πόρους (π.χ. ορυκτά καύσιμα) όσο και τους ανανεώσιμους (π.χ. ιχθυαποθέματα) και η εφαρμογή της γίνεται διαφορετικά σε κάθε περίπτωση. Η ίδια η διαδικασία αναγνώρισης της φέρουσας ικανότητας, των ανοχών που υπεισέρχονται κλπ, συνεπάγεται σημαντική προεργασία, είναι όμως απαραίτητη για τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.

4.2 Περιβαλλοντικοί στόχοι και τομεακές προτεραιότητες

Οι στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής Αειφόρου Ανάπτυξης απορρέουν από την ανάλυση της ελληνικής ιδιαιτερότητας υπό το πρίσμα των προτεραιοτήτων που θέτει η Ευρωπαϊκή Στρατηγική. Αποδίδοντας την οφειλόμενη προτεραιότητα στην περιβαλλοντική διάσταση της Αειφόρου Ανάπτυξης οι κεντρικοί στόχοι γύρω από τους οποίους θα πρέπει να διαρθρώνεται η Εθνική μας Στρατηγική είναι:

- Αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής: Ο στόχος αυτό απορρέει από την εφαρμογή των αρχών της πρόληψης και της συνευθύνης. Στο βαθμό που το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής αποτελεί μια από τις σοβαρότερες απειλές για την επιβίωση στον πλανήτη, η συμμετοχή της Ελλάδας στην παγκόσμια προσπάθεια είναι επιβεβλημένη, πολύ περισσότερο που το μερίδιο ευθύνης της ανά

κάτοικο –αν και προς το παρόν χαμηλό- τείνει να εξισωθεί με εκείνο των άλλων ανεπτυγμένων χωρών.

- Μείωση αέριων ρύπων: Ο στόχος αυτός συνδέεται με την ανάγκη προστασίας της δημόσιας υγείας, δεδομένου ότι έχει πλέον πλήρως τεκμηριωθεί η σαφής συσχέτιση των αυξημένων συγκεντρώσεων των ατμοσφαιρικών ρύπων με σοβαρά προβλήματα υγείας. Παράλληλα, η μείωση των ρύπων θα συμβάλλει στην προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων αλλά και των μνημείων της πολιτιστικής μας κληρονομιάς από τις δυσμενείς επιπτώσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.
- Μείωση και ορθολογική διαχείριση στερεών αποβλήτων: Ο στόχος αυτός επιβάλλεται από την αρχή της αποφυγής όπως αυτή συμπληρώνεται με το τρίπτυχο Αποφυγή-Επαναχρησιμοποίηση- Ανάκτηση. Η μείωση και σωστή διαχείριση των στερεών αποβλήτων από τα νοικοκυριά και την παραγωγική διαδικασία μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές εξοικονομήσεις πρώτων υλών και ενεργειακών πόρων, σε περιορισμό του κόστους τελικής διάθεσης, ενώ θα ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους υποβάθμισης του εδάφους και των επιφανειακών και υπόγειων υδατικών πόρων.
- Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων: Ο στόχος αυτός επικεντρώνεται κυρίως στην ποσοτική διάσταση της διαχείρισης αποσκοπώντας στην προστασία των διαθέσιμων αποθεμάτων και στη διασφάλιση μιας γεωγραφικά και διαχρονικά ισότιμης πρόσβασης σε αυτά όλων των πολιτών της χώρας. Παράλληλα, η έγκαιρη αποτροπή των κινδύνων ποιοτικής υποβάθμισης των υδατικών συστημάτων, επιφανειακών, υπόγειων και θαλάσσιων, έχει ιδιαίτερη σημασία, τόσο για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας, όσο και για τη διατήρηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος που διαθέτει η χώρα ως προς την προσέλκυση τουριστών.
- Πρόληψη της ερημοποίησης: Η πρόληψη και η καταπολέμηση της εδαφικής διάβρωσης και της ερημοποίησης, αναφέρονται συνήθως στον περιορισμό της υπερεκμετάλλευσης των εδαφικών και υδατικών πόρων, καθώς και της χλωρίδας, καθώς και στην εφαρμογή συστημάτων αειφόρου διαχείρισης των φυσικών αυτών πόρων. Με την έννοια αυτή ο στόχος της πρόληψης της ερημοποίησης συνδέεται στενά αν και όχι αποκλειστικά με την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων και τις χρήσεις γης. Ο αναπροσανατολισμός της γεωργικής, κτηνοτροφικής και δασοπονικής δραστηριότητας προβάλλει ως βασική προϋπόθεση για την μείωση των πιέσεων στους εδαφικούς πόρους.
- Προστασία βιοποικιλότητας και οικοσυστημάτων: Ξεπερνώντας την χρησιμοθηρική προσέγγιση άλλων εποχών, η αυταξία της βιοποικιλότητας και του

τοπίου έχουν αναγνωρισθεί σε διεθνές επίπεδο, μέσα από διακηρύξεις αρχών και πληθώρα δεσμευτικών συμφωνιών. Παράλληλα, η ανάγκη προστασίας της βιοποικιλότητας προκύπτει και από την αρχή της πρόληψης, λόγω της περιπλοκότητας των αλληλεπιδράσεων των οικοσυστημάτων με τους πόρους που είναι απαραίτητοι για την ανθρώπινη επιβίωση. Τέλος, τα τελευταία χρόνια έχει εκτιμηθεί η μέγιστη οικονομική αξία των «δωρεάν» υπηρεσιών και αγαθών που προσφέρουν τα φυσικά οικοσυστήματα στις ανθρώπινες κοινωνίες, παρέχοντας και ποσοτικά εργαλεία αιτιολόγησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

5.1 Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων ζωνών

Αναφορικά με τη σπουδαιότητα του παράκτιου χώρου την οποία είδαμε και στα προηγούμενα κεφάλαια ας δούμε και κάποια άλλα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την πολυπλοκότητά του και τη σημασία του για των άνθρωπο και τις δραστηριότητές του. Όπως είναι φυσικό στη ζώνη αυτή έχουμε αλληλεπίδραση παραγόντων οι οποίοι διαμορφώνουν μια συγκεκριμένη κατάσταση εύθραυστης και ευαίσθητης δυναμικής ισορροπίας. Η παράκτια ζώνη κατά συνέπεια διαφοροποιείται σε περιβάλλοντα τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όπως οι απόκρημνες ακτές, η υφαλοκρηπίδα, οι λιμνοθάλασσες, τα έλη, οι αμμολωρίδες κτλ. Οι πόλεις που βρίσκονται στον παράκτιο χώρο συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Τα οικοσυστήματα της Γης και οι άνθρωποι ενώνονται σε ένα μεγάλο και πολύπλοκο βαθμό. Βασιζόμαστε στα οικοσυστήματα για τη διαβίωσή μας και παράλληλα η υγεία των οικοσυστημάτων εξαρτάται από τους ανθρώπους. Τα οικοσυστήματα είναι οι παραγωγικές μηχανές του πλανήτη, παρέχοντάς μας με τα πάντα, από το νερό που πίνουμε, την τροφή, τις ίνες που χρησιμοποιούμε για τα είδη ένδυσης, το χαρτί, ή την ξυλεία. Ωστόσο η συνεχής εκμετάλλευσή τους από τις ανθρώπινες δραστηριότητες οδηγεί ολοένα και στην καταστροφή τους με γοργό ρυθμό. Η μελέτη για τα οικοσυστήματα έχει αυξηθεί δραματικά κατά τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά δεν έχει συμβαδίσει με την ικανότητά μας να αλλάξουμε τη χρήση τους ως προς το καλύτερο. Η οικονομική ανάπτυξη και η ανθρώπινη ευημερία θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητά μας να διαχειριζόμαστε τα οικοσυστήματα με πιο βιώσιμο τρόπο. Πρέπει να μάθουμε να αξιολογούμε τις αποφάσεις μας για τη χρήση των πόρων της γης και το πόσο αυτές επηρεάζουν την ικανότητα των οικοσυστημάτων για τη διατήρηση της ζωής - όχι μόνο για την ανθρώπινη ζωή αλλά και των φυτών, των ζώων και των φυσικών συστημάτων.

Ένα σημαντικό βήμα για τη βελτίωση του τρόπου που διαχειριζόμαστε τα οικοσυστήματα είναι να προβούμε σε απολογισμό της έκτασής τους, την κατάστασή τους και την ικανότητά τους να παρέχουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες που θα χρειαστούμε στα

επόμενα χρόνια. Μέχρι σήμερα, δεν υπάρχει τέτοια ολοκληρωμένη αξιολόγηση για την κατάσταση των οικοσυστημάτων.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι παράκτιες ζώνες και οι ωκεανοί μας παρέχουν σημαντικές ενδείξεις της κλιματικής αλλαγής και της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Με πολλούς τρόπους, οι ωκεανοί και οι ακτές μας είναι από τα πιο ευάλωτα φυσικά συστήματα στην παγκόσμια κλιματική αλλαγή. Ωστόσο όπως αναφέραμε εξακολουθούμε να είμαστε μακριά από την εύρεση ενός αποτελεσματικού συστήματος για τη διαχείριση των ωκεανών και των παράκτιων πόρων. Παρά τις ολοένα και περισσότερες επιστημονικές αποδείξεις για το αντίθετο, εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλος σκεπτικισμός στο ευρύ κοινό, στους πολιτικούς και στους φορείς λήψης αποφάσεων σχετικά με την πραγματικότητα της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής και για την ευαισθησία των ωκεανών και των ακτών του κόσμου σε μια τέτοια μεταβολή. Είναι αλήθεια ότι έχουμε κάνει σημαντική πρόοδο στη διαχείριση των ωκεανών και των ακτών τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά δεν έχουμε μια παγκόσμια οπτική όσον αφορά το επίπεδο του κινδύνου για το περιβάλλον και τους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Η συζήτηση για την υπερθέρμανση του πλανήτη είναι εξαιρετικά σημαντική για τη διαχείριση των ωκεανών και των παράκτιων ζωνών. Στο ολοκληρωμένο πλαίσιο της IPCC για την κλιματική αλλαγή, οι ωκεανοί και οι ακτές δέχονται πάρα πολλές πιέσεις από το ανθρώπινο δυναμικό και από την κλιματική αλλαγή. Με πάνω από 23% του παγκόσμιου πληθυσμού να ζει σε απόσταση 100 χμ, οι παράκτιες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στον παγκόσμιο πληθυσμό είναι τεράστιες.

Η πρόκληση την οποία καλείται να αντιμετωπίσει σήμερα η Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παρακτίων Ζωνών (ΟΔΠΖ) με βραχυπρόθεσμους – μεσοπρόθεσμους – μακροπρόθεσμους χρονικούς ορίζοντες, είναι ακριβώς η διάγνωση και η επίλυση των προβλημάτων, η αντιμετώπιση των κινδύνων και απειλών καθώς και η αξιοποίηση αντιστοίχως των πλεονεκτημάτων και ευκαιριών στον παράκτιο χώρο.

Βασική επιδίωξη της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παρακτίων περιοχών είναι η συνεκτίμηση των χωρικών επιπτώσεων και ο συντονισμός των διαφόρων τομεακών πολιτικών, όπως η αγροτική, η περιβαλλοντική, η κοινωνική, η διοικητική που ασκούνται σε εθνικό, περιφερειακό ή σε τοπικό επίπεδο. Η αναζήτηση και προώθηση ενός πρότυπου βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί πλέον κεντρική αναπτυξιακή επιλογή, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Το πρότυπο αυτό συνδυάζει την ποιότητα περιβάλλοντος και την κοινωνική δικαιοσύνη με την ανταγωνιστικότητα του παραγωγικού συστήματος. Το τρίπτυχο αυτό διέπει τόσο το σύνολο όσο και τα μέρη της ολοκληρωμένης διαχείρισης.

Λειτουργικά και στο πλαίσιο πρακτικών χωροταξικού σχεδιασμού, η αξιολόγηση στη διαδικασία ανάλυσης και αποτίμησης αναπτυξιακών παραγόντων, προϋποθέτει :

1. Την επακριβή οριοθέτηση του αντικειμένου και περιεχομένου της αξιολόγησης,
2. Την επιλογή, σε συνάρτηση με το οριοθετημένο αντικείμενο, ενός μοντέλου αξιολόγησης που εμπεριέχει τις πλέον άριστες επιστημονικά αλλά και αποτελεσματικές στην πράξη μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης,
3. Την επιλογή στα πλαίσια του προκρινόμενου πρότυπου (μοντέλου), συγκεκριμένων ομάδων κριτηρίων (δεικτών), μια επιλογή που βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τους στόχους του υπό αξιολόγηση αντικειμένου.

Ωστόσο, η ίδια η φύση αλλά και ο χαρακτήρας του παράκτιου σχεδιασμού σαν πολυδιάστατες, διεπιστημονικές και ολοκληρωμένες διαδικασίες επιβάλουν ουσιαστική συμβολή στη διατύπωση εναλλακτικών στρατηγικών ανάπτυξης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και τελικά την επιλογή και εφαρμογή των βέλτιστων. Οι σχεδιασμοί αυτοί υπαγορεύουν και τη φύση και το χαρακτήρα των μεθοδολογιών αλλά και των εργαλείων συλλογής, διαχρονικών ποιοτικών και μετρητικών πληροφοριών.

Η σημασία της διαχείρισης των παράκτιων ζωνών είναι σπουδαία αν ληφθεί υπόψη ότι η ταχεία αύξηση του πληθυσμού στις παράκτιες ζώνες είναι μεγαλύτερη σε σχέση με εκείνη της ενδοχώρας και κατ' επέκταση οι επιπτώσεις της ανθρώπινης χρήσης είναι πολύ πιο εμφανείς στις παράκτιες κοινότητες λόγω της υπερεκμετάλλευσης των πόρων. Αν και υπάρχει μια τεράστια διαφορά στο επίπεδο, τη δέσμευση και την αποτελεσματικότητα των τυπικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών σε σχέση με την ΟΔΠΖ ανά τον κόσμο, ωστόσο η πρόοδος είναι οδυνηρά αργή και υστερεί σε σχέση με τις ανάγκες διαχείρισης των ωκεανών του κόσμου και των παράκτιων περιοχών. Δυστυχώς, αυτές οι προσπάθειες θα μπορούσαν να είναι πιο αποδεκτές αν λάμβαναν χώρα κάτω από ένα σχετικά σταθερό παγκόσμιο περιβάλλον, αλλά με τα επίπεδα της πλανητικής αλλαγής και της αύξησης της υπερθέρμανσης του πλανήτη η αλήθεια είναι πως πολλές φορές αυτές οι προσπάθειες κρίνονται ανεπαρκής.

Τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι παγκόσμια και όταν μας χτυπήσουν, εμείς δεν γνωρίζουμε πάντα με ακρίβεια από πού προήλθαν και πως έφτασαν σε αυτό το σημείο. Αυτό φαίνεται να ισχύει και για τα μέσα πολιτικής που προορίζονται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. Δεν είναι μόνο τα περιβαλλοντικά προβλήματα που εξαπλώνονται σε ολόκληρο τον κόσμο αλλά και τα εργαλεία πολιτικής και διαχείρισης που

έχουν σχεδιαστεί για την αντιμετώπισή τους. Ξαφνικά υπάρχουν μέτρα πολιτικής, αλλά δεν ξέρουμε με ποιο τρόπο ακριβώς θα τα χρησιμοποιήσουμε και θα τα χειριστούμε.

Αυτή είναι μια εμπειρία που έρχεται με την παγκοσμιοποίηση. Για να καταλάβουμε με ποιο τρόπο η παγκοσμιοποίηση αλλάζει τον κόσμο, πρέπει αρχικά να δούμε τι συμβαίνει στη δική μας κοινότητα. Σκεφτείτε για παράδειγμα την τρομοκρατία, έχει γίνει ένα παγκόσμιο πρόβλημα, και αισθανόμαστε τις επιπτώσεις της στην καθημερινή μας ζωή, όπου και αν βρισκόμαστε. Θα μπορούσαμε λοιπόν να αναφέρουμε ότι όταν τα μέτρα της παγκόσμιας πολιτικής μας φτάσουν, γίνονται τοπικά και είμαστε αναγκασμένοι να τα εφαρμόσουμε και να προσαρμοστούμε, όχι απαραίτητα από επιλογή, αλλά λόγω των συνθηκών και των αναγκών. Έτσι, οι εν λόγω πολιτικές λαμβάνουν χώρα σε τοπικό επίπεδο αλλά ως μια εξωγενές δύναμη. Η χάραξη πολιτικής είναι κάτι που συμβαίνει αλλού, ψηλά και μακριά. Οι παγκόσμιες πολιτικές, όπως εκείνες που σχετίζονται με την τρομοκρατία, το εμπόριο, τον πολιτισμό και το περιβάλλον, όλα συγχωνεύονται σε μια ζώνη και θέτουν απαιτήσεις για σωστή διαχείριση. Η υπερθέρμανση του πλανήτη δεν αποτελεί εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα. Η ΟΔΠΖ πρέπει να χειριστεί προβλήματα που λειτουργούν όχι μόνο στο επίπεδο μιας συγκεκριμένης τοποθεσίας, αλλά οπουδήποτε αλλού και σε υψηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης. Μερικά από αυτά τα προβλήματα έχουν σύντομο χρονικό διάστημα και εμφανίζονται σαν καταστροφικά γεγονότα, όπως το χτύπημα ενός τυφώνα. Άλλοι βέβαια έχουν πολύ μεγαλύτερη διάρκεια όπως η ρύπανση. Τα συστήματα ΟΔΠΖ πρέπει να είναι προετοιμασμένα έτσι ώστε να μπορούν να λειτουργήσουν και μέσα στα δύο διαφορετικά είδη χρονικών πλαισίων. Επίσης πρέπει να ενσωματωθούν σε συστήματα διακυβέρνησης που λειτουργούν σε διαφορετικές γεωγραφικές κλίμακες, όπως σε εθνικό επίπεδο αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Με ζητήματα όπως η υπερθέρμανση του πλανήτη, η απώλεια της βιοποικιλότητας, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αυτό γίνεται όλο και πιο σημαντικό, όχι μόνο και μόνο επειδή αυτές οι προκλήσεις είναι παρόντες, αλλά επίσης επειδή εγείρουν απαιτήσεις τόσο για τις τοπικές κοινωνίες όσο και για τα υψηλότερα κοινωνικά επίπεδα- κλίμακες για την ΟΔΠΖ. Η παγκοσμιοποίηση και οι τοπική κοινότητα είναι δύο τμήματα του ίδιου φαινομένου που πηγαίνουν χέρι-χέρι, και θα πρέπει να τα δούμε ως αλληλένδετες δυνάμεις που αλληλεπιδρούν η μία στην άλλη Αυτό σημαίνει ότι, προκειμένου να κατανοήσουμε το πώς η παγκοσμιοποίηση αλλάζει τον κόσμο δεν χρειάζεται να ταξιδέψουμε μακριά σε κάποια παγκόσμια μητρόπολη, μπορούμε να κοιτάξουμε γύρω μας σε ό, τι συμβαίνει στη δική μας κοινότητα και στους εαυτούς μας. Σίγουρα, πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα απαιτούν μια πιο αποτελεσματική παγκόσμια διακυβέρνηση. Η ΟΔΠΖ δεν μπορεί να αποτρέψει την

κλιματική αλλαγή και την παγκόσμια υπεραλίευση μόνη της. Αλλά αυτά και πολλά άλλα παγκόσμια περιβαλλοντικά ζητήματα καταλήγουν στην παράκτια ζώνη και μεταβάλλουν τις προϋποθέσεις και τις συνθήκες στις οποίες εφαρμόζουμε την ΟΔΠΖ. Δημιουργούνται έτσι νέες προκλήσεις και ανησυχίες πάνω στον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις. Έτσι δεδομένου των πρόσθετων προκλήσεων που λαμβάνουν χώρα στις παράκτιες ζώνες θα πρέπει σίγουρα να επανεξεταστεί ο σκοπός και ο σχεδιασμός της παράκτιας διαχείρισης. Τα όργανα της ΟΔΠΖ χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση διλημάτων και συμβιβασμών, όπως αυτά της βιωσιμότητας σε σχέση με τη χρήση, αλλά δεν μπορούν ακόμα να προετοιμαστεί κανείς για τις προκλήσεις που βρίσκονται μπροστά μας.

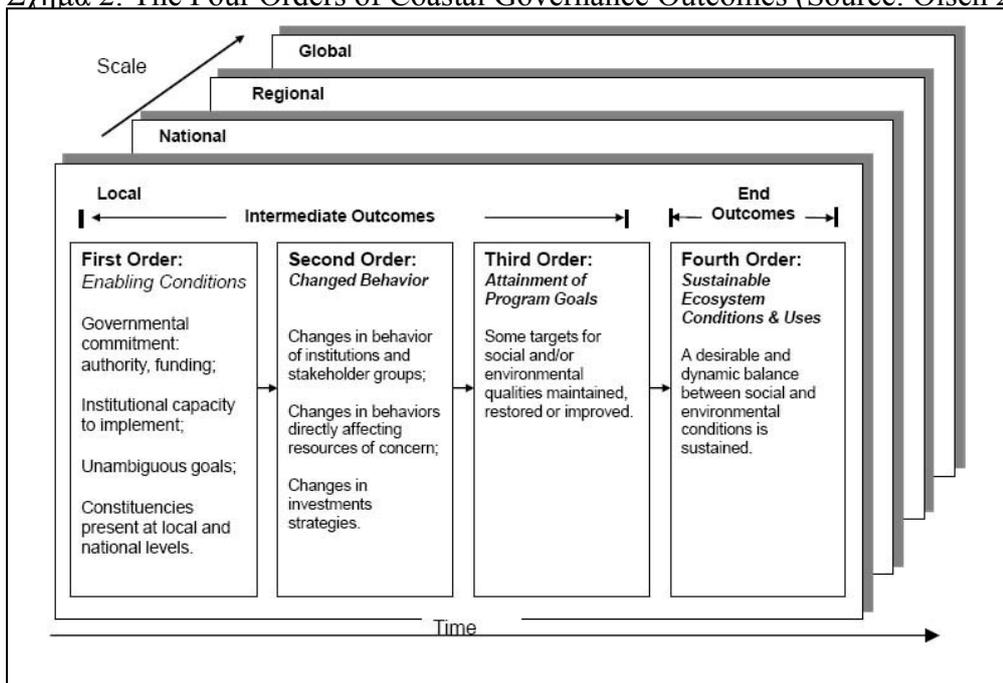
Αυτές οι προκλήσεις δεν αφήνουν το περιθώριο στους παράκτιους διαχειριστές και στους φορείς λήψης αποφάσεων να έχουν πολλές επιλογές. Δεν μπορούμε να συζητήσουμε με τη φύση, η φύση περιμένει από εμάς να προχωρήσουμε σε πράξεις. Δεν είναι αρκετό να υποστηρίζουμε τις πολιτικές επικυρώνοντας μόνο διεθνείς συμβάσεις και κώδικες πρέπει να το αποδείξουμε στην πράξη ξεκινώντας από τοπικό επίπεδο διότι οι εν λόγω πολιτικές πολλές φορές αντικρούουν συγκεκριμένα συμφέροντα με αποτέλεσμα να μην εφαρμόζονται ποτέ. Πριν αντιμετωπιστεί μια περιβαλλοντική θα πρέπει σαφώς να αναγνωριστεί. Μερικά περιβαλλοντικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι παράκτιες κοινότητες δεν είναι αισθητά. Για παράδειγμα η υπερθέρμανση του πλανήτη είναι μια σταδιακή διαδικασία, θαλάσσια είδη δεν εξαφανίζονται εν μία νυκτί και η ρύπανση των παράκτιων ζωνών εμφανίζεται σταδιακά. Κάποιες καθημερινές συμπεριφορές οι οποίες έχουν να κάνουν με τη χρήση φυσικών πόρων, είναι συχνά τόσο μεγάλο μέρος της ζωής μας που καθίσταται δύσκολο να κατανοήσουμε το μεγάλο πρόβλημα που δημιουργούμε με αυτές μας τις κινήσεις στις παράκτιες ζώνες. Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι αναγνωρίσιμη μόνο όταν υπάρχει μια απτή κρίση, ή όταν οι κοινότητες πληγούν με καταστροφικές εκδηλώσεις. Μερικές φορές η ευαισθητοποίηση επέρχεται μόνο αν συγκρίνουμε τις τρέχουσες επικρατούσες συνθήκες με το παρελθόν ή με καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα αλλού. Αλλά ακόμα και τότε, η υποβάθμιση περνά συχνά απαρατήρητη. Η περιβαλλοντική διαχείριση δεν είναι μια τεχνική λύση, αλλά είναι ουσιαστικά μια πολιτική διαδικασία διότι μικτά συμφέροντα, εξουσία και κοινωνικές αξίες έχουν μεγάλη ανάμειξη στις αποφάσεις και τα αποτελέσματα. Στο τέλος της ημέρας, είναι αυτή η διαδικασία που καθορίζει την αποτελεσματικότητα της ΟΔΠΖ. Η ΟΔΠΖ βρίσκεται αντιμέτωπη λοιπόν με την πρόκληση παροχής ενός θεσμικού πλαισίου που θα επιτρέψει την εποικοδομητική συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων με τρόπο που να

επιτρέπει οι αρμοδιότητες να είναι ισορροπημένες, να αναγνωρισθούν και να εφαρμοστούν όλες οι αρχές οι οποίες έχουν συμφωνηθεί από κοινού.

Η Διαχείριση παράκτιων περιοχών περιλαμβάνει πολλαπλά προβλήματα και πηγές αυτών των προβλημάτων, πολλαπλούς στόχους για να παράγει τα επιθυμητά (και συχνά αντικρουόμενα) αποτελέσματα από τη χρήση των παράκτιων πόρων. Αυτό συνεπάγεται διαφορετικές παραγωγικές δυνατότητες στο χώρο και στο χρόνο, μικρότερες ή μεγαλύτερες διασυνδέσεις σε περιοχές που βρίσκονται σε αυτές τις ζώνες, πολλαπλές εκλογικές περιφέρειες, ενδιαφερόμενα μέρη και θεσμικά όργανα με αρμοδιότητες για τα διαφορετικά στοιχεία της διαχείρισης.

Το σχετικό πλαίσιο για την ΟΔΠΖ είναι συνεχές σε βάθος χρόνου και προσαρμόζεται στις νέες πληροφορίες και στις μεταβαλλόμενες συνθήκες (π.χ., τις προτιμήσεις του κοινού και τις πολιτικές, οικονομικές συνθήκες, τη νέα τεχνολογία, τη νέα επιστημονική κατανόηση). Ο σχεδιασμός της ΟΔΠΖ και η εφαρμογή της δεν μπορεί να είναι μία άμεση δραστηριότητα, αλλά πρέπει να είναι μέρος μιας προσαρμοστικής διαδικασίας διαχείρισης. Δεν μπορούμε απλά να προσδιορίσουμε τον τρόπο που θα διαχειριστούμε τις τωρινές συνθήκες για να επιτύχουμε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Πρέπει απαραίτητως να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή (1) στις αποτελεσματικές θεσμικές ρυθμίσεις για συνεχή διαχείριση, (2) στη εμφάνιση νέων κινήτρων, θετικών και αρνητικών τα οποία θα προκαλέσουν τις αλλαγές που θα εκπληρώσουν τους επιδιωκόμενους στόχους, και (3) δημιουργικά μέσα για τη χρηματοδότηση της ΟΔΠΖ την πάροδο του χρόνου (Bower, Ehler, και Basta, 1994).

Σχήμα 2: The Four Orders of Coastal Governance Outcomes (Source: Olsen 2003)

Για να επιτευχθεί η ΟΔΠΖ πρέπει να υπάρχει ένα κοινό πλαίσιο σε όλους τους τομείς των παράκτιων ζωνών με σχεδιασμό για τη λήψη οικονομικών και δημογραφικών προβολών, την ανάπτυξη μελλοντικών σεναρίων και χρησιμοποιώντας παρόμοιες τεχνικές ανάλυσης για την ανάλυση των οφελών και του κόστους των εναλλακτικών στρατηγικών διαχείρισης. Η επίτευξη ενός τέτοιου κοινού πλαισίου είναι δύσκολη, δεδομένου ότι σπάνια υπάρχει ένας ενιαίος φορέας - σε κάθε επίπεδο της κυβέρνησης - με τη συνολική ευθύνη για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και την ανάπτυξη των προγραμμάτων δράσης στους διάφορους τομείς των παράκτιων οικονομιών (Cicin-Sain και Knecht 1998).

Λαμβάνοντας υπόψη τον πολύπλοκο και επείγοντα χαρακτήρα των προβλημάτων των παράκτιων ζωνών πρέπει να εξετάσουμε τις θεσμικές αδυναμίες που προκαλούν αυτά τα προβλήματα καθώς επίσης και την εξεύρεση ενός τρόπου για τη στροφή προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η βιώσιμη ανάπτυξη των παρακτίων περιοχών επιδιώκει το μέγιστο μακροπρόθεσμο κοινωνικό όφελος συμπεριλαμβανομένων περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών θεμάτων. Οι παράκτιοι πόροι είναι περιορισμένοι από φυσική και χωρική άποψη και ορισμένες βραχυπρόθεσμες αποφάσεις μπορούν να καταστρέψουν μόνιμα πόρους στο μέλλον.

Η Ολοκληρωμένη Διαχείριση των παράκτιων ζωνών έχει ως στόχο τη συντονισμένη εφαρμογή των διαφόρων πολιτικών που επηρεάζουν την παράκτια ζώνη και που σχετίζονται με δραστηριότητες όπως η προστασία της φύσης, της υδατοκαλλιέργειας, της αλιείας, της γεωργίας, της βιομηχανίας, της αιολικής ενέργειας, της ναυτιλίας, του τουρισμού και της ανάπτυξης των υποδομών. Θα συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων ζωνών από την εφαρμογή μιας προσέγγισης που σέβεται τα όρια των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων, τη λεγόμενη «προσέγγιση με βάση το οικοσύστημα». Επίσης η Ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών καλύπτει τον πλήρη κύκλο της συλλογής πληροφοριών, το σχεδιασμό, τη λήψη αποφάσεων, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της εφαρμογής. Είναι σημαντικό να εμπλακούν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη στους διάφορους τομείς για να εξασφαλιστεί η ευρεία υποστήριξη για την υλοποίηση των στρατηγικών διαχείρισης. Για την περαιτέρω προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης των παράκτιων ζωνών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε στις 12 του Μαρτίου του 2013 ένα σχέδιο πρότασης οδηγίας για τη θέσπιση πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών.

Η προτεινόμενη πράξη θα απαιτήσει από τα κράτη μέλη να θεσπίσουν τις παράκτιες στρατηγικές διαχείρισης που στηρίζονται περισσότερο στις αρχές και τα στοιχεία που ορίζονται στη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών του 2002 και του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, το οποίο επικυρώθηκε από την ΕΕ το 2010. Η συνεκτική εφαρμογή του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού θα βελτιώσει το σχεδιασμό διεπαφής θάλασσας-γης, όπως, για παράδειγμα, τη σύνδεση των υπεράκτιων εγκαταστάσεων αιολικής ενέργειας στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας στη γη ή τα αποτελέσματα των έργων υποδομής για την προστασία των ακτών από τη διάβρωση και τις πλημμύρες στις δραστηριότητες παράκτιων υδάτων, όπως η υδατοκαλλιέργεια ή την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Υπάρχουν μια σειρά από ορισμοί της ΟΔΠΖ στην ευρύτερη ακαδημαϊκή και πολιτική. Μπορούμε να αναφέρουμε τον ορισμό που έχει δοθεί από το ICZM Protocol3

«Μια δυναμική διαδικασία για την αειφόρο διαχείριση και χρήση των παράκτιων ζωνών, λαμβάνοντας υπόψη ταυτόχρονα την ευπάθεια των παράκτιων οικοσυστημάτων και τοπίων, την ποικιλομορφία των δραστηριοτήτων και χρήσεων, τις αλληλεπιδράσεις τους, το θαλάσσιο προσανατολισμός ορισμένων δραστηριοτήτων και χρήσεων και τις επιπτώσεις τους τόσο στο θαλάσσιο όσο και στο χερσαίο τμήμα»

Ο παράκτιος τουρισμός είναι μακράν η πιο σπουδαία μορφή τουρισμού όσον αφορά τις τουριστικές ροές και τη δημιουργία εισοδήματος. Μεταξύ των τουριστικών προορισμών, οι παράκτιες περιοχές προτιμώνται περισσότερο από τους τουρίστες, και η περιοχή της Μεσογείου είναι ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός στον κόσμο: σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού εκτιμά ότι αντιπροσωπεύει το ένα τρίτο του παγκόσμιου εισοδήματος από τουριστικές εισπράξεις.

Οι περισσότερες από τις οικονομίες των κρατών μελών με σημαντικό μήκος ακτογραμμής εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το εισόδημα που δημιουργείται από δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα, όπως ο τουρισμός, η αλιεία, οι μεταφορές κ.λπ. Ωστόσο, η χρήση της θάλασσας για τόσους πολλούς διαφορετικούς σκοπούς δημιουργεί αυξανόμενες πιέσεις, ειδικότερα:

- Ο ανταγωνισμός για την εξεύρεση χώρου στην παράκτια ζώνη οδηγεί σε συγκρούσεις ανάμεσα σε διάφορες δραστηριότητες (αλιεία, τουριστικές υπηρεσίες, γεωργία)

- Τα φυσικά οικοσυστήματα των παράκτιων περιοχών υφίστανται υποβάθμιση, κυρίως λόγω των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.
- Υπάρχουν μεγάλες εποχικές μεταβολές στον πληθυσμό και την απασχόληση.

Η αύξηση των ροών παράκτιου τουρισμού, ιδίως με τη μορφή του μαζικού τουρισμού έχει πολλές φορές, αρνητικές επιπτώσεις στην περιφερειακή ανάπτυξη από περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική άποψη. Διαρθρωτικά Ταμεία μπορούν να διαδραματίσουν έναν ρόλο στην προώθηση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης οδηγώντας τον σχεδιασμό και την υλοποίηση παρεμβάσεων για τον παράκτιο τουρισμό.

Η λύση είναι να παραχθεί μια ολοκληρωμένη ποιοτική ανάλυση των επιπτώσεων των δαπανών των διαρθρωτικών ταμείων για τα τουριστικά έργα σε παράκτιες περιοχές, προκειμένου να υποβάλλουν συστάσεις και συμβουλές πολιτικής στους αρμόδιους για τη λήψη αποφάσεων. Η προσέγγιση επικεντρώνεται σε πέντε κύριες πτυχές όπου ο αντίκτυπος των διαρθρωτικών ταμείων μπορεί να είναι σημαντικός για την υλοποίηση επιτυχών παρεμβάσεων περιφερειακής ανάπτυξης. Αυτές είναι:

- ✓ Ανάπτυξη συνεργασιών
- ✓ Παροχή χρηματοοικονομικής μόχλευσης
- ✓ Αναζωογόνηση της τοπικής οικονομίας
- ✓ Η μείωση της εποχικότητας
- ✓ Προώθηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας

Εντός του τομέα του τουρισμού, ο παράκτιος τουρισμός είναι μακράν η πιο σημαντική μορφή τουρισμού με βάση τον αριθμό των επισκεπτών και των εσόδων που προκύπτουν. Μεταξύ των τουριστικών προορισμών, οι παράκτιες περιοχές είναι πιο ευνοημένες από τους τουρίστες, και η περιοχή της Μεσογείου είναι ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός στον κόσμο. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), το ένα τρίτο του παγκόσμιου εισοδήματος από τον τουρισμό δημιουργείται στην περιοχή της Μεσογείου.

Οι παράκτιες περιοχές περιλαμβάνουν ένα ευρύ σύνολο από κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα με διαφορετικές ανάγκες και πρότυπα περιφερειακής ανάπτυξης. Τα παράκτια ύδατα σε όλο τον κόσμο υποφέρουν από την πίεση την οποία δέχονται και η οποία οφείλεται σε ένα ευρύ φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Η κατάσταση αυτή απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση, που συνδυάζει γνώσεις από την επιστήμη της φύσης καθώς και από τις κοινωνικές επιστήμες έτσι ώστε να επιτευχθεί μια ισόρροπη και βιώσιμη

ανάπτυξη της παράκτιας ζώνης. Το Διεθνές Συμπόσιο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών πραγματοποιήθηκε στο Arendal της Νορβηγίας, μεταξύ 11 και 14 Ιουνίου 2007 και ο κύριος στόχος ήταν να παρουσιάσει τις τρέχουσες πρακτικές και την αντιμετώπιση θεμάτων σχετικά με τη διαχείριση της παράκτιας ζώνης. Το διεθνές διεπιστημονικό συνέδριο αποσκοπεί στην προώθηση της επιστήμης και της ολοκλήρωσης της γνώσης για την αειφόρο διαχείριση των παράκτιων πόρων.

Ο στόχος είναι η ανάπτυξη της βιώσιμης χρήσης των παράκτιων πόρων και η διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης σημαντικών παράκτιων πόρων, όπως οι τροπικοί ύφαλοι, τα ριζοφόρα και τα φύκια. Διεθνώς, όπως και εντός της ΕΕ υπάρχουν συμφωνίες και νέες νομοθεσίες που αντιμετωπίζουν τα θέματα που σχετίζονται με την υποβάθμιση των οικοτόπων και τη βιωσιμότητα των παράκτιων περιοχών. Σημαντικό εργαλείο για την εφαρμογή αυτού του χωροταξικού σχεδιασμού που στηρίζεται σε νέα εργαλεία παρέχονται από τα γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών (GIS). Ειδικότερα, έχουν την ικανότητα να συλλάβουν πληροφορίες σχετικά με τις ανθρώπινες δραστηριότητες στις παράκτιες ζώνες έτσι ώστε να προστατευθούν με τον κατάλληλο τρόπο οι πόροι αυτών των περιοχών. Αρκετές συστάσεις για τους οικοτόπους που πρέπει να συμπεριληφθούν στη μελλοντική διαχείριση δηλώθηκαν ως:

«Η σημασία της λέξης ενδιαίτημα για τη διατήρηση της διαφορετικότητας, της παραγωγικότητας και αλιείας»

Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί η σπουδαιότητα της αξιολόγησης της υποβάθμισης των παράκτιων ζωνών και οι δυνατότητες αποκατάστασης.

- Η κλίμακα μελέτης των επιπτώσεων της κακής διαχείρισης παράκτιων ζωνών πρέπει να λαμβάνει χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Θεωρείται αναγκαία η ανάπτυξη του δικτύου των παρατηρήσεων, η χαρτογράφηση των πόρων, και η ενσωμάτωση των κοινωνικών οφελών.
- Η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης πρέπει να λαμβάνει χώρα καθολικά και υπεύθυνα.

Ο τουρισμός (όπως και άλλες μορφές εκμετάλλευσης των παράκτιων ζωνών όπως η ναυτιλία, η αλιεία κτλ) μπορεί να είναι φιλικός προς το περιβάλλον, αλλά όταν γίνει γρήγορα, χωρίς προγραμματισμό και με μοναδικό στόχο το άμεσο κέρδος, μπορεί να οδηγηθούμε σε υποβάθμιση των παράκτιων ζωνών και των παράκτιων οικοσυστημάτων.

Ομοίως, για την προστασία της βιοποικιλότητας των παράκτιων υδάτων θα πρέπει να γίνουν ειδικές μελέτες και να εφαρμοστούν/θεσπιστούν ειδικά μέτρα τα οποία θα αντιμετωπίζουν την υποβάθμισή τους από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και θα αποτελούν βάση για το σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων. Η παράκτια διακυβέρνηση θα πρέπει να ενημερώνεται από την επιστήμη και καθίσταται επιτακτική η ενσωμάτωση πληροφοριών και γνώσεων τόσο από το κοινωνικό πεδίο όσο και από τα πεδία των φυσικών επιστημών. Ο άνθρωπος οφείλει να κατανοήσει και να αποδεχτεί την πολυπλοκότητα των παράκτιων συστημάτων καθώς και ότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της αλληλεπίδρασης των σύνθετων οικοσυστημάτων. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι παράκτιες ζώνες και οι ωκεανοί μας παρέχουν σημαντικές αποδείξεις για την κλιματική αλλαγή και την υπερθέρμανση του πλανήτη. Ωστόσο, είμαστε ακόμα πολύ μακριά από την προσέγγιση ενός αποτελεσματικού καθεστώτος για τη διαχείριση των ωκεανών και των παράκτιων ζωνών.

Οι άνθρωποι έχουν τροποποιήσει μεγάλες περιοχές της ακτογραμμής για αιώνες. Μερικές από τις μεγάλες πιέσεις που μεταβάλλουν σημαντικά τα παράκτια οικοσυστήματα σε όλο τον κόσμο είναι οι αλλαγές χρήσης γης και η αύξηση του πληθυσμού, όσο και η αλιεία των βενθικών κοινοτήτων.

Η αύξηση του πληθυσμού στις παράκτιες περιοχές και η πίεση κατά συνέπεια που ασκείται στα παράκτια οικοσυστήματα οδηγεί σε αυξανόμενη ρύπανση και αυξάνει τη ζήτηση των παράκτιων πόρων. Ο βαθμός της ανθρώπινης επιρροής που έχει ως αποτέλεσμα την τροποποίηση των παράκτιων οικοσυστημάτων μπορεί να συναχθεί από την εξέταση της πυκνότητας του πληθυσμού στην παράκτια ζώνη. Προκειμένου να μετρηθεί η άμεση και έμμεση επίπτωση του πληθυσμού στα παράκτια οικοσυστήματα θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η πιθανή επιρροή που αυτός ο συγκεκριμένος αριθμός πληθυσμού έχει πάνω στο παράκτιο περιβάλλον.

5.2 Στρατηγική που διέπει τις παρεμβάσεις σε παράκτιες περιοχές ή περιοχές της ενδοχώρας

Ο Νόμος 2742/99 για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη προβλέπει τη διαμόρφωση Ειδικών Πλαισίων Χωρικής Ανάπτυξης για περιοχές με ειδικά προβλήματα όπως οι παράκτιες και νησιωτικές. Η Ολοκληρωμένη Διαχείριση ης

Παράκτιας Ζώνης είναι μία συνεχής, δυναμική διαδικασία σχεδιασμένη για τη προώθηση της αειφόρου διαχείρισής της που αφορά στη:

- Διαχείριση των παράκτιων φυσικών πόρων κατά τρόπο που θα αναγνωρίζει την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτησή τους
- Στο διατομεακό σχεδιασμό και συντονισμό δραστηριοτήτων που θα αναγνωρίζει την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση τόσο μεταξύ τους όσο και με το φυσικό περιβάλλον
- Στη συνολική χωρική θεώρηση της παράκτιας ζώνης που θα αναγνωρίζει την εξάρτηση των φυσικών και ανθρώπινων λειτουργιών που εντοπίζονται στην κρίσιμη παράκτια ζώνη από την ανάπτυξη μίας ευρύτερης περιοχής Και απαιτεί: διατομεακό συντονισμό πολιτικών, ενεργειών και προγραμμάτων, ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διαχείρισης στο χωροταξικό σχεδιασμό και συμμετοχή και συναίνεση όλων των ενδιαφερόμενων φορέων και της τοπικής κοινωνίας στο πλαίσιο του δημοκρατικού προγραμματισμού.

Η ολοκληρωμένη διαχείριση επιβάλλει επίσης μία ολοκληρωμένη προσέγγιση χωρικά αλλά και να αντιμετωπίζεται με ενιαίο τρόπο το χερσαίο και θαλάσσιο τμήμα των παράκτιων περιοχών. Η διαχείριση των παράκτιων περιοχών είναι μια διαδικασία που περιλαμβάνει τη συλλογή στοιχείων και πληροφοριών, τον σχεδιασμό, τη λήψη αποφάσεων, την υλοποίηση και τη παρακολούθηση της εφαρμογής και εξέλιξης της κατάστασης στην παράκτια ζώνη. Να σημειωθεί ότι το είδος της προσέγγισης, της διαχείρισης δηλαδή τελικά που είναι η καταλληλότερη, προσδιορίζεται αφού ληφθούν υπόψη μία σειρά από παράγοντες οι οποίοι έχουν σχέση με:

- Τη γεωγραφική έκταση της περιοχής
- Το εύρος και την πολυπλοκότητα των υπό εξέταση ζητημάτων
- Τη παρουσία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων
- Τον αριθμό και το είδος των βασικών δρώντων
- Την ύπαρξη σχετικού θεσμικού πλαισίου
- Την υποστήριξη που παρέχεται σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο
- Το μηχανισμό διαβούλευσης των φορέων (εθελοντικός, άτυπος ή επίσημος)
- Το επίπεδο των διαθέσιμων πληροφοριών/ στοιχείων
- Τα κίνητρα των συμμετεχόντων

- Τους διαθέσιμους πόρους και τη χρονική στιγμή εκδήλωσης της πρωτοβουλίας για διαχείριση
- Την ευαισθητοποίηση του κοινού και τη γενική στάση έναντι της συμμετοχής στις διαδικασίες

Στρατηγικοί στόχοι Χωρικής Ανάπτυξης είναι:

1. Ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού, ελεγχόμενη και οργανωμένη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στην παράκτια ζώνη.
2. Προστασία και ολοκληρωμένη διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος.
3. Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός - αξιοποίηση των παραγωγικών κλάδων με πλεόνασμα ή εξειδίκευση και δημιουργία και ενίσχυση των δυναμικών δραστηριοτήτων διαπεριφερειακής ή και εθνικής σημασίας.

Η διαχείριση των παράκτιων περιοχών πρέπει να επικεντρωθεί κυρίως στα παρακάτω στοιχεία:

- Στις πολλαπλές και αντικρουόμενες απαιτήσεις για την παράκτια ζώνη, που προέρχονται από το εσωτερικό, όσο και από το εξωτερικό στην οριοθετημένη περιοχή διαχείρισης
- Ο ανθρώπινος πληθυσμός αυξάνεται και συνδέεται με τη ζήτηση για την οικονομική ανάπτυξη στην παράκτια περιοχή, συμπεριλαμβανομένων, για παράδειγμα, την πλήρωση των υδάτων για τη χρήση τους σε για διάφορους σκοπούς που συνδέονται με την οικονομική ανάπτυξη
- Στη στοχαστική (πιθανολογική) φύση των φυσικών φαινομένων, συμπεριλαμβανομένης της κατανομής συχνότητας της ποσότητας και της ποιότητας των εισροών γλυκού νερού στην περιοχή της ΟΔΠΖ και της κατανομή συχνότητας της έντασης και της διάρκειας των καταιγίδων και άλλων φυσικών φαινομένων
- Στο ρυθμό και το μέγεθος των φυσικών διεργασιών, π.χ., της διάβρωσης των ακτών και της προσάυξης, της οικολογικής διαδοχής, της καθίζησης ή ανάτασης του εδάφους
- Στις αβεβαιότητες για όλες τις μεταβλητές που εμπλέκονται στο πλαίσιο της ΟΔΠΖ, π.χ., οι κυβερνητικές πολιτικές και τα προγράμματα, οι δημογραφικές και οικονομικές συνθήκες και τάσεις, οι κοινωνικές προτιμήσεις και συμπεριφορές, οι εξωτερικές και εσωτερικές απαιτήσεις στους παράκτιους πόρους και η τεχνολογία

- Στην ενδεχόμενη αλλαγή του κλίματος και τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της στα παράκτια οικοσυστήματα και στις ανθρώπινες δραστηριότητες στην περιοχή της ΟΔΠΖ.

5.3 Η αναγκαιότητα μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών

Είναι φανερό ότι πρέπει να εξεταστούν οι βασικές θεσμικές αδυναμίες που προκαλούν ή διογκώνουν τα προβλήματα στις παράκτιες ζώνες και να βρεθούν λύσεις για τη στροφή προς τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αναγνωρίζει την αρχή, ότι οι στόχοι της οικονομικής ευημερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης και οι περιβαλλοντικοί στόχοι είναι αλληλοεξαρτώμενοι. Η βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών επιδιώκει το μέγιστο μακροπρόθεσμο κοινωνικό όφελος καθώς και την προώθηση της κοινωνικής ισότητας μέσω της δικαιότερης κατανομής ευκαιριών. Οι παράκτιοι πόροι είναι περιορισμένοι από φυσική και χωρική άποψη, ορισμένες βραχυπρόθεσμες αποφάσεις μπορεί να καταστρέψουν μόνιμα πόρους στο μέλλον. Πρέπει λοιπόν να διασφαλίσουμε ότι οι αποφάσεις που λαμβάνουμε σήμερα δε θα αποκλείουν μελλοντικές επιλογές.

Η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών είναι μια μέθοδος πολλαπλών εφαρμογών η οποία προωθεί τη βιώσιμη ανάπτυξη και διαχείριση των παράκτιων ζωνών. Είναι μια δυναμική, συνεχής, επαναληπτική διαδικασία σχεδιασμένη για την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών και επιδιώκει μακροπρόθεσμα να αντισταθμίσει τα οφέλη της οικονομικής ανάπτυξης και των ανθρώπινων χρήσεων της παράκτιας ζώνης, τα οφέλη από την αποκατάσταση, τη διατήρηση και την προστασία των παράκτιων ζωνών και τα οφέλη από τη δημόσια πρόσβαση και την απόλαυση της παράκτιας ζώνης, εντός των ορίων που καθορίζονται από τη φυσική δυναμική και φέρουσα ικανότητα.

Ο όρος ολοκληρωμένη αναφέρεται τόσο στην ολοκλήρωση των στόχων όσο και στην ολοκλήρωση των σχετικών πεδίων της πολιτικής των τομέων και των επιπέδων της διοίκησης. Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών είναι ολοκληρωμένη τόσο χρονικά όσο και χωρικά και είναι από τη φύση της πολυκλαδική. Χρησιμοποιεί την ενημερωμένη συμμετοχή και συνεργασία όλων των πλευρών που έχουν ενδιαφέρον και συμφέρον για να αξιολογήσει τους κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς, οικονομικούς σε μια

δεδομένη παράκτια περιοχή και σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα για να εισάγει τις δράσεις που είναι απαραίτητες για να προχωρήσει κανείς προς την επίτευξη αυτών των στόχων.

5.4. Το Ελληνικό Δίκτυο Συνεργασίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη Παράκτιων και Νησιωτικών Περιοχών

Στις 10-13 Ιουνίου 2005 πραγματοποιήθηκε στη Σίφνο διεθνές συμπόσιο με θέμα «Εργαλεία και τεχνικές συμμετοχικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη νησιωτικών και παράκτιων περιοχών». Το συμπόσιο αποτέλεσε μέρος των δραστηριοτήτων του διεθνούς προγράμματος INTERREG Coastal Practice Network (Δίκτυο Παράκτιας Πρακτικής – COPRANET). Τα κύρια αντικείμενα με τα οποία ασχολείται το Coastal Practice Network είναι:

1. Ο βιώσιμος τουρισμός
2. Η διάβρωση των ακτών
3. Η πρόληψη και αντιμετώπιση κινδύνων και φυσικών καταστροφών
4. Ο σχεδιασμός, χάραξη και υλοποίηση πολιτικών και πιλοτικών δράσεων με την ενεργή συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών

Στόχος του Coastal Practice Network είναι μέσω της ανταλλαγής καλών πρακτικών και εμπειριών να αναπτύξει πρακτικά εργαλεία για τη τοπική αυτοδιοίκηση και άλλους τοπικούς φορείς και στελέχη που ασχολούνται με αναπτυξιακά και διαχειριστικά ζητήματα στη παράκτια ζώνη ούτως ώστε:

- ✓ να αντιμετωπίσουν με αποτελεσματικό και συνεργατικό τρόπο τις προκλήσεις που ανακύπτουν
- ✓ να διασφαλίσουν τη ποιότητα των παράκτιων περιοχών τους και
- ✓ να προωθήσουν μακροπρόθεσμα τη βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων και νησιωτικών κοινωνιών (www.medsos.gr).

Το Ελληνικό Δίκτυο Συνεργασίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη Παράκτιων και Νησιωτικών Περιοχών αποσκοπεί στην διάδοση του μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, στη βάση των αρχών της πρόληψης και της αειφορίας, για την αντιμετώπιση των πιέσεων που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές παράκτιες περιοχές, λόγω της υπερσυσσώρευσης πληθυσμού και ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο του Ελληνικού Δικτύου Συνεργασίας για τη

Βιώσιμη Ανάπτυξη Παράκτιων και Νησιωτικών Περιοχών δίνεται ιδιαίτερη έμφαση, εκτός από την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας:

- στην υποστήριξη δράσεων βιώσιμης ανάπτυξης σε συνεργασία με τοπικούς φορείς κάθε περιοχής (βιώσιμες μορφές τουρισμού, διαχείριση προστατευόμενων περιοχών και οικο-ανάπτυξη, κατάρτιση για τα «πράσινα» επαγγέλματα, αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιοχών, κ.α)
- στην προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων συμμετοχικών διαδικασιών διαβούλευσης, εθελοντικής δράσης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης
- στην προώθηση καλών πρακτικών διατήρησης του φυσικού πλούτου των παράκτιων περιοχών
- στη συνεργασία με ανάλογα ευρωπαϊκά δίκτυα και φορείς (Ελληνικό Δίκτυο Συνεργασίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη Παράκτιων και Νησιωτικών Περιοχών, 2005).
- Ενδυναμώνει το ρόλο της τοπικής κοινωνίας και της αυτοδιοίκησης των νησιών, δημιουργώντας τη βάση για τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων που αφορούν την οικονομική ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής τους
- Διαμορφώνει, μέσα από το διπλό σύστημα στοχοθετήσεων και ελέγχων, τις προϋποθέσεις για υγιή ανταγωνισμό μεταξύ των νησιών εκείνων που στοχεύουν στην πιστοποίηση της ποιότητας
- Δημιουργεί τη βάση για επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των νησιών του Αιγαίου σε θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, την πολιτιστική κληρονομιά και την ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων

Πίνακας 2: Perceived Development Benefits To Date of European and International ICZM Projects (Source : EC-ICZM Survey. Question 18)

Perceived Benefits	# Initiatives with Benefits	Total Ranking Points by ICZM Initiative	Average Ranking Per ICZM Initiative
More coherent spatial planning	23	96	4.17
Improved decision making	30	126	4.20
Better partner understanding	28	127	4.53
Achieved agreement on priorities	25	103	4.12
Stronger community feeling	22	93	4.23
Reduced traffic costs	5	15	3.00
Better quality of life	15	56	3.73
Reduction in pollution	13	46	3.53
More sustainable fisheries	13	43	3.30
More sustainable tourism	22	93	4.22
Habitat restoration	17	65	3.82
Reduced flooding & erosion	8	32	4.00
Lower environmental	15	57	3.80
Greater public awareness	28	117	4.18
School & education initiatives	20	91	4.55
Landscape improvement	15	57	3.80
Others	2	6	3.00
	301	1223	4.06

Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών θα διαδοθεί ευρέως μόνο με την ενεργή υποστήριξη όλων των επιπέδων της διοίκησης σε τοπικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. Επειδή οι λεπτομέρειες σχετικά με τις κατάλληλες επιλογές πολιτικής θα διαφέρουν από τη μια παράκτια ζώνη στην άλλη, θα πρέπει να προωθήσουμε την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών, είτε μέσω άμεσης δράσης είτε μέσω συστάσεων ή απαιτήσεων προς άλλα διοικητικά επίπεδα για την υιοθέτηση μια σωστής πρακτικής ΟΔΠΖ.

Η ΟΔΠΖ μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω προγραμμάτων συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων και με τη συμμετοχή των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών φορέων. Εάν δε ληφθούν μέτρα αντιμετώπισης των αυξημένων πιέσεων στις παράκτιες περιοχές, προβλήματα όπως η απώλεια ενδιαιτημάτων, η ρύπανση και η

διάβρωση θα έχουν ως αποτέλεσμα την οριστική καταστροφή ορισμένων από τις πιο ωραίες και βιολογικά πλουσιότερες περιοχές. Άμεσο αποτέλεσμα θα είναι η απώλεια σημαντικής αξίας των παράκτιων ζωνών αλλά και η καταστροφή πολύτιμων οικονομικών πόρων.

Οι κύριες αρχές της ΟΔΠΖ είναι οι ακόλουθες:

- Συνολική θεώρηση των διασυνδεομένων προβλημάτων
- Στήριξη των αποφάσεων σε αξιόπιστα δεδομένα και πληροφορίες
- Συμπόρευση με τις φυσικές δυνάμεις
- Ετοιμότητα απόκρισης σε απρόβλεπτες εξελίξεις
- Προσπάθεια αξιοποίησης όλων των ενδιαφερομένων μερών και εμπλεκομένων διοικητικών υπηρεσιών
- Προσφυγή σε διάφορα μέσα (νόμοι, σχέδια, οικονομικά μέσα, ενημερωτικές εκστρατείες, τοπικές Local Agenda 21, αυτοδεσμευτικές συμφωνίες, προαγωγή ορθών πρακτικών)
- Η οπτική γωνία της ΟΔΠΖ

Μια από τις βασικές αρχές μιας αποτελεσματικής πολιτικής ΟΔΠΖ είναι η υπό το ευρύτερο δυνατό πρίσμα εξέταση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι παράκτιες ζώνες. Στο παρελθόν, πολλές καλοπροαίρετες προσπάθειες αναβάθμισης των παράκτιων περιοχών της Ένωσης απέτυχαν επειδή η προσέγγιση των προβλημάτων ήταν σε μεμονωμένη βάση. Για παράδειγμα, το ζήτημα του τουρισμού στις παράκτιες ζώνες δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά χωρίς να συνεκτιμώνται και άλλα ζητήματα. Μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται ο εφοδιασμός σε νερό, οι χρήσεις γης, η απασχόληση και ο αντίκτυπος του τουρισμού στα υπάρχοντα φυσικά ενδιαίτηματα.

Επιπλέον, σε πολλές περιφέρειες της Ένωσης, η ίδια παράκτια ζώνη μπορεί κάλλιστα να διασχίζεται από πληθώρα διαφορετικών διοικητικών συνόρων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αποσπασματικότητα των πολιτικών βελτίωσης των παράκτιων ζωνών. Οι διοικητικοί μηχανισμοί θέτουν σε εφαρμογή μέτρα που διαφέρουν και δεν είναι συντονισμένα μεταξύ τους. Σε περιπτώσεις όπου μια παράκτια ζώνη διασχίζεται από το σύνορο μεταξύ δυο χωρών, τα εν λόγω προβλήματα συντονισμού είναι ακόμη οξύτερα. Επιπλέον πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παράκτιες ζώνες έχουν την πηγή τους σε απόσταση πολλών εκατοντάδων χιλιομέτρων από την ακτή.

Information Needs	Information Gathering Tools
Data collection and processing	<ul style="list-style-type: none"> • available reports, census data, basic statistics and maps, field surveys, core sampling, analog and digital • groundwater basin analyses, hydraulic measurements, stream flow and water quality sampling • Geographic Information Systems (GIS) and video mapping
Economic and demographic projections	<ul style="list-style-type: none"> • input-output models • econometric models • cohort-fertility analysis • migration models • shift-share analysis • economic base analysis • empirical cost models • travel cost and contingent valuation methods • demand functions and trend analysis
Analysis of natural systems and natural processes	<ul style="list-style-type: none"> • rainfall-runoff and watershed erosion models • fresh and saline surface water system models (movement of water, sediments and pollutants; water and sediment quality; salt intrusion into river estuaries; wave climate) • models of sub-surface waters groundwater movement, quantity (levels) and quality; salt intrusion into coastal aquifers) • local/regional and long-range models for atmospheric transport and deposition • models of coastal morphology, i.e. shoreline sediment budget and erosion/accretion processes

	<ul style="list-style-type: none"> • land subsidence models • models for the assessment of flood risks in relation to natural and man-made flood protection systems • models for the assessment of habitat loss by type and quality of habitat
Analysis of socio-economic activities	<ul style="list-style-type: none"> • General definition of activity analysis: development of functional relationships between the amount of goods and services produced and costs of production, resources/energy used and residuals produced. • Activity analyses may apply to e.g. agriculture (farms), industries, households, (off-shore) mineral extraction, navigation and fisheries operations. • Sophisticated tools include: sampling of the engineering- economic response surface [interface?] and linear or mixed- integer programming.
Assessment of ecological impacts	<ul style="list-style-type: none"> • cause-effect relationships • eutrophication models • primary production and food-web models • bio-accumulation models • habitat approaches
Assessment of socio-economic impacts	<ul style="list-style-type: none"> • activity models • cost models • (flood) damage models • historical records • (regional) input-output models • survey tools
Evaluation of strategies	<ul style="list-style-type: none"> • cost-benefit analysis • trade-off analysis

Όλα τα παραπάνω υποδηλώνουν ότι μια αποτελεσματική στρατηγική ΟΔΠΖ πρέπει να εμπλέκει όλους τους ποικίλους φορείς που έχουν σχέση με την εκάστοτε παράκτια περιοχή και να αντιμετωπίζει τα πολλά διαφορετικά, πλην όμως διασυνδεδεμένα, προβλήματα των εν λόγω περιοχών.

- Η εξέταση των τοπικών συνθηκών

Λόγω της απίστευτης ποικιλομορφίας των ακτών της Ε.Ε., κάθε αποτελεσματική στρατηγική ΟΔΠΖ πρέπει να στηρίζεται σε τοπικές λύσεις και να ανταποκρίνεται σε τοπικές συνθήκες. Μια πολιτική, λόγου χάριν, για την αντιμετώπιση του προβλήματος της διήθησης θαλασσινού νερού στους υδροφόρους ορίζοντες στην Ελλάδα δεν θα είχε νόημα σε μια παράκτια περιοχή της Σουηδίας στη Βαλτική. Η στρατηγική ΟΔΠΖ της Ε.Ε. στηρίζεται σταθερά στην αρχή της επικουρικότητας, η οποία ορίζει ότι οι σημαντικές αποφάσεις πολιτικής πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται στο όσο το δυνατό πλησιέστερο του πολίτη επίπεδο.

Αυτό σημαίνει ότι οι τοπικοί φορείς στις παράκτιες περιοχές της Ε.Ε. πρέπει να βρίσκονται στο κέντρο της ΟΔΠΖ, δεδομένου ότι μόνον οι πληθυσμοί που ζουν και εργάζονται στις παράκτιες ζώνες γνωρίζουν εις βάθος τις ιδιαιτερότητες των προβλημάτων των περιοχών τους. Δεν θα είχε νόημα – ούτε θα ήταν εξάλλου δίκαιο – η νομοθετική επιβολή ισοπεδωτικά ομοιόμορφων λύσεων στις εν λόγω περιοχές από τις εθνικές κυβερνήσεις ή από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα.

Ωστόσο, τα υψηλότερα αυτά κλιμάκια διακυβέρνησης μπορούν να εξασφαλίσουν υποστήριξη και καθοδήγηση στις τοπικές πρωτοβουλίες και να εξασφαλίσουν την μεταξύ τους συμβατότητα στο πλαίσιο των πολυάριθμων εθνικών και κοινοτικών πολιτικών για τις παράκτιες ζώνες. Επίσης, οι εθνικές και κοινοτικές διοικήσεις πρέπει να εξασφαλίσουν την ανταπόκριση των τομεακών πολιτικών στις ιδιαιτερότητες των συγκεκριμένων παράκτιων ζωνών. Ο συντονισμός μεταξύ των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών σε ζητήματα όπως η ποιότητα του νερού, η προστασία των ενδιαιτημάτων, οι μεταφορές, η αλιεία και ο τουρισμός πρέπει να συμβάλλει στη βελτίωση της μοίρας των παράκτιων ζωνών της Ένωσης. Ωστόσο, αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνον εφόσον οι πολιτικές αυτές εφαρμόζονται και σε τοπικό επίπεδο κατά τρόπο συνεπή και συνεκτικό.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η επίλυση των προβλημάτων με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις τοπικές ανάγκες, η διαχείριση των παράκτιων ζωνών πρέπει, επίσης, να στηρίζεται σε ακριβείς και λεπτομερείς πληροφορίες, προερχόμενες από τα κράτη μέλη.

- Η συμπόρευση με τις φυσικές δυνάμεις

Η προσπάθεια του ανθρώπου να τιθασεύσει την θάλασσα είναι σχεδόν πάντοτε καταδικασμένη σε αποτυχία. Γι' αυτό οι σύγχρονες τεχνικές διαχείρισης των ακτών επιδιώκουν την συμπόρευση με την φύση και όχι την σύγκρουση με αυτή.

Οι αγώνες εναντίον των δυνάμεων της θάλασσας κατέληξαν, πολύ συχνά, σε επιδείνωση των προβλημάτων των παράκτιων ζωνών, αντί της επίλυσής τους. Για παράδειγμα, τα έργα βελτίωσης των λιμενικών εγκαταστάσεων στο Aveiro της Πορτογαλίας είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της διάβρωσης της παρακείμενης ακτογραμμής, λόγω της διαταραχής των τοπικών παλιρροϊκών ρευμάτων, τα οποία δεν είχαν ληφθεί αρκούντως υπόψη κατά τη φάση του σχεδιασμού. Οι επακόλουθες κινήσεις προστασίας της ακτής με μεγάλα προστατευτικά από οπλισμένο σκυρόδεμα και χάλυβα δεν βελτίωσαν την κατάσταση.

Εάν οι αρχές του Aveiro είχαν περισσότερες πληροφορίες για τις φυσικές διεργασίες στις παράκτιες ζώνες της περιοχής προτού ξεκινήσουν την κατασκευή του λιμανιού, θα είχαν, ίσως, αποφύγει τα πρόσθετα προβλήματα διάβρωσης. Εξάλλου, κάτι τέτοιο θα είχε, πιθανότατα, περικόψει το συνολικό κόστος των έργων στην περιοχή. Εάν η προσέγγιση του έργου είχε, ευθύς εξαρχής, έναν συνολικότερο χαρακτήρα, δεν θα χρειαζόταν ίσως να κατασκευασθούν τα συμπληρωματικά έργα θαλάσσιας προστασίας.

Στο Βέλγιο, οι αρχές που είναι υπεύθυνες για τις φλαμανδικές ακτές προσπαθούν τώρα να συνεκτιμήσουν περισσότερο τη φυσική δυναμική της παράκτιας ζώνης. Όταν αυτό είναι δυνατό οι βελγικές αρχές προσπαθούν να υιοθετήσουν μια λιγότερο ριζοσπαστική προσέγγιση στο πρόβλημα της διάβρωσης, αντικαθιστώντας τα άκρως επεμβατικά προστατευτικά έργα που κατασκευάστηκαν στο παρελθόν με εναλλακτικές λύσεις, οι οποίες απορροφούν κατά φυσικό τρόπο την ενέργεια της θάλασσας.

- Οξυδέρκεια και προσαρμοστικότητα

Συχνά είναι εξαιρετικά δύσκολο να προβλεφθούν με ακρίβεια τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει μελλοντικά μια συγκεκριμένη παράκτια περιοχή. Αυτός είναι ο

λόγος για τον οποίο η ΟΔΠΖ έχει εξελικτικό χαρακτήρα και δεν αντιμετωπίζει μόνο τα σημερινά προβλήματα, αλλά είναι πολύ ευέλικτη ώστε να προσαρμόζεται σε απρόβλεπτες καταστάσεις, που ενδέχεται να προκύψουν στο μέλλον. Λόγου χάριν, από τη στιγμή που ληφθεί απόφαση για την κατασκευή μιας νέας μαρίνας, είναι εξαιρετικά δύσκολη η εν συνεχεία καταστροφή της, ακόμη και αν οι μετέπειτα γενιές διαπιστώσουν ότι προκαλούνται σοβαρές περιβαλλοντικές ζημιές.

Για να αποδώσει ικανοποιητικά αποτελέσματα, η διαχείριση των παράκτιων ζωνών πρέπει να αναγνωρίζει ρητά την αβεβαιότητα των μελλοντικών συνθηκών και να προάγει ευέλικτες και προσαρμόσιμες πολιτικές. Ο καλός προγραμματισμός και η κατάλληλη διαχείριση των παράκτιων ζωνών στηρίζονται, επίσης, σε αυτό που αποκαλείται «αρχή της προφύλαξης». Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι πολιτικοί ιθύνοντες οφείλουν να καταβάλλουν προσπάθειες πρόληψης των ενδεχόμενων βλαβών στις παράκτιες περιοχές, αντί να περιμένουν την εκδήλωση των βλαβών για να λάβουν μέτρα αντιμετώπισής τους. Επιπλέον, η αρχή της προφύλαξης προβλέπει ότι οι πολιτικοί ιθύνοντες πρέπει να είναι επιφυλακτικοί και προσεκτικοί, εάν δεν είναι απολύτως σίγουροι ότι κάποιο έργο δεν πρόκειται να βλάψει την ακτή. Η προσέγγιση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις ζώνες που υπόκεινται στην απειλή μιας αστικής επέκτασης ή κατασκευής μεγάλων τουριστικών συγκροτημάτων.

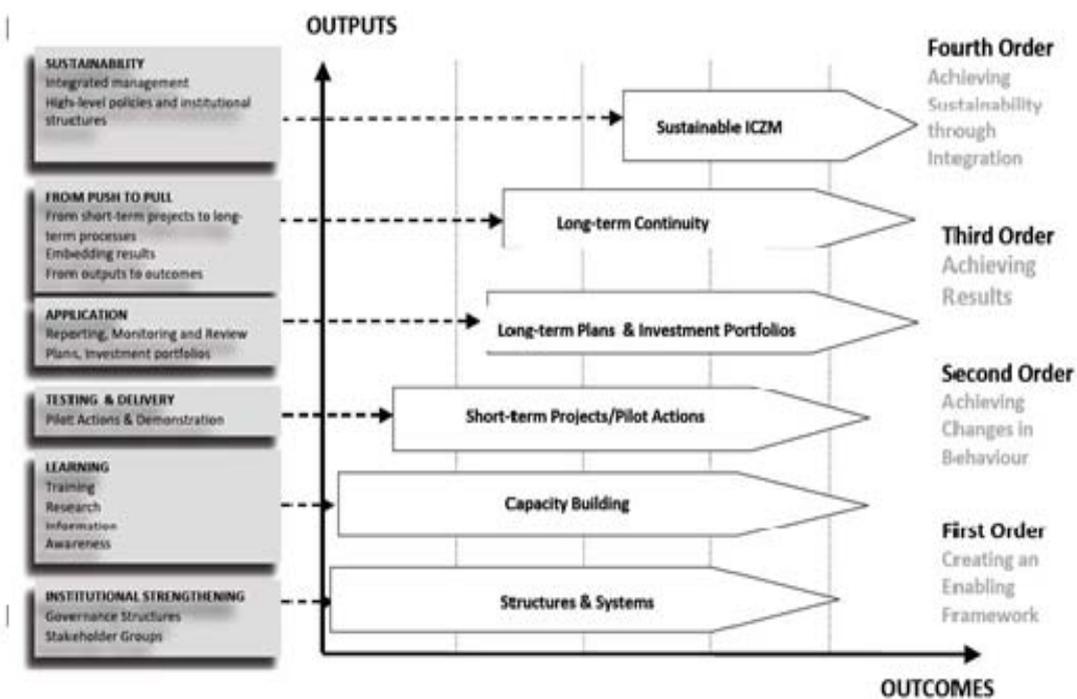
Δεδομένου ότι είναι πλέον ορατοί οι κίνδυνοι κλιματικών αλλαγών, είναι πιθανόν ότι οι παράκτιες ζώνες θα κληθούν να αντιμετωπίσουν νέα προβλήματα και νέες προκλήσεις τις προσεχείς δεκαετίες. Πρέπει λοιπόν να μεριμνήσουμε ώστε τα συστήματα προγραμματισμού και διαχείρισης να έχουν την αναγκαία ευελιξία προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις.

- Η συμμετοχική διαδικασία

Η ΟΔΠΖ αποβλέπει στην αύξηση των επαφών μεταξύ των διαφόρων τομέων κυβερνητικής δραστηριότητας καθώς και μεταξύ των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών αρχών, ώστε οι υπεύθυνοι να έχουν μια σαφή εικόνα των αναγκών των ευρωπαϊκών παράκτιων περιοχών. Για να είναι όμως αποδοτική η διαχείριση και ο προγραμματισμός των παράκτιων ζωνών, επιβάλλεται επίσης, η συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των υπολοίπων ενδιαφερομένων μερών. Απλούστατα, η ΟΔΠΖ δεν θα λειτουργήσει εάν οι επιχειρήσεις και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που

δραστηριοποιούνται στις ευρωπαϊκές ακτές δεν συμβάλλουν κατά τρόπο συντεταγμένο και οργανωμένο.

Χωρίς την ολόπλευρη συμμετοχή των τοπικών παραγόντων, δεν είναι δυνατή η επιτυχία των στρατηγικών διαχείρισης των ακτών. Εάν οι πληθυσμοί δεν αισθάνονται ότι πράγματι συμμετέχουν στις αποφάσεις που αφορούν την περιοχή τους, μπορεί να στραφούν κατά των πολιτικών ιθυνόντων και να απορρίψουν τα σχέδια βελτίωσης των παράκτιων ζωνών. Το 1953, για παράδειγμα, ο τοπικός πληθυσμός απέρριψε σχέδιο διαχείρισης του ποταμόκολπου Eχε στο Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο είχε καταρτίσει εταιρία συμβούλων. Οι κάτοικοι καταλόγισαν στους συμβούλους ότι δεν ερωτήθηκαν επί ορισμένων θεμάτων, ιδίως όσον αφορά τη χρέωση των λιμενικών υπηρεσιών στους χρήστες του ποταμόκολπου. Κατόπιν τούτου, οι πολιτικοί ιθύνοντες οδηγήθηκαν στην επανεξέταση του συνόλου της στρατηγικής τους όσον αφορά τον ποταμόκολπο, και συνεστήθησαν τοπικές ομάδες κατοίκων για τη μελέτη του ζητήματος. Μετά από ευρείες διαβουλεύσεις και πολυάριθμες τοπικές συνεδριάσεις, χαράχθηκε μια νέα στρατηγική για την περιοχή που φάνηκε να ικανοποιεί όλες τις πλευρές. Οι κάτοικοι συνεδριάζουν ακόμη, τακτικά για να συζητήσουν τα τοπικά προβλήματα και συνέστησαν το φόρουμ συζήτησης των προβλημάτων του Eχε, για τον συντονισμό των προσπαθειών βελτίωσης της ποιότητας ζωής στην παράκτια αυτή περιοχή.

Σχήμα 3. Assessing ICZM Performance (after Shipman, 2010, original Shipman et al., 2009)

Ανάλογες εμπειρίες σε ολόκληρη την Ε.Ε. δείχνουν ότι είναι ζωτικής σημασίας η εξαρχής συμμετοχή των τοπικών παραγόντων στις συζητήσεις για την πολιτική διαχείριση των παρακτίων ζωνών. Ενώ οι τοπικοί παράγοντες πρέπει πάντοτε να βρίσκονται στον πυρήνα κάθε στρατηγικής ΟΔΠΖ, είναι επίσης σημαντικό να εξασφαλίζεται ότι και όλοι οι άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν κάποια περιοχή όντως συμμετέχουν στις προσπάθειες βελτίωσης της κατάστασης των παρακτίων ζωνών.

Αυτό μεταφράζεται συχνά στην ανάγκη συντονισμού των τοπικών πρωτοβουλιών με τις ευρύτερες εθνικές πολιτικές, προκειμένου να αποφεύγονται οι συγκρούσεις μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης. Για παράδειγμα, οι τοπικές πρωτοβουλίες περιορισμού της ρύπανσης ποταμόκολλου από ποτάμιες πηγές δεν πρόκειται ποτέ να είναι επιτυχείς εάν δεν συμμετέχουν σε αυτές οι εθνικές διοικήσεις που ρυθμίζουν τη βιομηχανική και γεωργική πολιτική.

Σε ορισμένες περιπτώσεις θα ήταν αναγκαίος ο συντονισμός των τοπικών δραστηριοτήτων ΟΔΠΖ με τις ευρωπαϊκές πολιτικές, λόγω χάριν εάν μια παράκτια ζώνη βρίσκεται σε περιοχή χαρακτηρισμένη ως προστατευόμενη βάσει των κοινοτικών διατάξεων προστασίας των ενδιαιτημάτων. Επίσης είναι λογικό να επιδιώκεται η

κατάλληλη ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας επί ζητημάτων όπως η γεωργία, η ποιότητα νερού και οι μεταφορές στις τοπικές στρατηγικές ΟΔΠΖ.

Από μόνοι τους, οι τοπικοί παράγοντες δεν είναι σε θέση να επιλύσουν τα προβλήματα των παράκτιων ζωνών. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι παράκτιες ζώνες δεν είναι μεμονωμένες και χωρίς τη συνεργασία όλων των επιπέδων διακυβέρνησης, η ΟΔΠΖ, δεν θα λειτουργήσει.

- Ποικιλότητα

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει καμία ικανοποιητική και κοινά αποδεκτή μέθοδος ορισμού και ταξινόμησης των παρακτίων ζωνών. Υπάρχουν βέβαια κάποιοι χάρτες που υποδεικνύουν ορισμένες από τις κύριες μεταβλητές – ή τυπολογίες – σύμφωνα με τις οποίες θα μπορούσαν να ταξινομηθούν οι παράκτιες ζώνες. Αυτοί οι χάρτες τονίζουν την ποικιλότητα των συνθηκών και των προβλημάτων στις παράκτιες ζώνες ολόκληρης της Ευρώπης. Αυτή η ποικιλότητα έχει αυξηθεί με την ένταξη των επιπλέον δέκα χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Υπάρχει μια μεγάλη ποικιλότητα προσεγγίσεων για την εφαρμογή στην πράξη μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης των παρακτίων ζωνών. Τα πρότυπα έργα του προγράμματος επίδειξης δείχνουν ότι οι προσεγγίσεις της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παρακτίων ζωνών μπορούν να διαφέρουν ως προς:

- ✓ Την γεωγραφική έκταση του έργου
- ✓ Το φάσμα και την πολυπλοκότητα των υπό εξέταση ζητημάτων
- ✓ Το συνδυασμό και το καθεστώς των σχετικών ιδιωτικών και των δημοσίων φορέων και συμφερόντων
- ✓ Τον αριθμό και το καθεστώς των φορέων και των συμφερόντων που αντιπροσωπεύονται στην κύρια ομάδα (δηλαδή τους βασικούς εταίρους, εκείνους που στην πραγματικότητα συμμετέχουν τακτικά στις διαδικασίες του έργου)
- ✓ Τη συμβατική/νομική βάση της πρωτοβουλίας, την πολιτική υποστήριξη και τον τρόπο με τον οποίο αυτή νομιμοποιείται.
- ✓ Το επίπεδο και την ποιότητα της ηγεσίας
- ✓ Το βαθμό εξουσίας που απολαμβάνει η κύρια ομάδα
- ✓ Το βαθμό στον οποίο η πρωτοβουλία αξιοποιεί το ισχύον διοικητικό πλαίσιο ως «πλαίσιο»

- ✓ Τις δυνατότητες βιωσιμότητας της διαδικασίας από την στιγμή που αυτή θα ξεκινήσει
- ✓ Τους μηχανισμούς για την συμμετοχή και των τύπο των αλληλεπιδράσεων με το κοινό
- ✓ Τους μηχανισμούς διασύνδεσης των φορέων (εθελοντική, άτυπη και επίσημη)
- ✓ Ορισμένοι από του πλέον χαρακτηριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή της προσέγγισης περιλαμβάνουν:
 - ✓ Τον πολιτισμικό ορισμό της «κοινής ωφέλειας»
 - ✓ Την κατανόηση των αρχών στις οποίες βασίζεται η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, το επίπεδο των πληροφοριών/στοιχείων
 - ✓ Το σημείο έναρξης της πρωτοβουλίας και τις τομεακές τάσεις
 - ✓ Την ποιότητα της ηγεσίας και το επίπεδο των κινήτρων των συμμετεχόντων
 - ✓ Τους διαθέσιμους πόρους και την χρονική στιγμή εκδήλωσης της πρωτοβουλίας
 - ✓ Τα επίπεδα ευαισθητοποίησης του κοινού και την γενική στάση έναντι της συμμετοχής
- ✓ Τις δομές και το πλαίσιο από νομική, δικαιοδοτική, διοικητική άποψη και από άποψη σχεδιασμού
- ✓ Τη νομιμοποίηση της πρωτοβουλίας

Το διοικητικό πλαίσιο είναι ένας από τους παράγοντες που θα επηρεάσουν την επιλογή της προσέγγισης για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παρακτίων ζωνών. Υπάρχουν μεγάλες διαφορές στις θεσμικές δομές για την ανάπτυξη της πολιτικής. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, εκείνοι που καθορίζουν τους στόχους είναι οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι σε αντίθεση με τις προσεγγίσεις που είναι περισσότερο του τύπου «από την βάση προς την κορυφή» σε ορισμένες άλλες χώρες.

Επειδή η επιλογή προσέγγισης της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών υπόκειται στην επίδραση του ιστορικού, πολιτισμικού και παραδοσιακού πλαισίου καθώς και των φυσικών συνθηκών και των φυσικών προβλημάτων που αντιμετωπίζονται στην περιοχή στόχο, θα υποδεικνύονται διαφορετικές προσεγγίσεις σε διαφορετικούς τόπους. Οι εμπειρίες του προγράμματος επίδειξης έχουν τονίσει το γεγονός ότι δεν υπάρχει μια και μόνο σωστή προσέγγιση στην ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών.

Αυτή η πολυπλοκότητα καθιστά επίσης δύσκολο το να υποδείξει κανείς ποια προσέγγιση στην ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών θα μπορούσε να έχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα σε μια δεδομένη περιοχή. Ωστόσο, οι πρωτοβουλίες

μπορούν να αποκτήσουν διδάγματα από τις εμπειρίες άλλων, εξετάζοντας τις πλέον κρίσιμες κινητήριες δυνάμεις στην περιοχή – στόχο και προσδιορίζοντας άλλες πρωτοβουλίες σε περιοχές που παρουσιάζουν ομοιότητες ως προς αυτές τις κρίσιμες διαστάσεις.

Επιπλέον, παρά την ποικιλότητα των προβλημάτων και των συνθηκών της παράκτιας ζώνης, το πρόγραμμα επίδειξης έδειξε ότι υπάρχουν ορισμένα κοινά ζητήματα και προβληματισμοί σε πολλές παράκτιες ζώνες. Πιο κάτω θα δούμε τα κοινά αυτά ζητήματα και τις πιθανές επιλογές πολιτικής για την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω μιας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής που βασίζεται σε μια κοινή φιλοσοφία, αλλά υλοποιείται χρησιμοποιώντας διάφορους μηχανισμούς, προσαρμοσμένους σε συγκεκριμένα προβλήματα και χωρικά πλαίσια.

ICZM Principles (source: Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean¹¹)

- (a) The biological wealth and the natural dynamics and functioning of the intertidal area and the complementary and interdependent nature of the marine part and the land part forming a single entity shall be taken particularly into account.
- (b) All elements relating to hydrological, geomorphological, climatic, ecological, socio- economic and cultural systems shall be taken into account in an integrated manner, so as not to exceed the carrying capacity of the coastal zone and to prevent the negative effects of natural disasters and of development.
- (c) The ecosystems approach to coastal planning and management shall be applied so as to ensure the sustainable development of coastal zones.
- (d) Appropriate governance allowing adequate and timely participation in a transparent decision-making process by local populations and stakeholders in civil society concerned with coastal zones shall be ensured.
- (e) Cross-sectorally organized institutional coordination of the various

administrative services and regional and local authorities competent in coastal zones shall be required.

- (f) The formulation of land use strategies, plans and programmes covering urban development and socio-economic activities, as well as other relevant sectoral policies, shall be required.
- (g) The multiplicity and diversity of activities in coastal zones shall be taken into account, and priority shall be given, where necessary, to public services and activities requiring, in terms of use and location, the immediate proximity of the sea.
- (h) The allocation of uses throughout the entire coastal zone should be balanced, and unnecessary concentration and urban sprawl should be avoided.
- (i) Preliminary assessments shall be made of the risks associated with the various human activities and infrastructure so as to prevent and reduce their negative impact on coastal zones.
- (j) Damage to the coastal environment shall be prevented and, where it occurs, appropriate restoration shall be effected.

- Η Ευρωπαϊκή διάσταση

Ένα ευνοϊκό περιβάλλον σε Ευρωπαϊκό επίπεδο θα μπορούσε να παράσχει το πλαίσιο στο οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να αναπτύξουν καταλληλότερες πολιτικές για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, συμπεριλαμβανομένων επενδυτικών, στρατηγικών, ολοκληρωμένων αναπτυξιακών σχεδίων (χωροταξικών και λειτουργικών) και στρατηγικών διαχείρισης πόρων.

Πολλοί οργανισμοί, συμπεριλαμβανομένων και του UNEP (Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον), του ΟΟΣΑ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, προωθούν ήδη πιο ολοκληρωμένες προσεγγίσεις στις οποίες ο σχεδιασμός και η διαχείριση των δραστηριοτήτων του ανθρώπου υποδεικνύονται ως ο καλύτερος τρόπος για την επίλυση των προβλημάτων της παράκτιας ζώνης και για την βελτιστοποίηση της χρήσης των πόρων της. Οι εμπειρίες από αυτές τις πρωτοβουλίες είναι απολύτως συμβατές με τα διδάγματα που προκύπτουν από το πρόγραμμα επίδειξης. Πράγματι, πολλά από τα κράτη μέλη υιοθέτησαν συστάσεις τέτοιων οργανισμών και ξεκίνησαν μονομερείς πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της υποβάθμισης των ακτών, ιδίως στο πλαίσιο περιφερειακών συμφωνιών όπως η σύμβαση της Βαρκελώνης, η σύμβαση του Ελσίνκι και η σύμβαση OSPAR.

Ωστόσο είναι αναγκαία η κοινή στρατηγική κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι ευρωπαϊκές παράκτιες περιοχές και οι πόροι μπορούν να αξιοποιηθούν για την κάλυψη μελλοντικών αλλαγών καθώς επίσης και μια επίσημη συμφωνία των κρατών μελών σχετικά με την προτεραιότητα των ενεργειών για την βελτίωση του σχεδιασμού και της διαχείρισης των δραστηριοτήτων του ανθρώπου στις παράκτιες ζώνες της Ευρώπης μέσω της υλοποίησης της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών. Το ψήφισμα 94/C 135/02 του Συμβουλίου τονίζει «την αναγκαιότητα μιας κοινοτικής στρατηγικής για την ολοκληρωμένη διαχείριση και ανάπτυξη των παράκτιων ζωνών που βασίζεται στις αρχές της βιωσιμότητας και της ορθής οικολογικής και περιβαλλοντικής πρακτικής». Το πρόγραμμα επίδειξης για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παρακτίων ζωνών, επιβεβαιώνει την αναγκαιότητα μιας τέτοιας στρατηγικής για την διαχείριση των παρακτίων ζωνών και υποδεικνύει ότι αυτή η αναγκαιότητα αιτιολογείται από:

- τις μεγάλες επιπτώσεις που έχει η τομεακή πολιτική της Ε.Ε. στο καθεστώς και στην ανάπτυξη των παρακτίων ζωνών της Ευρώπης.
- την αναγκαιότητα εξασφάλισης ενός περιβάλλοντος υγιούς ανταγωνισμού.
- τη σημασία της διασφάλισης της περιβαλλοντικής υγείας για όλους τους πολίτες μας.
- την υποχρέωση για την προαγωγή της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της παράκτιας ζώνης.
- της αναγκαιότητας της διασφάλισης της καλύτερης δυνατής στρατηγικής χρήσης των κονδυλίων της Ε.Ε.

- τη διεθνή ποιότητα των περισσότερων στοιχείων της δυναμικής των παράκτιων ζωνών, συμπεριλαμβανομένων και των τουριστών από άλλα κράτη – μέλη, της εξαγωγίσιμης γεωργικής παραγωγής και της διασυνοριακής ρύπανσης και
- το ρόλο της Ε.Ε. στην επίλυση διασυνοριακών προβλημάτων, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων που αφορούν τους γείτονές μας στη Μεσόγειο καθώς και στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Poster presented at PEGASO Project Meeting in Romania, July 2011 (source and © PAP/RAC)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

6.1 Αναγκαιότητα ΟΔΠΖ στον ελλαδικό χώρο

Οι παράκτιες περιοχές χαρακτηρίζονται από τη δυναμική αλληλεπίδραση της στεριάς και της θάλασσας, όπως αποτυπώνεται στη δυναμική αλληλεξάρτηση των φυσικών οικοσυστημάτων και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές. Επιπλέον, οι παράκτιες περιοχές χαρακτηρίζονται από εντεινόμενη συγκέντρωση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με συγκρούσεις για τη χρήση του χώρου, αλλά και πιέσεις με κινδύνους για υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Τα αντικρουόμενα συμφέροντα που ανακύπτουν, μπορεί, μεταξύ άλλων, να οδηγήσουν σε:

- απώλεια εδαφικών πόρων που έχουν οικονομική αξία,
- απώλεια ιδιοκτησιών
- απώλεια εδαφικών πόρων που έχουν φυσική και αισθητική αξία,
- απώλεια θαλάσσιων και χερσαίων ειδών,
- απώλεια ιστορικών και αρχαιολογικών πηγών,
- απώλεια της δημόσιας πρόσβασης στο χώρο και τους πόρους,
- ηχορύπανση και συμφόρηση,
- ατμοσφαιρική ρύπανση.

Πρέπει να επισημανθεί εξ αρχής ότι το πρόβλημα της προστασίας και γενικότερα της οργάνωσης των ακτών και του ευρύτερου παράκτιου χώρου (στο χερσαίο και θαλάσσιο τμήμα του) δεν υπήρξε αντικείμενο συστηματικής και συνεπούς φροντίδας από την πλευρά της ελληνικής πολιτείας. Αντιθέτως, αποτέλεσε τον στόχο πολλών μικρών και μεγάλων συμφερόντων που αντιστοιχούν σε διάφορες κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με σκοπιμότητες και την πελατειακή υφή του ελληνικού πολιτικού συστήματος, καθώς και τις εγγενείς οργανωτικές αδυναμίες της ελληνικής

διοίκησης, είχε ως αποτέλεσμα ένα σημαντικό έλλειμμα στην ολοκληρωμένη διαχείριση και σχεδιασμό της παράκτιας ζώνης, η οποία συνδέεται στενά με ποικίλες κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις.

Η αρχική μέριμνα της πολιτείας ήταν η αντιμετώπιση των προβλημάτων κατά μήκος της ακτογραμμής, προς το χερσαίο χώρο, δηλαδή στη ζώνη του αιγιαλού και της παραλίας, όπου συναντάται το υγρό στοιχείο με τη στεριά (Αναγκαστικός Νόμος 2344/1940, τον οποίο αντικατέστησε μετά από εξήντα χρόνια ο νόμος 2971/2001). Προσφάτως, νέες νομοθετικές διατάξεις (άρθρο 11 του νόμου 4281/2014) για τον αιγιαλό και παραλία έφεραν πάλι στην επικαιρότητα (επιστημονική και πολιτική) το κρίσιμο όσο κι ευαίσθητο ζήτημα του σχεδιασμού και διαχείρισης της παράκτιας ζώνης. Ας σημειωθεί ότι με τον τελευταίο αυτό νόμο έγινε μερική τροποποίηση, η οποία αφορούσε μόνο στον τρόπο χάραξης του αιγιαλού και παραλίας και όχι σε άλλα σημαντικά ζητήματα διαχείρισης, όπως η απόκτηση δημόσιας γης, η ρύθμιση της δόμησης κ.ά.), για τα οποία ισχύουν οι υφιστάμενες διατάξεις του Ν. 2971/2001 και άλλων συναφών νόμων. Ωστόσο, παρά την ύπαρξη της νομοθεσίας αυτής το πρακτικό αποτέλεσμα της εφαρμογής της, για πάνω από μισό αιώνα, ήταν η χάραξη (τοπογραφική οριοθέτηση) του αιγιαλού στο 12% μόλις της ελληνικής ακτογραμμής.

Εν τω μεταξύ, στις αρχές της δεκαετίας του 1980 η άναρχη δόμηση και η δυσκολία προσπέλασης του κοινού στο κοινόχρηστο χώρο του αιγιαλού έδωσε την αφορμή για τις προβλέψεις του Οικιστικού Νόμου 1337/83 σχετικά με τη θέσπιση ζώνης 500 μέτρων από την ακτογραμμή, μέσα στην οποία ο χώρος οργανώνεται με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και του οικοσυστήματος, αλλά και τη βελτίωση της διακίνησης προς τον αιγιαλό. Συγκεκριμένα, οι διατάξεις αφορούσαν σε κρίσιμα προβλήματα της τότε εποχής, αλλά και σημερινά, όπως: α) την κατά κανόνα αποφυγή άσκοπων περιφράξεων εντός της ζώνης των 500 μέτρων με σκοπό την ελεύθερη πρόσβαση στις ακτές, σύμφωνα με το ειδικά προβλεπόμενο Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ 236/1894), β) την δημιουργία δημοτικών οδών προσπέλασης, κάθετων προς την παραλία και τον αιγιαλό που διαμορφώνονται κυρίως ως πεζόδρομοι, χωρίς τη δυνατότητα παρόδιας κατάτμησης και δόμησης. Το νομοθέτημα όμως αυτό, δεν εφαρμόστηκε καθόλου από όσους είχαν την ευθύνη γι' αυτό, τόσο στην κεντρική διοίκηση όσο και στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Τέλος, από την δεκαετία του 1990 και κάτω από την επίδραση των θεσμικών ρυθμίσεων που έλαβαν χώρα τόσο στην Ελλάδα (νόμος 2742/99 για την χωροταξία και την αιεφόρο ανάπτυξη), όσο και στο πλαίσιο του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης και της

σύμβασης της Βαρκελώνης «για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου», άρχισε να μελετάται η χωροταξική οργάνωση του ευρύτερου παράκτιου χώρου, (σε χερσαίο και θαλάσσιο τμήμα), με την θέσπιση νέων ζωνών και με στόχο την ολοκληρωμένη διαχείρισή του, μέσα από την άρση των συγκρούσεων των χρήσεων γης και τη λειτουργική ρύθμιση των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων. Εισάγεται η διάκριση του παράκτιου χώρου σε τρεις ζώνες διαχείρισης (κρίσιμη, δυναμική, υπόλοιπη ή μεταβατική) και καθορίζονται όροι δόμησης και χρήσεις γης που επιτρέπονται σε αυτές. Στο πλαίσιο αυτό, εκπονήθηκε ειδικό χωροταξικό σχέδιο για την παράκτια ζώνη, σε επίπεδο εθνικής οδηγίας, το οποίο όμως δε θεσμοθετήθηκε ποτέ μέχρι σήμερα.

Η παραπάνω ιστορική προσέγγιση του θέματος (κυρίως στην μεταπολιτευτική περίοδο) φανερώνει τις οργανωτικές αστοχίες και τα αποτελέσματα των όποιων προσπαθειών έγιναν στο παρελθόν. Επισημαίνει ιδιαίτερα τις χαμένες ευκαιρίες, αλλά και τις δυνατότητες που υπήρξαν και οι οποίες εξακολουθούν να υπάρχουν και σήμερα μέσα από τα εθνικά και διεθνή νομικά ντοκουμέντα και εργαλεία για το σχεδιασμό και τη διαχείριση του παράκτιου χώρου. Ωστόσο, εκτός από τη νομοθεσία για τον αιγιαλό και παραλία (η οποία όπως προαναφέρθηκε εφαρμόστηκε σε ελάχιστο βαθμό) και τα άρθρα 23 και 24 περί προστασίας των ακτών του Νόμου 1337/83 (που δεν εφαρμόστηκαν καθόλου), δεν υπάρχει μέχρι σήμερα ολοκληρωμένο πλαίσιο (θεσμικό και προγραμματικό) για την παράκτια ζώνη, παρ' όλη την υπάρχουσα εμπειρία των αρμόδιων δημόσιων φορέων και τις πιέσεις και προσπάθειες των περιβαλλοντικών ΜΚΟ.

6.2 Τεκμηρίωση

Τα προαναφερθέντα προβλήματα του παράκτιου χώρου δεν εμφανίστηκαν πρόσφατα. Αντίθετα, έχουν εντοπιστεί εδώ και αρκετά χρόνια από τους υπευθύνους σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης προφανώς πρώτα σε επίπεδο Ε.Ε.

6.2.1 Αποσπασματικός σχεδιασμός

Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες αναβάθμισης και εξυγίανσης του παράκτιου χώρου στο παρελθόν σε εθνικό αλλά και Ευρωπαϊκό επίπεδο, οι οποίες απέτυχαν μερικώς καθώς εξέταζαν τα προβλήματα μεμονωμένα και τοπικά. Ένα παράδειγμα είναι η προσπάθεια αντιμετώπισης της ρύπανσης των υδάτων. Η λύση που προτάθηκε και απέτυχε ήταν ο έλεγχος των σκαφών και η δειγματοληψία και ο έλεγχος των υδάτων στις συμβολές των ποταμών με την θάλασσα. Αυτό, με πρώτη ματιά φαίνεται επαρκές και θετικό, όμως σ'

αυτή την περίπτωση η πηγή του προβλήματος αγνοείται καθώς δεν θίγονται οι πηγές χερσαίας ρύπανσης και ούτε περιορίζονται από αυτά τα μέτρα. Για την οριστική επίλυση του προβλήματος της ρύπανσης του υδροφόρου ορίζοντα είναι αναγκαία η εισαγωγή μέτρων (π.χ. στην Κοινή Αγροτική Πολιτική) που περιορίζουν στο ελάχιστο τη χρήση χημικών και η εξάλειψη του φαινομένου της εναπόθεσης ακατέργαστων λυμάτων σε θάλασσα και ξηρά.

Η απορία σε αυτό το σημείο είναι αν όντως αυτά τα δύο μέτρα είναι αρκετά για την εξάλειψη της χερσαίας ρύπανσης. Η απάντηση είναι ότι τα μέτρα φαίνονται ικανοποιητικά ως ένα βαθμό αλλά δεν εξαλείφουν το πρόβλημα. Ο λόγος είναι ότι η εναπόθεση ακατέργαστων λυμάτων οφείλεται σε κάποιες περιπτώσεις στην αδυναμία επεξεργασίας τους λόγω του υπερκορεσμού των μονάδων επεξεργασίας (συχνό φαινόμενο στα ελληνικά νησιά). Με αποτέλεσμα σ' αυτό το σημείο να τίθεται και το ζήτημα υποδομών. Επίσης πολλές ξενοδοχειακές μονάδες στις παράκτιες περιοχές έχουν ελλιπή συστήματα επεξεργασίας υγρών και στερεών απορριμμάτων με αποτέλεσμα να ρυπαίνουν τον παράκτιο χώρο σε μόνιμη βάση. Αυτή η λογική πορεία καταδεικνύει την ανάγκη καθολικού στρατηγικού σχεδιασμού για τον παράκτιο χώρο, ο οποίος θα εξειδικεύεται στη συνέχεια από περιοχή σε περιοχή ανάλογα με τις ανάγκες. Αυτό είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που προσδίδει η ΟΔΠΖ, καθώς βασική αρχή της είναι η εξέταση των προβλημάτων μίας περιοχής υπό ένα ευρύ πρίσμα παραγόντων που τα επηρεάζουν (Δελινιώτη, 2012).

6.2.2 Διαπεριφερειακά και διεθνή σύνορα

Η σημαντικότερη ίσως έλλειψη που εμφανίζει ο συμβατικός σχεδιασμός είναι οι περιπτώσεις όπου η ίδια παράκτια περιοχή διασχίζεται από σύνορα τα οποία επιτρέπουν παρεμβάσεις σε διαφορετικούς διοικητικούς μηχανισμούς. Έχει παρατηρηθεί σε πολλές περιπτώσεις ότι οι διοικήσεις θέτουν σε εφαρμογή προγράμματα τα οποία προκαλούν ακόμα και συγκρούσεις στην εκμετάλλευση των πόρων. Για παράδειγμα, ο Στρυμωνικός ποταμός που εκβάλλει σε Ελληνικά ύδατα ρυπαίνεται σε βουλγαρικά εδάφη και στη συνέχεια εκβάλλει στο Αιγαίο με αποτέλεσμα να επηρεάζει και τον παραποτάμιο πληθυσμό αλλά και τα θαλάσσια ύδατα. Σε αυτό το σημείο φαίνεται ξεκάθαρα η ανάγκη για καθολικό σχεδιασμό και αντιμετώπιση των ζητημάτων κατά μήκος του ποταμού χωρίς να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές στις δικαιοδοσίες λόγω συνόρων. Η εφαρμογή της ΟΔΠΖ σε αυτήν την περίπτωση δίνει πολλές διεξόδους στον σχεδιασμό καθώς με την συνέργεια και την συνεννόηση που επιβάλλει οδηγεί στην εύρεση της χρυσής τομής η οποία ικανοποιεί εν

μέρει και τις δύο πλευρές και συμβάλει στην διατήρηση και προστασία του πόρου (Αντωνιάδης, 2011).

6.2.3 Προσαρμοστικότητα ΟΔΠΖ

Το συγκριτικό πλεονέκτημα της ΟΔΠΖ είναι ο εξελικτικός χαρακτήρας της και η ευελιξία που της επιτρέπει να προσαρμόζεται σε απρόβλεπτες μελλοντικές καταστάσεις. Αυτά τα χαρακτηριστικά δίνονται στην ΟΔΠΖ:

- από τον τρόπο λήψης αποφάσεων που στηρίζονται σε αξιόπιστα δεδομένα
- από την «αρχή της προφύλαξης», ένα εργαλείο της ΟΔΠΖ που επισημαίνει ότι οι πολιτικοί ιθύνοντες μίας απόφασης πρέπει να προλαμβάνουν ενδεχόμενες βλάβες στις παράκτιες περιοχές αντί να λαμβάνουν μέτρα κατόπιν της εκδήλωσης των προβλημάτων. Εξάλλου, η αρχή της προφύλαξης επιτρέπει την λήψη μίας απόφασης από τους πολιτικούς ιθύνοντες μόνο σε περίπτωση που είναι σίγουροί ότι το έργο δεν θα βλάψει την ακτή.
- από την αρχή της συνεργασίας και ανταλλαγής εμπειρίας και τεχνογνωσίας που επιτρέπει στους σχεδιαστές να λειτουργούν με βάση όχι μόνο την δική τους εμπειρία αλλά την γενικότερη εμπειρία όλων των σχεδιαστών που αντιμετώπισαν παρόμοια προβλήματα (Δελινιώτη, 2012).

6.2.4 Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων όλων των ενδιαφερόμενων

Χαρακτηριστικό της ΟΔΠΖ είναι η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων στη λήψη αποφάσεων. Αυτό προϋποθέτει ότι για να είναι αποδοτική η διαχείριση και ο προγραμματισμός της δραστηριότητας στις παράκτιες ζώνες θα πρέπει να εμπλακούν στον προγραμματισμό πέραν των διοικητικών ιθυνόντων και ο τοπικός πληθυσμός, οι επιχειρήσεις που δρουν στην περιοχή αλλά και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις. Το γεγονός αυτό επιτρέπει στους σχεδιαστές του προγράμματος να έχουν σφαιρική εικόνα για τις ανάγκες του χώρου αλλά και της κοινωνίας η οποία δρα σε αυτόν.

Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται δικαιοσύνη στη λήψη αποφάσεων αλλά και περιορίζονται οι αντιδράσεις του κοινού. Επίσης η ενθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού σε τέτοιες αποφάσεις φαίνεται να δραστηριοποιεί την κοινωνία και να την κάνει πιο ενεργή όσον αφορά τη διαμόρφωση των πολιτικών για την περιοχή. Παρόλα αυτά οι τοπικοί παράγοντες δεν μπορούν να διευθετήσουν τα προβλήματα των παράκτιων περιοχών χωρίς

την συνεργασία των ανώτερων επιπέδων διακυβέρνησης και ειδικότερα του ευρωπαϊκού, το οποίο θα παρέχει την κατάλληλη θεσμική υποστήριξη για την επίτευξη της βιωσιμότητας του σχεδίου της περιοχής (Αντωνιάδης, 2011).

6.3 Εκπόνηση σχεδίων ΟΔΠΖ για μελλοντικές παρεμβάσεις

Ένα σχέδιο ΟΔΠΖ εκπονείται σύμφωνα με τις ανάγκες της εκάστοτε περιοχής. Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά των παράκτιων ζωνών της Ελλάδας παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες, δίνοντας τη δυνατότητα να οριστούν κάποιοι άξονες για το σχεδιασμό και τα ζητήματα που θα πρέπει να τεθούν από το σχέδιο σε κάθε άξονα (Αντωνιάδης, 2011).

Οι τέσσερις άξονες είναι :

- Περιβάλλον
- Χωρική οργάνωση
- Οικονομική συνοχή
- Κοινωνική συνοχή

6.3.1 Περιβάλλον

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το περιβάλλον στην παράκτια ζώνη έχουν αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια. Παρακάτω θα περιγραφούν συνοπτικά κάποιες λύσεις που ενδέχεται να εφαρμοσθούν στο πλαίσιο ενός σχεδίου ΟΔΠΖ. Οι λύσεις αναφέρονται γενικά στα ζητήματα της παράκτιας ζώνης και όχι συγκεκριμένα σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση.

Βιοποικιλότητα

- Παρακολούθηση και προστασία απειλούμενων ειδών και βιοτόπων.
- Εκπόνηση διαχειριστικών σχεδίων για τις περιοχές προστασίας, ορισμός νέων περιοχών προστασίας για τη διαφύλαξη του τοπίου και των ενδιαιτημάτων από ασυμβίβαστες δραστηριότητες.
- Σύνταξη εθνικής στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα, συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς, συνεργασία με τους Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών, σύσταση Μ.Κ.Ο.

- Κατάρτιση σχεδίου για την αποφυγή εισόδου ξενιστών στα οικοσυστήματα.
- Περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού.

Κλιματική αλλαγή

- Χαρτογράφηση περιοχών μέσου και υψηλού κινδύνου από την άνοδο της θάλασσας.
- Περιορισμός της οικιστικής εξάπλωσης και ορθή αξιοποίηση του χώρου, απομάκρυνση σημαντικών υποδομών από την παράκτια ζώνη, όπου αυτό είναι δυνατόν.
- Μετατόπιση της ενεργειακής πολιτικής με στόχο την αειφορική διαχείριση και τη προστασία του περιβάλλοντος.
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην παραγωγή και στόχευση στην προστασία των εδαφών από την ρύπανση.
- Συμμόρφωση με τις διεθνείς συμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος.

Υδατικοί πόροι

- Κατάρτιση σχεδίου για αειφορική διαχείριση του υδατικού δυναμικού σύμφωνα με την Οδηγία-Πλαίσιο της Ε.Ε για το Νερό.
- Αποτροπή περαιτέρω ρύπανσης των υδάτων.
- Δημιουργία δικτύου παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων.
- Εφαρμογή καινοτομιών για την ανακύκλωση και αφαλάτωση νερού.
- Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού για την αξία του υδάτινου δυναμικού.

Επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων

- Ελαχιστοποίηση και επεξεργασία των αποβλήτων σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές οδηγίες.
- Εγκατάσταση μονάδων επεξεργασίας αποβλήτων σε συμπλέγματα απομακρυσμένων μικρών νησιών.

- Εισαγωγή οικονομικών κινήτρων για την υιοθέτηση νέων πρακτικών επεξεργασίας.
- Άμεση αποκατάσταση Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (Κουτσοπούλου Α., 2012).

6.3.2 Χωρική οργάνωση

Η εξυγίανση και ο σωστός σχεδιασμός της χωρικής οργάνωσης των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών είναι επιτακτικά ζητήματα λόγω της υπάρχουσας κατάστασης, του περιορισμένου χώρου ιδιαίτερα στα νησιά αλλά και των συγκρούσεων στις χρήσεις γης. Οι κατευθύνσεις σε αυτήν την περίπτωση αφορούν:

Οικιστική ανάπτυξη δομημένου περιβάλλοντος

- Περιορισμό της οικιστικής εξάπλωσης στο παραλιακό μέτωπο.
- Οικιστική ανάπτυξη μόνο εντός ορίου δόμησης ,στόχευση σχεδίου στην ενδοχώρα.
- Απαγόρευση αυθαίρετης δόμηση και έναρξη διαδικασιών απαλλοτρίωσης εντός ζωνών αιγιαλού και παραλίας.
- Σχεδιασμός υποδοχέων για παραθεριστική κατοικία.
- Απαγόρευση δόμησης σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές.
- Αποθάρρυνση χωροθέτησης οργανωμένων υποδοχέων οικονομικών δραστηριοτήτων που αλλοιώνουν το νησιωτικό τοπίο

Χρήσεις γης στην ύπαιθρο

- Κατάρτιση λεπτομερών σχεδίων χρήσεων γης για ολόκληρο τον παράκτιο χώρο.
- Θεσμοθέτηση ζωνών ήπιων δραστηριοτήτων γύρω από τις προστατευόμενες περιοχές.
- Διευθέτηση συγκρούσεων μεταξύ τουριστικού και αγροτικού τομέα.
- Αύξηση ορίων κατάτμησης για τις τουριστικές υποδομές στην ύπαιθρο.
- Πλήρης προστασία υφιστάμενων δασικών εκτάσεων και εκτάσεων που μπορούν να επανέλθουν σε δασική μορφή κατόπιν καταστροφής.

- Προτεραιότητα σε χρήσεις που αναδεικνύουν και προστατεύουν τις περιοχές (Κουτσοπούλου Α., 2012).

6.3.3 Οικονομική ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη είναι ένας πολύ σημαντικός άξονας για την ευημερία των κατοίκων της κάθε περιοχής και ανασταλτικός παράγοντας της τάσης φυγής προς τα αστικά κέντρα. Είναι επίσης καταλυτικός παράγοντας της οπτικής υποβάθμισης των τουριστικών περιοχών. Οι κατευθύνσεις στον άξονα αυτόν αφορούν:

Διεύρυνση οικονομικής βάσης

- Ανάδειξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής.
- Ανάσχεση ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης και ενθάρρυνση των κατοίκων για ενασχόληση με άλλου τύπου δραστηριότητες.
- Σύνδεση τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής.
- Ενίσχυση της συνεργασίας και της συμπληρωματικότητας των οικονομικών δραστηριοτήτων μεταξύ των νησιών.

Αλλαγή προτύπου παραγωγής

- Παροχή κινήτρων για εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Αποθάρρυνση μαζικού τουρισμού.
- Κίνητρα για βιολογική καλλιέργεια, και τυποποίηση τοπικών προϊόντων.
- Δημιουργία δικτύων μεταξύ του Ελληνικού χώρου και του εξωτερικού για προώθηση προϊόντων και του αγροτουρισμού.

Βελτίωση ελκυστικότητας μικρών νησιών

- Βελτίωση υποδομών μεταφοράς και διοίκησης και ενίσχυση συνδέσεων με την Ηπειρωτική χώρα.
- Παροχή κινήτρων για προσέλκυση επενδύσεων σε εναλλακτικές οικονομικές δραστηριότητες.

- Επέκταση Τεχνολογικών δικτύων και ανάπτυξη δικτύων πληροφορικής για την υποστήριξη νέων επενδύσεων.

Επενδύσεις στις νέες τεχνολογίες και την καινοτομία

- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην παραγωγή και στόχευση στην προστασία των εδαφών και την αύξηση της παραγωγικότητας.
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών στις μεταφορές (ειδικά τις εμπορευματικές).
- Χρήση νέων τεχνολογιών στην αειφορική διαχείριση πόρων.

Ενίσχυση πρωτογενούς τομέα

- Προώθηση του παραδοσιακού τρόπου καλλιέργειας με ένταξη της τεχνολογίας σε αυτόν για αύξηση της παραγωγικότητας με σεβασμό στο περιβάλλον.
- Προώθηση της βιολογικής καλλιέργειας.
- Τυποποίηση των παραδοσιακών προϊόντων και διαφήμισή τους και μέσω του τουρισμού, για ενίσχυση των εξαγωγών.
- Βελτίωση των αλιευτικών υποδομών
- Λήψη μέτρων για την προστασία και αύξηση των αποθεμάτων σε αλιεύματα και προστασία της θάλασσας.

Τουριστική ανάπτυξη

- Αποθάρρυνση του μαζικού τουρισμού και τις ανεξέλεγκτης τουριστικής επέκτασης.
- Περιορισμένη και υπό προϋποθέσεις χωροθέτηση Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης.
- Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Απόδοση κίνητρων στον αγροτουρισμό.
- Δημιουργία υποδομών για νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Κουτσοπούλου Α., 2012).

6.3.4 Κοινωνική συνοχή

Η κοινωνική συνοχή αποτελεί βασική συνιστώσα της ολοκληρωμένης ανάπτυξης της παράκτιας ζώνης και η σημασία της μεγεθύνεται από τις αρνητικές δημογραφικές εξελίξεις τις τελευταίες δεκαετίες. Οι κατευθύνσεις σε αυτόν τον τομέα αφορούν:

Συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού και ενίσχυση υποδομών

- Διεύρυνση δυνατοτήτων απασχόλησης μέσα από νέες επενδύσεις.
- Διευκόλυνση προσπελασιμότητας μέσω της ενίσχυσης των συνδέσεων.
- Χρήση και ανάπτυξη δικτύων τηλεματικής για εύκολη πρόσβαση σε υπηρεσίες όπως διοίκηση, υγεία και εκπαίδευση
- Εξασφάλιση, σταδιακά, άμεσης πρόσβασης σε βασικές υποδομές πρόνοιας εκπαίδευση και υγείας.

Ενίσχυση της διάστασης του σχεδιασμού γνωστής ως «από κάτω προς τα πάνω»

- Προώθηση συμμετοχής και ισχυρής εκπροσώπησης του κοινού και των ενδιαφερόμενων φορέων σε όσο το δυνατόν περισσότερα στάδια πολιτικής και λήψης αποφάσεων.
- Ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για την ενημέρωση του κοινού για θέματα αειφορικής ανάπτυξης (Κουτσοπούλου Α., 2012).

6.4 Εφαρμογή σχεδίου ΟΔΠΖ

Συνήθως η εφαρμογή ενός σχεδίου ΟΔΠΖ απαιτεί μια σειρά από στάδια, τα οποία διακρίνονται ως εξής:

- Έναρξη
- Σχεδιασμό
- Εφαρμογή
- Παρακολούθηση

- Αξιολόγηση

Το καθένα περιέχει ένα σύνολο στόχων και δράσεων που αποτελούν μέρος του σταδίου. Παρόλα αυτά, δεν είναι απόλυτα δεδομένο και προκαθορισμένο αυτό που πρέπει κάθε φορά να γίνει κατά τη διάρκεια του οποιουδήποτε σταδίου ή ακόμη το πόσα στάδια πρέπει να υπάρξουν. Ανάλογα με την κάθε περίπτωση το σχέδιο προσαρμόζεται, καθώς συνυπολογίζονται τα συγκεκριμένα φυσικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά και/ή πολιτικά υπόβαθρα.

Αυτά τα στάδια πρέπει να θεωρούνται ως μια επαναλαμβανόμενη και κυκλική προσέγγιση. Επαναλαμβανόμενη, διότι κατά τη διάρκεια διεξαγωγής οποιουδήποτε σταδίου φαίνεται ξεκάθαρα ότι το προηγούμενο στάδιο δεν έχει εξ ολοκλήρου τελειώσει. Κυκλική, διότι ναι μεν η όλη διαδικασία του προγράμματος ΟΔΠΖ προωθεί την κατανόηση του Παράκτιου Συστήματος, από την άλλη όμως νέες δυνατότητες ανάπτυξης αλλά και απειλές έρχονται στην επιφάνεια. Όλα αυτά θα πρέπει εκ νέου να τα αντιμετωπίσουν και τα τέσσερα στάδια. Ένας τέτοιος νέος κύκλος θα μπορούσε να αποτελεί ένα "έργο" στο πλαίσιο της υπάρχουσας εξέλιξης του σχεδίου ΟΔΠΖ ή να αποτελεί μια νέα "πολιτική" στην περίπτωση που πρέπει να αλλάξει ο στόχος του προγράμματος ΟΔΠΖ ή τίποτα από τα δύο.

Σχήμα 4. Κύκλος σταδίων σχεδίου ΟΔΠΖ

6.4.1 Έναρξη ΟΔΠΖ

Αναγνώριση των αναγκών

Η ανάγκη για ένα σχέδιο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της Παράκτιας Ζώνης-ΟΔΠΖ, μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα μιας περιβαλλοντικής κρίσης, υφιστάμενης ή προβλεπόμενης, ή ως αποτέλεσμα των αντιληπτών οικονομικών ευκαιριών και των ανάλογων αποφάσεων που πρέπει να ληφθούν.

Επιπλέον, η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας ύπαρξης ενός σχεδίου ΟΔΠΖ, μπορεί να ενισχυθεί και από εξωτερικές επιρροές όπως η διεθνής συναίνεση για προώθηση του προγράμματος αυτού.

Τέλος, κρίνονται αναγκαίες οι πολιτικές αποφάσεις προκειμένου να ξεκινήσει ένα πρόγραμμα ΟΔΠΖ. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να δοθεί στους ιθύνοντες η απαραίτητη πληροφόρηση σχετικά με την αναγκαιότητα και τα οφέλη που απορρέουν από μια τέτοια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Το επίπεδο των υπεύθυνων για τη λήψη αποφάσεων σχετικών με τη προσέγγιση - τοπικό, επαρχιακό, εθνικό - εξαρτάται από τη γεωγραφική έκταση που σχετίζεται με το πρόβλημα στο οποίο η διαδικασία θα επικεντρωθεί.

Κείμενο του σχεδίου ΟΔΠΖ

Η πληροφορία αυτή μπορεί να αποτυπωθεί, μεταξύ άλλων, και σε ένα επίσημο κείμενο σχεδίου ΟΔΠΖ. Ένα τέτοιο έγγραφο θα πρέπει να περιγράφει τα παρακάτω:

- Προβλήματα προς επίλυση (αναγκαιότητα)
- Περιορισμοί της τρέχουσας τομεακής προσέγγισης
- Διασαφήνιση της διαδικασίας του σχεδίου ΟΔΠΖ
- Αναμενόμενα αποτελέσματα (γενικές βελτιώσεις) που θα επιφέρει το πρόγραμμα ΟΔΠΖ, με έμφαση στο βασικό σκοπό
- Αναγκαία βήματα προκειμένου να καταστεί λειτουργικό το πρόγραμμα, περιλαμβανομένου ενός προγραμματισμού εργασιών, ενός χρονοδιαγράμματος και μιας ανάλυσης εξόδων και
- Προσδιορισμό του συντονιστικού μηχανισμού (ποιος θα ηγείται της διαδικασίας;) και του ρόλου του.

Για να διασφαλιστεί η επιτυχία, θα πρέπει η πρόταση να μην παρουσιαστεί ως μια απειλή για τις υφιστάμενες διαχειριστικές δομές, αλλά ως μια ευκαιρία για ενδυνάμωση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ τους και για ενίσχυση της επίτευξης κοινών στόχων.

Η εμπλοκή των χρηστών και της τοπικής κοινωνίας

Σε αυτό το στάδιο θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι χρήστες και η τοπική κοινωνία. Το σχέδιο ΟΔΠΖ θα σχεδιαστεί με σκοπό την αειφόρο και "δημοκρατική" χρήση των παράκτιων πόρων για αυτές τις κοινωνικές ομάδες και έτσι το βέλτιστο είναι να συμπεριληφθούν στη διαδικασία το συντομότερο δυνατό. Μια τέτοια εμπλοκή μπορεί να γίνει μέσω της δημιουργίας μιας ομάδας χρηστών της παράκτιας ζώνης. Πρόκειται δηλαδή για μια Μη Κυβερνητική Οργάνωση (ΜΚΟ), ενήμερη σχετικά με την εξέλιξη των έργων και η οποία έχει τη δυνατότητα να παρέχει πληροφόρηση και συμβουλευτική στήριξη στους πολιτικούς σχετικά με τις αποφάσεις που πρόκειται να ληφθούν. Μια τέτοια οργάνωση κατά συνέπεια αποτελείται από εκπροσώπους όλων των ομάδων χρηστών της παράκτιας ζώνης. Σε αυτήν μπορούν επίσης να συμπεριληφθούν και εκπρόσωποι της βαριάς βιομηχανίας, της εμπορικής αλιείας και υπεύθυνοι για την ανάπτυξη τουριστικών θέρετρων. Επιπλέον, εκπρόσωποι βιοτεχνιών, παραδοσιακής αλιείας και τουρίστες, θα μπορούσαν εξίσου να κληθούν σε συμμετοχή στην ανωτέρω ομάδα.

Αρχικό ηγετικό σχήμα

Έχει αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων σχετικά με το αν η ΟΔΠΖ πρέπει ή θα έπρεπε να έχει την προσέγγιση από την κορυφή προς τη βάση (top-down) ή από τη βάση προς την κορυφή. Το IPCC93 αναφέρει μια μελέτη 23 περιπτώσεων και βγάζει το συμπέρασμα πως η πλειοψηφία ακολούθησε την από την κορυφή προς τη βάση προσέγγιση. Αυτό συνέβη κυρίως σε αστικές και αγροτικές περιοχές, καθώς και σε παραδοσιακές και σύγχρονες πολιτιστικές συνθήκες. Περιοχές με οικονομία που στηρίζεται στην αγορά (με μεγάλη αγοραστική δύναμη) υιοθέτησαν την από τη βάση προς την κορυφή προσέγγιση, περιοχές με συντηρητική οικονομία ακολούθησαν και τις δύο προσεγγίσεις. Η έρευνα υποδεικνύει ότι οι τοπικές ομάδες είναι πιο πρόθυμες να ενεργήσουν, όταν θεωρούνται ότι είναι άμεσα εμπλεκόμενες.

6.4.2 Σχεδιασμός ΟΔΠΖ

Το στάδιο του σχεδιασμού έχει ως στόχο τον καθορισμό και την υποστήριξη ενός σχεδίου προς τους υπεύθυνους λήψης των αποφάσεων, προκειμένου αυτοί να εγκαθιδρύσουν μια συνεχή και ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας και της θαλάσσιας περιοχής. Στο στάδιο αυτό διακρίνονται τρία επιμέρους στάδια: συλλογή δεδομένων, ανάπτυξη πολιτικής και λήψη αποφάσεων.

Συλλογή δεδομένων

Το πρώτο βήμα είναι η προετοιμασία μίας περιγραφής της παράκτιας ζώνης. Πρόκειται για μια ανασκόπηση όλων των γνωρισμάτων (φυσικά, κοινωνικά, μηχανικά, θεσμικά και διαχειριστικά) που σχετίζονται με τα οικεία προβλήματα στην περιοχή μελέτης. Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, 1993) παρέχει τον ακόλουθο κατάλογο στοιχείων που πρέπει να περιληφθούν:

- Βάση Δεδομένων Παράκτιων Πόρων
- Κοινωνική Οργάνωση στην Παράκτια Ζώνη
- Υπάρχοντα περιβαλλοντικά προγράμματα ή προγράμματα σχετιζόμενα με τους πόρους
- Θεσμική, νομική και χρηματοδοτική ικανότητα

Η περιγραφή της παράκτιας ζώνης οδηγεί σε μια λεπτομερή διατύπωση των προβλημάτων και των κενών στην πληροφορία τα οποία πρέπει να συμπληρωθούν επιπλέον.

Ανάπτυξη πολιτικής

Το δεύτερο βήμα, το οποίο βασίζεται στην περιγραφή της περιοχής, είναι η ανάπτυξη μιας πολιτικής που αποτελεί και τον πυρήνα του προγράμματος ΟΔΠΖ. Η πολιτική αυτή καταγράφεται ως κείμενο μέσα στο πρόγραμμα ΟΔΠΖ και παρουσιάζει:

- Ακριβή προσδιορισμό της περιοχής μελέτης, δηλαδή της παράκτιας ζώνης. Κριτήρια για τον προσδιορισμό των ορίων μπορούν να αποτελέσουν οι φυσικές διαδικασίες, βιολογικές διαδικασίες ή το υπάρχον νομικό πλαίσιο.
- τους στόχους του προγράμματος ΟΔΠΖ: ένα ορθό πρόγραμμα διαχείρισης έχει καλά προσδιορισμένους στόχους προκειμένου να διασφαλίσει την εγκυρότητά του,
- τις στρατηγικές: οι στόχοι θα πρέπει να συνοδεύονται από διάφορες εναλλακτικές πολιτικές που αξιολογούνται σε σχέση με την επιτυχία τους στην επίτευξη των στόχων,
- μια περιγραφή των προτεινόμενων θεσμικών ρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένης της ανάθεσης ευθυνών και υποχρεώσεων για διάφορα μέρη των προγραμμάτων,
- απαιτήσεις σχετικές με τη χρηματοδότηση και το προσωπικό, και

- έναν κατάλογο με τις επίσημες δράσεις που είναι αναγκαίες για την τυπική έγκριση του σχεδίου και ένα προτεινόμενο χρονοδιάγραμμα που θα συμπληρώνει αυτές τις δράσεις.

Λήψη Αποφάσεων

Τέλος, το πρόγραμμα ΟΔΠΖ πρέπει να γίνει αποδεκτό από τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και να εγκριθεί επισήμως. Οι πιθανότητες της έγκαιρης έγκρισης αυξάνονται, εάν το πρόγραμμα (Cicin et al. 1998):

- ✓ χρησιμοποιεί σαφείς και εύληπτους όρους,
- ✓ περιγράφει τα οφέλη με απτούς και κατανοητούς όρους,
- ✓ προσυπογράφεται από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη,
- ✓ είναι οικείο σε σημαντικούς πολιτικούς οι οποίοι έχουν λάβει ορθή ενημέρωση σχετικά με τη συνεχόμενη εξέλιξη της διατύπωσής του,
- ✓ επεξηγεί τις δαπάνες καθώς και τους τρόπους κάλυψης αυτών.

6.4.3 Εφαρμογή ΟΔΠΖ

Εφαρμογή του σχεδίου, σημαίνει ότι οι ρυθμίσεις που σχεδιάστηκαν στο πρόγραμμα ΟΔΠΖ θα πρέπει να είναι αποδοτικές και επίσης ότι είναι απαραίτητες για τη διευκόλυνση του προγράμματος. Διακρίνουμε τις ακόλουθες κατηγορίες ρυθμίσεων:

- ✓ θεσμικές ρυθμίσεις: εγκατάσταση διοικητικής δομής που διασφαλίζει την οριζόντια και κάθετη ολοκλήρωση της διαχείρισης,
- ✓ νομικές ρυθμίσεις: νόμοι, συμβάσεις, διατάγματα και μέτρα που θα καταστήσουν δυνατή τη διαχείριση και
- ✓ οικονομικές ρυθμίσεις: διάθεση χρημάτων για την κάλυψη των εξόδων κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Λειτουργία

Η λειτουργία ενός προγράμματος ΟΔΠΖ θα αρχίσει να αποδίδει το επιθυμητό αποτέλεσμα μόνο εάν η όλη προετοιμασία υπήρξε ορθή και ακριβής. Εντούτοις, η διαχείριση μιας τόσο σύνθετης και επαναλαμβανόμενης διαδικασίας όπως είναι το ΟΔΠΖ, δεν αποτελεί μια απλή υπόθεση. Η ανατροφοδότηση με δεδομένα που λαμβάνονται από τα

προγράμματα παρακολούθησης και αξιολόγησης μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές του τρέχοντος προγράμματος και νέες συγκρούσεις συμφερόντων μπορεί να προκαλέσουν απροσδόκητα προβλήματα.

Διαχείριση των αντιπαραθέσεων

Ένα βασικό ζήτημα που προκύπτει κατά τη διάρκεια της λειτουργίας των προγραμμάτων ΟΔΠΖ, είναι η αντιμετώπιση των συγκρουόμενων συμφερόντων. Σύμφωνα με μια έρευνα που διεξήγαγαν οι Cicin et al. (1998), περισσότερο από το 85% των ερωτηθέντων συμφώνησαν πως η επίλυση των αντιπαραθέσεων είναι πολύ ή αρκετά σημαντική στο πλαίσιο προγραμμάτων ΟΔΠΖ. Απαραίτητη προϋπόθεση για την αντιμετώπιση αυτών των αντιπαραθέσεων είναι πρώτα να εντοπιστούν οι αιτίες και οι συνέπειες αυτών, να δημιουργηθεί μια διάφανη μεθοδολογία για την επίλυσή τους (απόφαση) και να υπάρχει η ικανότητα να απαλείψουν τα αρνητικά αποτελέσματα, των προτεινόμενων χρήσεων των παράκτιων πόρων, σε άλλους χρήστες με τη λήψη σχετικών μέτρων.

Οι αντιπαραθέσεις που ανακύπτουν μπορεί να είναι "κάθετες", δηλαδή ανάμεσα σε χρήστες διαφορετικών επιπέδων, ή "οριζόντιες", δηλαδή σε χρήστες που κινούνται στο ίδιο επίπεδο αλλά σε διαφορετικούς τομείς. Ένα παράδειγμα κάθετης αντιπαραθέσεως είναι αυτής ανάμεσα στην κρατική αρχή, η οποία επιθυμεί να χαρακτηρίσει μια προστατευόμενη περιοχή στο πλαίσιο μιας εθνικής πολιτικής για τη φύση, και σε μια τοπική κοινωνία, η οποία επιθυμεί να επενδύσει σε βιομηχανική ανάπτυξη προκειμένου να αυξηθεί το εισόδημα των κατοίκων. Παράδειγμα οριζόντιας αντιπαραθέσεως είναι αυτής ανάμεσα σε άτομα που κάνουν αμμοληψίες από την παραλία για το χτίσιμο νέων κατοικιών, και σε άτομα που ζουν κοντά στην ακτή και αντιτίθενται στις αμμοληψίες, επειδή έτσι απειλούνται τα σπίτια τους από τη συνεπαγόμενη παράκτια διάβρωση.

6.4.4 Παρακολούθηση και αξιολόγηση ΟΔΠΖ

6.4.4.1 Παρακολούθηση

Το πρόγραμμα παρακολούθησης ξεκινά τη στιγμή που αρχίζει να λειτουργεί το πρόγραμμα ΟΔΠΖ. Κατά τη διαδικασία παρακολούθησης, συνεχώς συλλέγονται πληροφορίες που αξιολογούνται και ανατροφοδοτούν το επόμενο στάδιο και να οδηγήσουν σε αλλαγή της πολιτικής. Ο τύπος της παρακολούθησης σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από τους στόχους του προγράμματος ΟΔΠΖ, οι οποίοι κατά συνέπεια θα πρέπει να είναι σαφώς διατυπωμένοι.

Ένα ορθό σύστημα παρακολούθησης στην παράκτια ζώνη καλύπτει όλη την περιοχή ενδιαφέροντος και διαρκεί για αρκετά παρατεταμένο χρονικό διάστημα. Ο προϋπολογισμός είναι συνήθως περιορισμένος, και τονίζεται εδώ ότι είναι προτιμότερο να συλλεγούν χαμηλής ποιότητας δεδομένα (που καλύπτουν όλο το παράκτιο σύστημα) παρά λίγα και υψηλής ποιότητας δεδομένα (που όμως καλύπτουν μόνο μερικά σημεία).

Το είδος των δεδομένων τα οποία αποτελούν αντικείμενα της παρακολούθησης μπορεί να είναι:

- ✓ κοινωνικά: π.χ., ποσοστό γεννήσεων, υγεία, ποιότητα ζωής,
- ✓ οικονομικά: π.χ., εισόδημα, αριθμός των βιομηχανικών επιχειρήσεων, όγκος μεταφορών μεταξύ δύο περιοχών,
- ✓ οικολογικά: π.χ., αριθμός μοναδικών φυτών, η "υγεία" του πληθυσμού, ο αριθμός των νεογνών,
- ✓ φυσικά: π.χ., θέση της ακτογραμμής, βάθος ενός καναλιού, μέγεθος των αμμοθινών.

Τα δεδομένα αυτά μπορεί ήδη να έχουν αρχειοθετηθεί σε κάποια ανεξάρτητα ερευνητικά ινστιτούτα. Σε αυτή την περίπτωση, προτεραιότητα έχει να συγκεντρωθούν αυτά τα δεδομένα σε ένα κεντρικό σημείο όπου θα υπάρχει η δυνατότητα να αξιολογηθούν. Υπάρχει και η περίπτωση, όμως, να μην έχουν καταγραφεί ακόμα τα δεδομένα και τότε θα πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν προγράμματα παρακολούθησης. Για τη δεύτερη περίπτωση, κρίνεται αναγκαίο να βοηθήσουν επιστήμονες ερευνητές και τα ινστιτούτα όπου εργάζονται. Αυτοί οι επαγγελματίες θα πρέπει να καταρτιστούν επάνω σε συγκεκριμένα θέματα. Σε αυτό το στάδιο, οι τεχνικές της τηλεπισκόπησης και των Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών (GIS) διαδραματίζουν συχνά έναν σημαντικό ρόλο, διότι έχουν την ικανότητα να παρέχουν και να επεξεργάζονται με μικρό κόστος δεδομένα υψηλής ποιότητας.

6.4.4.2 Αξιολόγηση

Στο επόμενο στάδιο, πραγματοποιείται η ανάλυση των συλλεγέντων δεδομένων, προκειμένου να ερευνηθεί σε ποιο βαθμό οι δράσεις του προγράμματος ΟΔΠΖ αντιμετώπισαν ή έλυσαν τα προβλήματα, έτσι όπως αυτά είχαν εντοπιστεί κατά τη διατύπωση των στόχων του προγράμματος. Εάν η αξιολόγηση οδηγήσει σε προσαρμογή της λειτουργίας του προγράμματος ΟΔΠΖ, τότε θα πρέπει οι νέες ή προσαρμοσμένες αυτές

πολιτικές να αξιολογηθούν εκ των προτέρων (Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων-ΕΠΕ).

Σε αυτό το σημείο μπορεί να προσδιοριστεί ένα σύνολο επιπέδων των στόχων (Cicin et al. 1998):

1. επισημοποίηση των θεσμικών ρυθμίσεων και υποστηρικτικών μηχανισμών (π.χ., ίδρυση ενός οργανισμού).
2. άμβλυνση των εχθρικών στάσεων και υλοποίηση των αναπτυξιακών δράσεων (π.χ., μείωση του αριθμού των κτιρίων στην παραλία).
3. βελτιώσεις στους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες (π.χ., αύξηση του εισοδήματος των ανθρώπων).
4. αειφορική χρήση των πόρων και βελτίωση του βιοτικού επιπέδου (π.χ., αειφορική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων).

Ο τέταρτος στόχος μπορεί εξ ορισμού να μην επιτευχθεί βραχυπρόθεσμα (σε έτη), και θα μπορούσε να μην τεθεί κατά τη διάρκεια των πρώτων αξιολογήσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σημασία της παράκτιας ζώνης για την ανάπτυξη διαφαίνεται εύκολα από τρεις δείκτες τη συγκέντρωση πληθυσμού, την ένταση και το πλήθος των δραστηριοτήτων που φιλοξενούνται στον παράκτιο χώρο.

Οι δείκτες αυτοί είναι εξαιρετικά υψηλοί σε σχέση με την ενδοχώρα ή τις ορεινές περιοχές. Επίσης στο χώρο αυτό φιλοξενείτε μεγάλος αριθμός οικοσυστημάτων, γεωμορφολογικών σχηματισμών και πολιτιστικών μνημείων. Συμπερασματικά καθίσταται προφανής η ανάγκη προστασίας και διατήρησης του περιβάλλοντος του παραθαλάσσιου χώρου χωρίς όμως να αποκλείονται ή να περιορίζονται σε καταστρεπτικό βαθμό οι ανθρώπινες δραστηριότητες.

Η ρύθμιση της ισορροπίας ανάμεσα στην περιβαλλοντική προστασία και την ανθρώπινη δραστηριότητα, διοικητικά μπορεί να γίνει σε δύο επίπεδα το ένα είναι το θεσμικό και το άλλο είναι τα προγράμματα και οι δράσεις.

Όσον αφορά το θεσμικό, σε Ευρωπαϊκό επίπεδο παρουσιάζεται αρκετή κινητικότητα ιδιαίτερα μετά το 1990 και έχουν γίνει σοβαρά βήματα βελτίωσης του νομικού πλαισίου. Τα αποτελέσματα της βελτίωσης όμως παρουσιάζονται μεμονωμένα σε χώρες ή περιοχές και όχι καθολικά. Ο λόγος που παρατηρείτε αυτή η αποσπασματικότητα είναι ότι τα νομικά πλαίσια σχεδιάζονται οριζόντια σχεδόν για όλο τον Ευρωπαϊκό χώρο, δεν είναι συνεκτικά και δεν λαμβάνουν υπόψη τις κατά τόπους ιδιαιτερότητες. Το θεσμικό πλαίσιο για τον Ελληνικό παράκτιο χώρο φαίνεται να ακολουθεί και να ενσωματώνει το Ευρωπαϊκό, δυστυχώς όμως με χαρακτηριστική καθυστέρηση, μικρή ακρίβεια και γενικότητες. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα του Ελληνικού χώρου εντοπίστηκε στην εφαρμογή του πλαισίου σε τοπικό επίπεδο, όπου έγιναν πολλές παρατυπίες και παραλήψεις και φαινόμενα διαφθοράς. Το πιο σημαντικό βήμα που έχει γίνει για τον παράκτιο σχεδιασμό στον Ελληνικό χώρο είναι τα Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού σχεδιασμού για τον Παράκτιο Χώρο και τα Νησιά.

Το Ειδικό Πλαίσιο για την παράκτια ζώνη όπως και πολλά άλλα πλαίσια και δράσεις που προωθούνται σήμερα από την Ε.Ε. αναγνωρίζουν ένα στοιχείο το οποίο προέκυψε από την εμπειρία τις μελέτες και τις ανάγκες εν τέλει που αφορούν την παράκτια ζώνη. Το στοιχείο αυτό ήταν η ανάγκη εκπόνησης και εφαρμογής ολοκληρωμένων σχεδίων αποκλειστικά για τον παράκτιο και παραθαλάσσιο χώρο τα οποία θα στοχεύουν στην προστασία και την βιωσιμότητά του χωρίς να αποκλείουν τελείως τις χρήσεις που

αναπτύσσονται στην παράκτια ζώνη (π.χ. τουρισμός, εμπόριο, αλιεία), αλλά προκαλούν περιβαλλοντικές πιέσεις. Ο στόχος των σχεδίων είναι ο περιορισμός της ανάπτυξης αυτών των δραστηριοτήτων σε βαθμό τέτοιο ούτως ώστε να μην προκαλούν βλάβες στα οικοσυστήματα και γενικά στο περιβάλλον.

Τα σχέδια και οι δράσεις αυτές εντάσσονται σε ένα γενικό πλαίσιο που είναι η ΟΔΠΖ. Η ΟΔΠΖ είναι μία ευέλικτη πλατφόρμα πάνω στην οποία συνδυάζονται πολιτικές και πρακτικές που έχουν αντίκτυπο στην παράκτια ζώνη με στόχο τη διαχείριση των πόρων υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης, δημιουργώντας κάποιες γενικές κατευθύνσεις για όλα τα ζητήματα του παράκτιου και παραθαλάσσιου χώρου. Είναι δηλαδή ένα εργαλείο που αν υιοθετηθεί και προσαρμοσθεί ιδανικά σε μεγάλη κλίμακα (π.χ. Μεσόγειο θάλασσα) βοηθάει στην πραγματική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού της περιοχής αλλά και στην αύξηση της ελκυστικότητάς της.

Δυστυχώς δεν υπάρχει δείγμα εφαρμογής ΟΔΠΖ σε μεγάλη κλίμακα καθώς οι δυσκολίες εφαρμογής είναι μεγάλες. Έχουν γίνει όμως πολλές εφαρμογές τέτοιου είδους σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο ενός κράτους αλλά και σε διακρατικό επίπεδο για την επίλυση ζητημάτων κυρίως της θάλασσας και άλλων προβλημάτων και πλέον είναι μονόδρομος η ανάγκη διακρατικής συνεργασίας για την επίλυσή τους.

Σε κάποιες περιπτώσεις που εφαρμόστηκε η ΟΔΠΖ υπήρξαν πολύ θετικά αποτελέσματα (Ισπανία) όσον αφορά την επίλυση ορισμένων προβλημάτων αλλά και τη διατήρηση μιας συνέχειας στην εξέλιξη του προγραμματισμού, η οποία τα επόμενα χρόνια μπορεί να λάβει την μορφή εθνικού σχεδίου ΟΔΠΖ. Υπήρξαν όμως και αποσπασματικές προσπάθειες εφαρμογής ΟΔΠΖ οι οποίες χαρακτηρίζονταν από προβληματική εφαρμογή, ελλιπή προσαρμοστικότητα του σχεδιασμού και ανεπάρκεια επιστημονικών στοιχείων σε πολλές περιπτώσεις. Παρόλα όμως τα αρνητικά στοιχεία οι προσπάθειες αυτές είχαν θετικό πρόσημο στην προσφορά καθώς οδήγησαν σε έργα και δημιουργία πλαισίων προστασίας τα οποία ως τότε έλλειπαν από τις περιοχές. Επίσης προσέφεραν εμπειρία και τεχνογνωσία η οποία θα χρησιμοποιηθεί σε μελλοντικά προγράμματα για τις περιοχές στα πλαίσια της ΟΔΠΖ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

Adams B., 1996. Sustainable development and the greening of development theory, in Schuuman J. (ed) Beyond the impasse: new directions in development theory. Zed Books Ltd: London, pp. 207- 220.

Allen A.(2002). Sustainable urbanisation. Development Planning Unit, London.

Bell S. Morse S.,2004. Experiences with sustainability indicators and stakeholder participation: a case study relating to a “Blue Plan” project in Malta. Sustainable Development.

Berke, P. R., & Conroy, M. M., 2000. Are we planning for sustainable development? Journal of the American Planning Association, 66 (1), 21–33.

Bower, B.T., Ehler, C.N. and Basta, D. J., 1994. A Framework for Planning for integrated Coastl Zone Management. Silver Spring, MD: NOAA/NOS Office of Ocean Resources Conservation and Assessment.

Buchingcham -Hartfield S.-Evans B.(eds) Environmental planning and sustainability, John Wiley & Sons, σ.1-18
Cameron E., 2003. Local Innovations in the Field of Environmental Communication .A study on environmental communication practices. Brussels

Cicin-Sain, B. and R. W. Knecht., 1998. Integrated Coastal and Ocean Management Concepts and Practices. Washington D.C.: Island Press, 517 pages (with the assistance of F. Fisk and D. Jang).

Cicin-Sain, Biliana and Robert W. Knecht, 1998. Integrated Coastal and Ocean Management: Concepts and Practices. Island Press, Washington, D.C., 517p.

Commission of the European Communities, 2001. A sustainable Europe for a better world: a European Union strategy for sustainable development. Commission of the European Communities: Brussels.

European Commission, 2002 [1]. “First Progress Report on Economic and Social Cohesion”, COM (22) 46 final, Brussels.

European Commission, 2002 [2]. A European Union strategy for sustainable development. Office for Official Publications of the European Communities: Luxembourg.

European Commission, Secretarial General, 2004. Evaluation of approaches to integrating sustainability into Community policies. European Commission Secretariat General: Brussels.

Fabbri K., 1998. A methodology for supporting decision making in ICZM, Ocean and coastal zone management 39.

Filho W., 1999. Getting people involved. Buchingcham - Hartfield S. - Percy S.(eds) Constructing local environmental agendas. Routledge.

Fraser E., Dougill A., Mabee W., Reed M. & McAlpine P., 2005. Bottom-up or top-down: analysis of participatory processes for sustainable indicator identification as a pathway to community empowerment and sustainable environmental management, *Journal of Environmental Management*.

Gonzalez-Riancho, P., Sano, M., Medina, R., Garcia-Aguilar, O. & Areizaga, J., 2009. A contribution to the implementation of ICZM in the Mediterranean developing countries. *Ocean & Coastal Management*, 52, 545-558.

Javier, G.S., 2014. "The scope of marine spatial planning and integrated coastal zone management: New challenges for the future". *Journal of Coastal Zone Management*, 17 (2), pp. 109.

Mebratu, D., 1998. Sustainability and sustainable development: historical and conceptual review. *Environmental Impact Assessment Review* 18: 493-520.

Meiner, A., 2010. "Integrated maritime policy for the European Union: Consolidating coastal and marine information to support maritime spatial planning". *Journal of Coastal Conservation*. 14 (1), pp. 1-11.

Mitchell JG, Pearson L, Bonazinga A, Dillon S, Khouri H, Paxinos R., 1995. Long lag times and high velocities in the motility of natural assemblages of marine bacteria.

Olsen, S. B., 2003. Frameworks and indicators for assessing progress in integrated coastal management initiatives. *Ocean & Coastal Management* 46, 347-361.

Parker J., Selman P., 1999. Local government, local people and local agenda 21. Buntingford - Hartfield S-Percy S.(eds) *Constructing local environmental agendas*. Routledge.

Peirce, M., 1998. *Computer-Based Models in Integrated Environmental Assessment*. Technical report no 14, United Kingdom: European Environmental Agency.

Shipman, B., 2010. Personal Communication.

Shipman, B.; Henocque, Y. and C. Ehlers, 2009. The way forward for ICZM in the Mediterranean – a framework for implementing regional ICZM policy at the national and local level. Final ICZM Policy report.

Turner, K., Pearce, D., Bateman, I., 1994. *Environmental economics: An elementary introduction*. Harvester Wheatsheaf: New York.

World Bank, 1993. *Guidelines for Integrated Coastal Zone Management*. J. C. Post and C. G. Lundin (editors), *Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No. 9*, 16p.

World Commission on Environment and Development (WCED), 1987. *Our common future*. Oxford University Press: Oxford & New York.

World Resources Institute et al. *World Resources: A Guide to the Global Environment 1996-97* (New York, Oxford University Press, 1996), data table 11.4; World Bank,

Entering the 21st Century: World Development Report 1999-2000. (Washington, Oxford University Press, 1999), table 1, p230. * Excluding the 'not available' nations.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Bank of Greece, Eurosystem, Annual Report, 2006.

Αθανασάκης, Α. και Κουσούρης, Θ., 1999. Περιβάλλον και Οικολογία στην Εκπαίδευση, Εκδόσεις Δαρδανός.

Ακαδημία Αθηνών, 2004. Οικονομικά χαρακτηριστικά και στρατηγική ανάπτυξης της νησιωτικής Ελλάδας. Ακαδημία Αθηνών.

Αντωνιάδης, Γ., 2011, Νοέμβριος. Ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης-η περίπτωση της Κέρκυρας. Πειραιάς, Ελλάδα: Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Γρηγορίου Π.Γ,Σαμιώτης Γ.Δ,Τσάλτας Γ.,1993. Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Παπαζήσης.

Δαούση Χ., 2000. Μεσόγειος και αειφόρος ανάπτυξη. Κέντρο Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Μεσογείου για το Περιβάλλον.

Δελνιώτη, Χ., 2012. Η οργανωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών σύμφωνα με την πράσινη βίβλο της Ε.Ε. Πειραιάς.

Δουκάκης Ε., 2005. Ανάπτυξη Παράκτιας Ζώνης, ΠΜΣ «Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων», ΕΜΠ, Αθήνα.

Κοκκώσης Χ., 2005. 'Πολεοδομικός Σχεδιασμός για Βιώσιμες Πόλεις; Η Προοπτική του Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη' Στο Δ. Οικονόμου, Κ. Σερράος και Γ. Μ. Σαρηγιάννης (επιμ.) Πόλη και Χώρος από τον 20ο στον 21ο αιώνα, τιμητικός τόμος για τον Καθ. Α. Ι. Αραβαντινό, ΕΜΠ, Αθήνα.

Καραμπάς Θ., 2011. Σημειώσεις Μαθήματος «Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης», ΠΜΣ «Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη», ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη.

Κοκκώσης Χ., 2006. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών, Κύπρος.

Κουτσοπούλου Α., 2012, Ιούνιος. ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ: ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΙΚΡΟΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Κρεστενίτης Ι., 2010. Σημειώσεις Μαθήματος «Στοιχεία Ωκεανογραφίας και Ακτομηχανικής», ΠΜΣ «Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη», ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη.

Μαντόγλου Α., 2001. Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών, τμήμα Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, ΕΜΠ, Αθήνα.

Μαστροδήμου Ι., 2010. Σχέδιο Διαχείρισης Περιβαλλοντικών Προβλημάτων της Παράκτιας Ζώνης Νότιας Αττικής (από Ελληνικό μέχρι Βούλα), διπλωματική εργασία στο τμήμα Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, ΕΜΠ, Αθήνα.

Τσάλτας Γ., 2004. Local agenda 21 και τοπική αυτοδιοίκηση. Τσάλτας Γ., Κατσιμπάρδης Κ. (Επιμ.) Αειφορία και περιβάλλον. Η ευρωπαϊκή και εθνική προοπτική.

Scoullou M.J., 2002. The mediterranean experience on environmental awareness and public participation. Εισήγηση στο συνέδριο «Good practices on public participation for sustainable development in ASEM and greater Mekong region». Hanoi. Vietnam.

Σκούρτος Μ. και Κοντογιάννη Α., 2005. Η Ευρωπαϊκή Προσέγγιση στην Οικονομική Αξιολόγηση των Παράκτιων Ζωνών, στο Τσάλτας Γ. (επ.) Αειφορία και Περιβάλλον: Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21ο αι., Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.

Χονδρού-Καραβασίλη Μ., 2002. Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη. Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης.

Χρυσόγελος Ν., 2005. Η βιώσιμη ανάπτυξη των νησιών και ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Τσάλτας Γ. (Επιμ.) Αειφορία και περιβάλλον. Ο νησιωτικός χώρος στον 21ο αιώνα.

Πηγές Διαδικτύου

<http://eur-lex.europa.eu>

<http://www.coastlearn.org>

<http://www.cyprus.gov.cy>

<http://www.unepmap.org>

www.coastalpractice.net

www.iucn.gr

www.medsos.gr

www.rodopinews.gr

www.unesco.org